

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Předsvatební a svatební zvyky Palestinců žijících v Nazaretě

Klára Onallah

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra Blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce

Předsvatební a svatební zvyky Palestinců žijících v Nazaretě

Klára Onallah

Vedoucí práce:

Mgr. Veronika Kramářková, Ph.D.

Katedra Blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Čestně prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2020

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Veronice Kramárekové, Ph.D. za vedení této práce a její cenné připomínky. Dále bych chtěla poděkovat celé své rodině a přátelům v Nazaretě, kteří mi pomohli se sháněním respondentů. Velké díky patří samozřejmě samotným participantům za jejich ochotu sdílet své osobní příběhy. Zvláštní poděkování patří především respondentce Mirvat, která mě velice vřele přivítala na své svatbě, a se kterou jsme i po výzkumu zůstaly v kontaktu a staly se přítelkyněmi.

Obsah

1	ÚVOD	1
1.1	Metody výzkumu	3
2	KDO JSOU PALESTINCI ŽIJÍCÍ V IZRAELI	11
2.1	Tři fáze vývoje identity Palestinců podle Rekhese	12
2.2	Nazaret	17
3	PŘECHODOVÉ RITUÁLY	22
3.1	Rituály odluky a pomezí období	25
3.2	Rituály sloučení	28
4	SŇATEK Z POHLEDU ISLÁMU A KŘESŤANSTVÍ	31
5	SOUČASNÉ PŘEDSVATEBNÍ ZVYKY V NAZARETĚ	38
5.1	Seznámení	38
5.1.1	Schválení rodinami	43
5.1.2	Žádost o ruku	45
5.2	Zásnuby	49
5.2.1	Přípravy a finance	50
5.2.2	Průběh zasnub	55
5.2.3	Po zasnubách	57
6	SVATBA	60
6.1	Přípravy a financování	62
6.1.1	Výběr data	63
6.1.2	Prostory a občerstvení	64

6.1.3 Hudba a výzdoba.....	65
6.1.4 Oblečení a vizáž.....	66
6.1.5 Příprava nového obydlí.....	68
6.2 Manželská smlouva a <i>mahr</i>.....	70
6.3 Tradiční svatba.....	75
6.3.1 Ta ^c líl (تعليل).....	77
6.3.2 Henna (حنة).....	78
6.3.3 Zijána (زيانة).....	79
6.3.4 Hammám al- ^c arís (حمام العريس).....	81
6.4 Moderní svatba.....	84
6.4.1 Sahara nevěsty (سهرة).....	86
6.4.2 Oslavy ženicha.....	88
6.4.3 Poslední den oslav.....	89
6.4.4 Křesťanská svatba.....	90
6.5 Svatební cesta.....	92
7 ZÁVĚR.....	93
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	96
9 RESUMÉ.....	106
10 PŘÍLOHY.....	107

1 ÚVOD

Život každého jedince je provázen důležitými mezníky, které znamenají nové začátky. Jedním z těchto přelomů je také svatba, která ve většině kultur bývá dokonce jednou z nejdůležitějších životních změn. Po svatbě spolu pár vkročí na novou společnou cestu, kterou by měli kráčet až do konce života. Alespoň v arabské kultuře, a tedy i v Nazaretě je manželství považováno za svazek na celý život.

S tím je zajisté spojen i samotný výběr partnera. Již během dospívání a dospělosti se již ve společnosti mladí lidé začínají seznamovat a navazovat vztahy. Tato fáze je samozřejmě také důležitá, protože by měla být základním kamenem pro splnění předpokladu, že manželství potrvá celý život. Tento proces navazování vztahů je však v každé kultuře odlišný. Také náboženství a jeho úloha a váha ve společnosti velice ovlivňuje jeho průběh. Nepochybně ale žádná kultura a společnost není homogenní. Je velice důležité vyzdvihnout fakt, že se i jednotlivé rodiny mohou od sebe lišit v tradicích a duchovnosti.

Určitým „mezistupněm“ jsou zasnuby. Je to velký krok pro vyjádření vážného zájmu o vztah, a tedy i budoucí manželství. Vrcholem je svatba, kdy se ze snoubenců stanou manželé. S tím přichází i určité legální změny, práva a povinnosti. Především se svatbou, ale někdy i s předsvatebními událostmi, jsou spojené tradice a rituály, které symbolizují odchod, a tedy loučení s původní rodinou a přijetí do nové společnosti. Každá kultura si v průběhu let vytvořila své tradice a rituály, avšak obvykle většina symbolizuje to stejně, pouze jinou formou.

Cílem této práce je představit předsvatební a svatební rituály Palestinců pocházejících z Nazaretu. Práce je zaměřena především na mapování současných tradic a případných změn za posledních 10 let. V práci se objevuje i občasné porovnání změn se starší generací, avšak není to těžištěm této práce. Údaje jsou založeny především na

kvalitativním výzkumu, konkrétně rozhovorech s obyvateli města a osobní účasti na třech svatbách.

Celá práce je rozdělena do šesti hlavních kapitol, které jsou dále dělené na podkapitoly. První kapitola seznámí čtenáře s Palestinci z Izraele, kteří jsou v tomto státu menšinou. Současně je také stručně představeno formování jejich identity a v poslední podkapitole je představeno samotné město Nazaret, kde probíhal výzkum. Ve druhé kapitole bude pojednáváno o zasnubách a svatbě jako o přechodových rituálech, které jsou pro jedince i celou společnost důležitými mezníky. Následující kapitola vysvětluje sňatek z pohledu náboženství. Konkrétně tedy jak probíhá uzavření sňatku a jeho důležitost pro křesťanství a islám. Další tři kapitoly jsou založené na výzkumu, který byl v rámci této práce proveden. Čtenář je obeznámen již se začátky vztahů v této společnosti a jakým způsobem se dnešní mladá generace seznamuje. Důležitou součástí je samozřejmě schvalování rodinami a samotná žádost o ruku. Tyto dva důležité kroky jsou vysvětlené v podkapitole Seznámení. Následuje kapitola, která provází přípravami a průběhem zasnub, které jsou v této společnosti velikou událostí. Poslední část práce pojednává o samotné svatbě. V rámci této kapitoly jsou vysvětlené přípravy a financování svatby. Důležitým bodem je také podepisování manželské smlouvy a domlouvání věna, tzv. *mahr*. Dvě podkapitoly popisují také tradiční a moderní svatbu, které se dnes v Nazaretě pořádají. Na závěr je velice stručně popsána svatební cesta a co následuje po ukončení svatebních oslav. Je třeba zdůraznit, že práce se ale nezabývá samotným manželstvím a vztahem párů po uzavření sňatku.

Práce čtenářům představuje svatební tradice v Nazaretě, které se od jiných arabských měst a vesnic mohou odlišovat. V rámci práce je vysvětlený i původ a význam svatebních tradic. Mezi křesťanskými a muslimskými zvyky jsou též malé odlišnosti, které jsou rovněž popsány.

1.1 Metody výzkumu

Tato práce je založena především na terénním výzkumu, který se konal na přelomu července a srpna 2019 a následně září a října 2019. První část práce je ale spíše teoretickou a vychází především z primárních zdrojů. Jelikož se práce zaměřuje na skupinu, která není příliš probíraným tématem v české literatuře, informace byly čerpány především z anglických zdrojů. Na obdobnou tematiku, ale v jiných komunitách, nicméně napsaly práce studentky Petra Kaplanová (2014) a Tereza Svášková (2013). Petra Kaplanová napsala bakalářskou práci na téma „*Proces zasnub a svatby v současné Alexandrii*“ a Tereza Svášková se ve své diplomové práci zaměřila na „*Drúzskou svatbu*“.

Pro uvedení a charakteristiku palestinské minority v Izraeli byla velmi zásadní studie Elieho Rekhese: *The Arab Minority in Israel* (2008) a *The Evolvement of Arab-Palestinian National Minority in Israel* (2007). Dalším významným autorem je As'ad Ganim s knihou *Palestinian-Arab Minority in Israel, 1948-2000: a political study* (2001). Jako poslední je důležité zdůraznit Ilana Pelega a Dova Waxmana, kteří napsali knihu *Israel's Palestinians: the conflict within* (2011).

Stěžejním dílem pro vysvětlení přechodových rituálů a jejich role v životě jednotlivců a společnosti byla kniha *Přechodové rituály* (2018) od Arnolda van Gennepa, který jako první definoval přechodové rituály. Druhým důležitým autorem je Victor Turner s dílem *Průběh rituálů* (2004), který navázal na Arnolda van Gennepa a některé části přechodových rituálů více rozvedl.

Pro vysvětlení náboženských náležitostí spojených se sňatkem a svatbou byla velmi užitečná *Encyklopedia of Global Religion* (2012) od Marka Juergensmeyera a Wadea Clarka Roofa. Pro toto téma byla také prospěšná kniha od Cohn-Sherboka Dana – *Love, Sex and Marriage: Insights from Judaism, Christianity and Islam* (2015).

Práce se věnuje předsvatebním a svatebním zvykům, které mají jen Palestinci žijící ve městě Nazaret. Prvním důvodem je dobrá znalost tohoto města a její společnosti. Jelikož v Nazaretě má autorka část rodiny a toto místo navštěvuje pravidelně každý rok, tak bylo samozřejmostí se zaměřit právě na toto město. Druhým důvodem bylo kvalitnější zmapování společnosti pouze v jednom městě, jelikož z předešlé znalosti tematiky z praxe bylo známo, že mezi tradicemi v Nazaretě a jinými arabskými městy či vesnicemi jsou jisté rozdílnosti.

Pro získání potřebných dat byl zvolen kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkum se nezaměřuje na numerické a statistické závěry, ale naopak se snaží o zjištění detailnějšího významu informací.¹ Existuje mnoho metod pro tento typ výzkumu, např. rozhovory, psaní zpráv či deníků, analýza kulturních objektů/artefaktů/symbolů nebo pozorování událostí. Pro tuto práci byla zvolena metoda rozhovorů a zúčastněného i nezúčastněného pozorování svateb.²

Díky osobnímu kontaktu s lidmi z této oblasti bylo možné hlouběji nahlédnout do jejich vztahů, zvyklostí a především smýšlení. Během rozhovorů se naskytla možnost zeptat se na detaily, a především zjistit důvody jejich jednání, popřípadě tradic. Kvalitativní výzkum sice neposkytuje široké spektrum vzorku, ale na druhou stranu by formou kvantitativního výzkumu nebylo možné rozebrat výpovědi respondentů do detailů. Zvolení této metody výzkumu je pro tuto práci vhodnější i přes to, že s sebou nese určitá omezení v jeho výstupu.

Před zahájením výzkumu byla vytvořena struktura rozhovorů. Otázky byly rozdělené do bloků, které reprezentovaly jednotlivé fáze celého procesu. Tyto bloky se týkaly seznámení párů, žádosti o ruku,

¹ STRAUSS, A., L.; CORBIN, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*, str. 10.

² DENSCOMBE, M. *The good research guide: for small-scale social research projects*, str. 273.

zásnub a samotné svatby. Otázky byly formulované nejdříve v českém jazyce a následně přeložené do jazyka arabského pro případ, že by si respondenti otázky přáli vidět. Tyto dotazy byly použity během polostrukturovaných rozhovorů.

Stanovení hypotéz bylo jedním z bodů, které bylo také potřeba zpracovat předtím, než došlo ke sběru dat v terénu. Hypotézy byly formulovány na základě pozorování během předchozích návštěv Nazaretu a následně byly v terénu testovány. Celkem bylo stanoveno pět hypotéz:

1. Všichni mladí se díky sociálním sítím seznamují již sami a odmítají tradiční cestu výběru partnera.
2. Zajištění bytu a vysoká finanční úroveň ženicha není klíčovým kritériem pro schválení nápadníka.
3. Zásnuby jsou nedílnou součástí předsvatebních oslav a všichni respondenti je pořádají.
4. V Nazaretě již nikdo nehostí tradiční svatby.
5. Zajištění bytu a pokrytí nákladů na svatbu je tradičně zodpovědností ženicha a jeho rodiny.

V rámci příprav byla také stanovena kritéria, podle kterých byly respondenti vybíráni. Prvním kritériem byl původ, kdy účastníci výzkumu museli pocházet z Nazaretu a také tam vyrůstat. Respondenti museli splnit věkovou hranici maximálně 35 let věku v době svatby. Výzkum se zaměřil pouze na svatby během posledních 10 let, tedy od roku 2009 do roku 2019. Rok 2009 byl vymezen kvůli velkému „boomu“ Facebooku³

³ Social Media Stats Israel: Mar 2009 – July 2019. In: *Statcounter, GlobalStats* [online].

a předpokládalo se, že díky sociálním sítím začalo být pro mladé lidi snazší se zkontaktovat sami a seznámit se.

Na základě těchto kritérií se podařilo zrealizovat celkem 19 polostrukturovaných rozhovorů. Z toho bylo 12 žen a 7 mužů ve věku od 23 do 40 let. Všechny rozhovory proběhly formou osobního setkání. Všichni respondenti byli v době rozhovoru již v manželském svazku a díky tomu mohli sdílet své osobní zkušenosti od seznámení až po samotnou svatbu. Z celkového počtu zúčastněných byli 4 křesťané. Co se týká věkové struktury, tak nikomu z respondentů nebylo více jak 35 let v době svatby, kdy se oženil/vdala. Většině účastníků výzkumu bylo v době svatby mezi 26 a 30 lety. Během rozhovorů bylo také zjišťováno nejvyšší dosažené vzdělání jednotlivých respondentů a analyzováno, zda je vzdělání dalším důležitým kritériem pro schválení partnera. Převážná většina dosáhla tzv. pre-graduálního vzdělání. Tedy získali buď titulu „diplomovaný specialista“ nebo bakalářský titul. Pouze několik málo informátorů získalo vyšší úroveň vzdělání.⁴ Je důležité vyzdvihnout, že většina respondentů je spíše z liberálnější části společnosti. Mezi silně tradiční rodiny se v rámci výzkumu nepodařilo proniknout. Informace o jednotlivých respondentech, a i jejich zaměstnání jsou podrobněji popsány v kapitole „Přílohy“ (Tabulka 1).

Respondentům byly položeny dotazy, na které odpovídali a byli tak provázeni tématy, která byla pro výzkum podstatná. Respondenti měli během rozhovoru možnost vyjádřit své názory a informovat také o standardech ve společnosti. Nikdo z účastníků se nebránil nahrávání rozhovorů a díky tomu byly plynulejší a přirozenější.

První kontakt s několika respondenty nastal již před příjezdem do terénu a bylo předem domluveno i několik schůzek. Většina participantů

⁴ Americký vzdělávací systém, *Národní informační centrum pro mládež* [online]. Pozn. izraelský vzdělávací systém je velice obdobný jako v USA.

byla získána metodou účelového výběru. Na základě kritérií byli respondenti tedy osloveni přímo autorkou nebo její rodinou a známými. Tito účastníci byli prvotními respondenty. Částečně byla použita i metoda tzv. snowball, tedy sněhové koule.⁵ Prostřednictvím doporučení některých respondentů byli získáni noví, kteří jsou z jejich blízkého okolí. Bohužel přes tuto metodu není možné získat respondenty, kteří by byli z odlišného prostředí. Velkou nevýhodou je tedy jednotnost zkoumaného vzorku zúčastněných. Avšak ani oslovování přes předchozí kontakty nemusí zaručit rozmanitost respondentů, jelikož se také oni pohybují v jim blízké společenské vrstvě. Z tohoto důvodu je výsledek výzkumu zajisté ovlivněn a nejspíš ani nereprezentuje celou společnost v Nazaretě.

Jako veliká překážka se ukázala být nespolehlivost některých potenciálních respondentů. I přes to, že projevili zájem o téma a ochotně souhlasili s rozhovorem, tak opakovaně rušili či posouvali datum termínu. Z tohoto důvodu se s některými nakonec nepodařilo setkat a v důsledku toho bylo potřeba hledat nové respondenty. Někteří oslovení informátoři byli bohužel velice zaneprázdnění, a proto rozhovor odmítli i přes to, že se jim téma zdálo velice zajímavé a chtěli svou účastí pomoci.

Během výzkumu bylo také vedeno kolem dvou desítek nestrukturovaných rozhovorů o svatbách a tradicích. Velice často to byly rozhovory s rodinnými příslušníky respondentů, nebo dále také rozhovory s příbuznými a přáteli během neformálních jednání. Pokud rodiče participantů projevili zájem o téma, tak mohli sdílet své zkušenosti a hovořit o tradicích za dob jejich mládí. Díky tomu bylo možné i porovnávat změny, které mezi generacemi nastaly. Tito respondenti v práci nejsou uvedeni, avšak získané informace od nich jsou v práci zohledněné a použité.

⁵ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost, Příručka pro uživatele*, str. 111-115.

Většina rozhovorů byla vedena v domovech respondentů, menší část z nich v kavárnách nebo na pracovišti. U prvních rozhovorů byl během pokládání dotazů dodržen postup podle předem vytvořené struktury a byly pokládány všechny připravené dotazy. Po několika rozhovorech u opakovaných odpovědí již nebylo nutné příliš zabíhat do detailů. Důraz byl kladen nejen na celkový vývoj vztahů a tradic, ale také na názory a pohledy respondentů na daná témata. Pokud byli u rozhovoru přítomni starší členové rodiny a byli ochotni se zapojit do rozhovoru, tak byl i s nimi navázán kontakt a bylo zjišťováno jaká byla společenská situace v době, kdy se oženili/vdaly a jakou formu svatby uspořádali. Nahrávané rozhovory byly následně přepsané a zajímavosti z neformálních rozhovorů poznamenané.

Všechny zrealizované rozhovory (polostrukturované i nestrukturované) byly vedené v arabském jazyce, a to konkrétně v palestinském dialektu. Arabské pojmy, které jsou v práci použity jsou však přepisované ve spisovné arabštině. V těchto termínech nejsou velké rozdíly od dialektu. Jsou to obvykle pouze menší nuance ve výslovnosti koncovek. Přepisy jsou provedené podle doporučení Luboše Kropáčka.⁶ Avšak hláska „^čajn“ je značená i na začátku slov a známých jmen. Cizojazyčná jména autorů jsou uvedena podle přepisu v samotném zdroji. V rámci práce jsou také uváděné ceny v českých korunách. Tyto částky byly převedené z měny nového izraelského šekelu.

Všichni uvedení participanti byli řádně seznámeni s tématem práce a rozhovorů se zúčastnili dobrovolně. I ti, se kterými byly vedeny neformální a nestrukturované rozhovory, byli informováni o účelu terénního výzkumu. Všichni respondenti také souhlasili s uvedením jejich křestních jmen v práci. Na všechny účastníky výzkumu byl uschován kontakt pro případ potřeby doplnění informací nebo jejich ujasnění.

⁶ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, str. 275.

Podářilo se také zrealizovat rozhovor s velice zajímavou osobností Nazaretu. Je to znalkyně tradičních svatebních písní Ná'ila Libbis. Paní Libbis se již mnoho let věnuje zpěvu tradičních ženských písní na svatbách a díky tomu zná vývoj předsvatebních a svatebních tradic v Nazaretě. Zná nedávnou historii a také samotné kořeny všech tradic, které se udržely nebo naopak již vyprchávají. Dnes většina lidí zná již modifikované interpretace zvyklostí. Díky rozhovoru s paní Libbis byl objasněn možný původ svatebních tradic, které sahají až do dávné minulosti. Tento rozhovor byl opravdu velikým přínosem pro tuto práci.

Velice důležitou součástí výzkumu bylo zúčastněné a nezúčastněné pozorování. Nezúčastněné pozorování spočívalo v observaci jednotlivých večírků a rituálů bez aktivní participace. Během výzkumu se naskytla možnost se zúčastnit celkem tří svateb od začátku oslav až do posledního dne. Všechny tři svatby byly muslimské. Jednou z těchto svateb byla tradiční ze strany rodiny ženicha. Zbývající dvě svatby byly moderní, které byly organizované rodinami dvou nevěst. U každé svatby proběhla účast po dobu tří až pěti dnů oslav. Tato pozorování byla velice přínosná, protože se jednalo o jedinečnou možnost být svědkem všech tradic a prožít atmosféru svateb v Nazaretě. Ženich, nevěsty a jejich rodiny byli velice otevření a přívětiví. Samozřejmě i během svateb bylo vedeno mnoho neformálních rozhovorů o seznamování mladých lidí a svatebních tradicích.

Práce je doplněna i o fotografie, znázorňující události a tradice, které jsou popisovány v předchozích kapitolách. Díky osobní účasti na několika svatbách se v práci objevují i vlastní snímky autorky.⁷ Události před svatbou jsou zachycené od samotných respondentů, kteří souhlasili s použitím jejich materiálů v rámci této práce. Avšak nikdo z křesťanských participantů nesouhlasil se zveřejněním jejich fotografií, a proto práce

⁷ Přílohy, u kterých není zmíněn zdroj, jsou originální snímky autorky.

neobsahuje přílohy z křesťanské svatby. Součástí kapitoly „Přílohy“ je uveden seznam samotných informátorů. U každého jsou uvedeny základní informace jako jméno, věk, vzdělání, zaměstnání a také rok svatby.

Nashromážděná data během tohoto výzkumu tvoří velice silný podklad pro vytvoření představy o tom, jak stavební a předsvatební tradice probíhají a jak společnost celkově ke vztahům mladých lidí přistupuje. Díky kontaktu a účasti i na tradiční svatbě je možnost nahlédnout do dvou typů svateb, které se ve společnosti vyskytují. I přes to je důležité upozornit, že výstup tohoto výzkumu je omezený nejen pro samotné obyvatelstvo samotného Nazaretu. Výsledky výzkumu zdaleka nereprezentují palestinskou společnost, která žije na vesnicích v Izraeli nebo na Západním břehu či v Gaze.

2 KDO JSOU PALESTINCI ŽIJÍCÍ V IZRAELI

Na území Britského mandátu Palestina před rokem 1948 žili jak Arabové, tak Židé, kteří však byli menšinou. V roce 1948 vznikl stát Izrael a v důsledku následující války došlo k demografickým a etnickým změnám. Kvůli těmto událostem ve stejném roce uprchlo mnoho Palestinců do pásma Gazy, na Západní břeh Jordánu a sousedních arabských států. Na území Izraele jich zůstalo pouze přibližně 160 000.⁸ Při založení státu se počet obyvatel pohyboval kolem 806 000 a během jednoho roku se díky vysoké míře přistěhovalců dostal na 1 milion. Dnes má Izrael kolem 9 milionů obyvatel a z toho 21 % tvoří Palestinci.⁹

Přibližně 60 % Arabů v Izraeli žije v oblasti Galilei, která se rozkládá na severu Izraele. V oblasti tzv. „Trojúhelníku“¹⁰ žije kolem 20 % arabských obyvatel Izraele. Pouze 10 % obývá jižní oblasti Izraele a poušť Negev (kde žijí převážně beduíni). Zbylých 10 % žije ve větších městech, která jsou smíšená a žijí zde jak Židé, tak Arabové. Jsou to města jako Haifa, Tel Aviv nebo Beer Ševa.¹¹

Palestinská menšina v Izraeli se dále dá rozdělit podle náboženského vyznání. Většinu palestinské menšiny tvoří muslimové a to z 85 %. Dalším méně zastoupeným náboženstvím jsou křesťané, kterých je kolem 8 % a poslední velice specifickou skupinou jsou Drúzové, kteří tvoří přibližně 7 %.¹² Drúzové jsou specifictí tím, že i když mluví arabsky

⁸ DAMOHORSKÁ, P. Několik poznámek k právnímu postavení arabské menšiny v současném Izraeli, str. 193.

⁹ Vital Statistics: Latest Population Statistics for Israel, *Jewish Virtual Library – A Project of Aice* [online].

¹⁰ Oblast tzv. „Trojúhelníku“ = oblast 27 arabských měst a vesnic v severo-západní oblasti „Zelené linie“.

¹¹ GANIM, A. *The Palestinian-Arab minority in Israel, 1948-2000: a political study*, str. 2.

¹² RUDNITZKY, A. *Arab Population in Israel: Demographic, Socio-Economic and Political Indicators* [online], str. 1.

a jejich víra je odvozená od šíitského islámu, tak se sami za Araby nepovažují.¹³ Další skupinou, která je ale odlišitelná spíše životním stylem, jsou tzv. beduíni. Beduíni žijící v dnešním Izraeli se během 50. let začali usazovat a dnes již nežijí tradiční nomádský život.¹⁴ Usadili se i na severu a ve středu Izraele. Avšak většina z nich žije v jižní části Izraele a oblasti pouště Negev. Tento fakt vytvořil další rozdíly mezi nimi, jelikož beduíni žijící na jihu jsou výrazně chudší.¹⁵

Palestinskou menšinu v Izraeli můžeme tedy dělit na další podskupiny podle různých kritérií. Avšak v první řadě to je stále arabská minorita v žijící v židovském státu. Velká část této menšiny si od vzniku Izraele prošla dlouholetým vývojem, který popsal izraelský historik Elie Rekhess.

2.1 Tři fáze vývoje identity Palestinců podle Rekhesse

S válkou a vznikem Izraele v roce 1948 přišla pro Palestince, kteří neuprchli ze země, velká změna a s ní i mnoho překážek. Tato změna se týkala přibližně 150 000 Palestinců, kteří se rozhodli v zemi zůstat.¹⁶ Vznikla velice unikátní situace, kdy se najednou z majoritního obyvatelstva stala minorita a příslušníci židovského státu. Palestincům byla podle izraelské Deklarace nezávislosti z roku 1948 přislíbená rovnost, udělena stejná práva jako ostatním obyvatelům Izraele nebo také

¹³ PELEG, I.; WAXMAN, D. *Israel's Palestinians: the conflict within*, str. 23.

Drúzové se považují za náboženskou a etnickou skupinu, která se v 11. století oddělila od šíitského proudu, a to konkrétně od hnutí isma'ílija. Základem jejich učení je víra v boží jedinečnost (*at-tawhíd*) a návrat chalífy al-Hákima jako mesiáše, díky kterému nastane zlatý věk. (SABÁTA, °Abd al-°Adžíd: Mádha ta°rif °an °aqídat ad-Durúz wa tabí°atu °iláqatihim bi Isrá'íl? *Sasa Post* [online].)

¹⁴ *Beduin in the Negev* [online], str. 1.

¹⁵ PELEG, I.; WAXMAN, D. *Israel's Palestinians: the conflict within*, str. 22.

¹⁶ REKHESS, E. *The Arab Minority in Israel: An Analysis of the „Future Vision“ Documents*, str. 1.

zaručovala reprezentaci ve všech institucích a orgánech. Avšak realita všem těmto bodům v Deklaraci neodpovídá a dodnes jsou Palestinci v Izraeli v některých aspektech života diskriminováni, jako např. na trhu práce.¹⁷ Palestinská menšina v Izraeli má třeba velice malé šance pro získání zaměstnání v politickém a veřejném sektoru. Ve vládních odděleních zastupují pouze 5 % zaměstnanců.¹⁸

Podle Rehkesse si Palestinci v Izraeli si po vzniku Izraele prošli třemi historickými fázemi, které rozdělil a popsal následovně: První se odehrávala od roku 1948 až do roku 1967, kdy došlo k Šestidenní válce a okupaci Západního břehu Izraelem. Elie Rekhess toto období nazývá „obdobím přizpůsobení“. Další období je vyhraněno lety 1967 až 1993, Rekhessem nazvané „palestinizací“. Poslední fáze, která je od roku 1993 trvá až do dnešní doby, kterou nazval „lokalizací“.¹⁹

První období trávající do roku 1967 je specifické tím, že Palestinci byli odtrženi od ostatních arabských zemí. Zároveň byla společnost velice utlumená a v arabských oblastech byl zavedena vojenská kontrola.²⁰ Během prvních desítek let palestinská menšina nehrála obzvláště významnou roli ve státu a nebyla důležitá. Je pravda, že měli občanství, legální rovnost a právo volit, ale jejich životy byli řízeni ze strany vlády. Židé rozhodovali např. o vzdělávání a školních osnovách²¹ nebo o náboženství. Během 50. a 60. let vojenská kontrola omezovala Palestincům svobodu pohybu a právo na sdružování. Pokud se někdo pokusil vytvořit politickou organizaci, tak byla okamžitě rozpuštěna

¹⁷ REKHESS, E. *The Evolvment of an Arab – Palestinian National Minority in Israel*, str. 4.

¹⁸ LANDAU, J., M. *The arab minority in Israel, 1967-1991: political aspects*, str. 16–17.

¹⁹ REKHESS, E. *The Evolvment of an Arab – Palestinian National Minority in Israel*, str. 1.

²⁰ Ibid, str. 1.

²¹ Např. v roce 1950 byl zaveden poplatek za vzdělání. Následně o 3 roky později byl zrušen pouze pro židovské obyvatele, ale pro palestinskou menšinu „školné“ stále platilo. To samozřejmě velice ovlivnilo docházku dětí. (AL HAJ, M. *Education, empowerment, and control: the case of the Arabs in Israel*, str. 61-65.)

a zakázána vládou, např. v roce 1980 byla zakázána strana "Congress of the Arab Masses".²²

Kromě politických aktivistů se o něco úspěšněji o situaci palestinské menšiny v Izraeli a jejich každodenních životech vyjadřovali především básníci. Významným básníkem této doby byl Rášid Husajn, který vyzdvihoval problematiku sounáležitosti s izraelským státem a zároveň arabským světem. Jako závažný problém vnímal pocit nepřátelského postoje a nahlížení na arabskou menšinu jako na pátou kolonu od státu, ve kterém žijí. Zároveň také vnímal, že ostatní arabské státy palestinskou menšinu v Izraeli vidí jako na zrádce. V 50. letech se palestinští básníci sdružovali s židovskými básníky přicházejícími z arabských zemí, protože s nimi sdíleli velice podobnou kulturu. Na základě toho byla vytvořena unie „Arabští spisovatelé“. V roce 1955 byla palestinským básníkem a editorem časopisu al-Mudžtama^c Michelelem Haddadem uspořádána konference arabské poezie v Nazaretě, které se účastnilo přes 500 hostů.²³

V roce 1967 proběhla Šestidenní válka, která odstartovala druhé období, kterým je tzv. „palestinizace“. Šestidenní válka byla velkým zlomem, pro Palestince žijících v Izraeli, protože se opět dostali do kontaktu s těmi, co žili na Západním břehu a v Gaze. Ve spojení s tím se u menšiny začal posilovat pocit potřeby návratu ke svým kořenům. Zrušení „Zelené linie“²⁴ a umožnění cestování mezi Izraelem, Západním břehem a Gazou bylo významným milníkem a Palestinci se mohli opět po 19 letech izolace setkávat a být v kontaktu. Také další události během let

²² NEUBERGER, B. *The Arab Minority in Israeli Politics 1948–1992: From Marginality to Influence*, str. 149-150.

²³ PAPPÉ, I. *The forgotten Palestinians: a history of the Palestinians in Israel*, str. 76-78.

²⁴ Tzv. „Zelená linie“ byla hranice vyjednaná v roce 1949. Byla to hranice mezi Izraelem, Západním břehem Jordánu a Gazou.

1967 a 1993 velice ovlivnili a posílili tzv. „palestinizaci“.²⁵ Mezi tyto události můžeme zařadit vznik OOP (Organizace pro osvobození Palestiny) a její posílení pod vedením Jásira Arafata. Během prvních let OOP zaujala postoj odporu vůči státu Izrael, a proto docházelo ke střetům a útokům jak v Izraeli, tak v zahraničí.²⁶ Po roce 1973 se postavení OOP změnilo a stala se oficiálním reprezentantem Palestinců, což znamenalo velký krok vpřed k jednání mezi stranami konfliktu. Od tohoto přelomu se začaly pomalu vytvářet nové mírové podmínky a OOP postupně opouštěla své původní extrémní cíle. V tomto období byla velice významnou událostí první intifáda, která vypukla v roce 1987. Intifáda byla prvním velkým odporem a vzbouřením Palestinců proti izraelské okupaci.²⁷ Všechny tyto události měly velký vliv na Palestince v Izraeli, „utlumená“ menšina se začala ozývat a došlo k silné podpoře Palestinců z okupovaných území ze strany Palestinců žijících v Izraeli. Vyzývali Izrael, aby se stáhl z okupovaného území, uznal právo na sebeurčení a stát Palestina. Palestinci žijící v Izraeli začali i organizovat protesty, demonstrace, stávky a kampaně proti vládě. Během demonstrací dokonce docházelo i k úmrtím, jako např. v roce 1976, kdy občané demonstrovali proti vládnímu rozhodnutí o vyvlastnění pozemků v oblasti Galileje, které vlastnili Palestinci.²⁸

K těmto všem politickým událostem se přidala špatná socio-ekonomická situace Palestinců v Izraeli. Nepokoje se odehrávaly v době, kdy v Izraeli docházelo k celkovým socio-ekonomickým změnám, k modernizaci a westernizaci, díky čemuž rostla životní úroveň, a také

²⁵ REKHESS, E. *The Arab Minority in Israel: An Analysis of the „Future Vision“ Documents*, str. 4-5.

²⁶ Např. únos letadla společnosti Lufthansa, které letělo do Adenu, v roce 1972. (BLACK, I.; MORRIS, B. *Mossad: izraelské tajné války: dějiny izraelské tajné služby*, str. 288.)

²⁷ REKHESS, E. *The Evolvement of an Arab – Palestinian National Minority in Israel*, str. 7.

²⁸ REKHESS, E. *The Arab Minority in Israel: An Analysis of the „Future Vision“ Documents*, str. 6-7.

očekávání a požadavky mladé generace. Zároveň bylo ale viditelné, že zlepšením si prochází především židovské obyvatelstvo a v porovnání s ním je socio-ekonomický růst Palestinců výrazně pomalejší. I tato situace výrazně přispěla k posílení „palestinizace“ a negativním náladám palestinské menšiny v Izraeli vůči vládě.²⁹

Situace Palestinců byla samozřejmě reflektována v literatuře. Vznikl nový termín tzv. literatury odporu, který zavedl spisovatel Ghassán Kanafáni. Mezi další známé spisovatele a básníky této doby patří např. Mahmoud Darwíš nebo Emil Habíbí. Palestinští spisovatelé z Izraele začali být přijímáni mezi literáty z ostatních arabských zemí a získali tak nové čtenáře.³⁰ Období „palestinizace“ přineslo spojení se zbytkem arabského světa a kultury i pro obyvatele Izraele, a to alespoň přes televizní obrazovky. Díky technickému pokroku a satelitnímu spojení mohli Palestinci v Izraeli začít sledovat arabské filmy.³¹

Poslední období začíná rokem 1993, kdy byla uzavřena mírová dohoda v Oslu a bylo dosaženo uznání OOP jako reprezentanta Palestiny a uznaná práva Palestinců na sebeurčení. Tento pokrok se ale týkal především Palestinců z okupovaných území. V tuto chvíli si proto Palestinci žijící v Izraeli uvědomili, že je třeba se opět orientovat také na sebe a usilovat o získání lepšího postavení palestinské menšiny v Izraeli. Vyšší a vzdělaná vrstva těchto Palestinců začala upozorňovat na nedostatky „demokratického státu“ a dokonce vytvořila model, který by napomohl ke zlepšení situace. Díky tomuto plánu by bylo možné dosáhnout rovnosti všech obyvatel a byly by naplněny potřeby

²⁹ REKHESS, E. *The Arab Minority in Israel: An Analysis of the „Future Vision“ Documents*, str. 6.

³⁰ ELAD-BOUSKILA, A. *Modern Palestinian Literature and Culture*, str. 11.

³¹ PAPPÉ, I. *The forgotten Palestinians: a history of the Palestinians in Israel*, str. 173.

palestinské menšiny. Proto toto období, které trvá až do dnes, Elie Rekhess nazval „lokalizací“.³²

Po první intifádě a uzavření mírové dohody z Osla byla stále přítomná reflexe celého konfliktu v literatuře. Avšak ve větší míře začíná nastupovat ztvárňování palestinsko-izraelského konfliktu v kinematografii. Konkrétní náměty pro filmy v rámci této tematiky jsou odlišné a nezaměřují se striktně na Palestince v Izraeli. První film byl natočený již koncem období „palestinizace“, ale větší rozmach kinematografie nastal po roce 1993. V roce 1987 byl tedy producentem Michele Chalífim natočen první film, který se nazývá „Svatba v Galileji“ a poukazuje na to, jak i u událostí jako je svatba musí Palestinci žádat izraelské autority o svolení.³³

2.2 Nazaret

Město Nazaret leží na severu Izraele v oblasti Galilea.³⁴ Je považováno za domov Marie a Josefa, a proto je historicky silně spojeno s Ježíšem, který zde vyrůstal. Toto město je tedy velice významným místem pro křesťany a jsou zde důležitá poutní místa.³⁵ Rozkládá se na území o rozloze 3 580 akrů a jeho počet obyvatel se pohybuje kolem 80 000. Během války v roce 1948 obyvatelé sice nebyli vyháněni, ale od té doby město nemělo možnost růst, jelikož je obklopeno nově založenými židovskými městy nebo komunitami jako je kibuc Kfar haHoresh nebo město Nazaret Ilit (nedávno přejmenované na Nof

³² REKHESS, E. *The Evolvement of an Arab – Palestinian National Minority in Israel*, str. 11-12.

³³ STEIN, R., L.; SWEDENBURG, T. *Palestine, Israel, and the Politics of Popular Culture*, str. 99, 108.

³⁴ Nazareth, *Tourist Israel – The Guide* [online].

³⁵ COHEN-HATTAB, K.; SHOVAL, N. *Tourism development and cultural conflict: The case of 'Nazareth 2000'*, str. 702.

haGalil).³⁶ Z celkového počtu obyvatel tvoří 70 % muslimové a zbylých 30 % jsou křesťané. Nazaret tak tvoří domov pro většinu palestinských křesťanů v Izraeli. Původní staré město je rozděleno na 3 čtvrtě: Ortodoxní čtvrť, Římsko-katolická a Muslimská čtvrť.³⁷

Nazaret je největším arabským městem v Izraeli. Je to město, které je pro palestinskou menšinu centrem dění, udává směr ve společnosti nebo politice a ovlivňuje zbytek palestinské společnosti žijící v menších arabských městech a na vesnicích. Nazaret je z těchto důvodů mezi palestinskou populací Izraele považován za „hlavní arabské město“.³⁸

Po dlouhou dobu se obyvatelé Nazaretu živilí zejména zemědělstvím. Avšak omezení arabských zemědělců ze strany vlády Palestince donutila začít se živit obchodem, ve službách nebo v jednoduchém zpracovatelském průmyslu spojeném s turismem.³⁹

Pro město byl důležitým milníkem projekt „Nazaret 2000“. Tehdejší vláda se pro něj rozhodla během 90. let. Projekt spočíval v rekonstrukci některých částí města, jako je kupříkladu starý trh, arabsky *súq* (سوق). Byla zde také snaha o zlepšení infrastruktury nebo postavení muzea. Celý tento projekt byl iniciován kvůli výročí 2000 let křesťanství a město

³⁶ RIBA, N. Israel's Largest Christian City Glows on Christmas. Then Reality Returns: Tourist crush in Nazareth exposes poor and neglected infrastructure in Jesus' hometown, *Haaretz* [online].

³⁷ SILLIMASN, J. Israel's old city Nazareth: An ancient hub that is being rightfully revived, *Business Standard* [online].

³⁸ MCGAHERN, U. *Palestinian Christians in Israel: state attitudes towards non-Muslims in a Jewish state*, str. 125.

³⁹ An-Násira, *Al-Džazíra* [online].

očekávalo mnoho návštěvníků, a především příjezd papeže.⁴⁰ Projekt byl pro obyvatele Nazaretu velkou nadějí na zlepšení situace města.⁴¹

Projekt „Nazaret 2000“ ovšem nebyl příliš úspěšný⁴² a obyvatelé města se dodnes potýkají se závažnými problémy. Jedním z nich je infrastruktura. Ve městě se kvůli špatnému stavu silnic během dne vytváří neuvěřitelné kolony a cesta může zabrat i trojnásobek času. Doprava nebývá překážkou pouze pro místní, ale také pro turisty a zájezdy, které do města přijíždí autobusy. Bydlení pro mladé lidi je také velká překážka, jelikož v Nazaretě nejsou příliš velké rezidenční možnosti. Z těchto důvodů se mnoho rodin stěhuje do Nazaret Illitu = Nof haGalil, kde je více prostoru a možnost pro koupi pozemků a výstavbu domů. Dále zde chybí průmyslové zóny nebo univerzita. Mnoho lidí také musí pracovat mimo Nazaret, protože zde není tolik pracovních příležitostí.⁴³

Po projektu se nezlepšila ani situace v turismu. Vláda nijak výrazně nepřispívala k jeho zlepšení, a naopak podporuje jiná okolní města tím, že turistickým skupinám zde zajišťují ubytování nebo jednotlivcům tato místa doporučují. Většina návštěvníků zavítá do Nazaretu pouze na

⁴⁰ McGAHERN, U. *Palestinian Christians in Israel: state attitudes towards non-Muslims in a Jewish state*, str. 131.

⁴¹ COHEN-HATTAB, K.; SHOVAL, N. *Tourism development and cultural conflict: The case of 'Nazareth 2000'*, str. 706.

⁴² Během projektu došlo i ke konfliktu mezi křesťany a muslimy z Nazaretu. Součástí plánů mělo být rozšířené náměstí. Avšak muslimové nesouhlasili a vyžadovali postavení mešity, protože se zde údajně nacházela hrobka Šihába ad-Dína (synovce Saláh ad-Dína al-Ajjúbiho), který osvobodil Jeruzalém od křižáků. Spor vedl několik let, a nakonec mešita nebyla postavená. (ISRAELI, R. *Green Crescent Over Nazareth: The Displacement of Christians by Muslims in the Holy Land*, str. 87-88.)

⁴³ RIBA, N. Israel's Largest Christian City Glows on Christmas. Then Reality Returns: Tourist crush in Nazareth exposes poor and neglected infrastructure in Jesus' hometown, *Haaretz* [online].

několik hodin a ubytování si zajistí v jiném městě. Tato situace zůstává stejná dodnes.⁴⁴

I přes to, že Nazaret je arabským městem, tak se jeho obyvatelé samozřejmě dostávají do kontaktu s židovským obyvatelstvem. I díky tomu dochází v arabské společnosti také dochází ke změnám a modernizaci. Došlo k přeměnám v sociokulturních hodnotách, postavení ženy⁴⁵ nebo snížení porodnosti.⁴⁶ Samozřejmě tyto změny se netýkají pouze Palestinců v Nazaretě, ale celé arabské populace v Izraeli. Modernizace se odrazila také do procesu výběru životního partnera, kde např. rodiny ženám již jejich budoucí manžele nevybírají a ani jim do toho nemluví tak, jako tomu bývalo v minulosti. Dnešní generace také preferuje svatbu a založení rodiny ve vyšším věku než jejich rodiče. Progresivnější část společnosti již nemá striktně rozdělné role žen a mužů a také méně respektuje tradiční patriarchální strukturu rodiny.⁴⁷ Za další modernizační prvek můžeme považovat i vysoký nárůst zájmu žen o vyšší technické vzdělání za posledních 10 let.⁴⁸ I přes všechny vnější vlivy však není celá palestinská společnost zcela přizpůsobená modernímu životu v Izraeli a je zde její část, která je konzervativní. Dodnes udržuje tradici kolektivní kultury, která spočívá v prioritizaci kolektivu nad jedincem. Rodiny jsou běžně velice zainteresované do životů jejich jednotlivých členů a věří, že např. problém individua se týká

⁴⁴ COHEN-HATTAB, K.; SHOVAL, N. *Tourism development and cultural conflict: The case of 'Nazareth 2000'*, str. 705-706, 712.

⁴⁵ Arabské ženy v Izraeli mají např. nejvyšší procentuální zaměstnanost v porovnání s ženami z ostatních států Blízkého východu. Jedinou zemí, které převyšuje tuto míru zaměstnanosti Palestinek v Izraeli, je Turecko. (YASHIV, E.; KASIR, N. (KALINER). *The Labor Market of Israeli Arabs: Key Features and Policy Solutions* [online], str. 23–24, tabulka 4a a 4b.)

⁴⁶ GANIM, A. *The Palestinian-Arab minority in Israel, 1948-2000: a political study*, str. 3.

⁴⁷ AZAIZA, F. *Processes of Conservation and Change in Arab Society in Israel: Implications for the Health and Welfare of the Indigenous Arab Population*, str. 18.

⁴⁸ WEISS, A. *A Picture of Nation: Israel's Society and Economy in Figures* [online], str. 51.

všech jeho blízkých.⁴⁹ V těchto rodinách je častější, že ženy zůstávají doma pečovat o své děti, než aby nastoupily do práce.⁵⁰ To potvrzuje i výzkum Taub Center, ze kterého vyšlo najevo, že polovina nezaměstnaných palestinských žen v Izraeli se rozhodla nepracovat právě kvůli své rodině, o kterou pečují.⁵¹ V některých konzervativních rodinách se tradičnost odráží i v předsvatebních a svatebních tradicích, kde např. stále mohou dodržovat příbuzenská manželství nebo setkávání snoubenců pouze pod dozorem třetí osoby.⁵²

Všechny výše zmíněné změny ve společnosti mohou samozřejmě ovlivňovat také předsvatební, svatební kulturu a dodržování samotných tradic. Jak během rozhovoru zmínila paní Ná'ila Libbis, odbornice na svatební písně a tradice: „*veškeré změny ve společnosti se odrážejí na svatebních tradicích*“.⁵³

⁴⁹AZAIZA, F. *Processes of Conservation and Change in Arab Society in Israel: Implications for the Health and Welfare of the Indigenous Arab Population*, str. 16.

⁵⁰ V Izraeli je mateřská dovolená placená po dobu 15 týdnů.

⁵¹ WEISS, A. *A Picture of Nation: Israel's Society and Economy in Figures* [online], str. 59.

⁵²AZAIZA, F. *Processes of Conservation and Change in Arab Society in Israel: Implications for the Health and Welfare of the Indigenous Arab Population*, str. 18.

⁵³ Rozhovor s Ná'ilou Libbis, Nazaret, 1.10.2019.

3 PŘECHODOVÉ RITUÁLY

Svatba a vstup do manželství jsou velice důležitými kroky a rozhodnutími v životě. Vykročení do společného života s vybraným partnerem může silně ovlivnit jaký život jedinec povede, protože spolu pár sdílí mnoho věcí, jako jsou společné naděje, radosti a zklamání, rodičovství, nemoci atd.⁵⁴ Tento krok je tak důležitý, že mění a určuje mnoho věcí, a proto se budeme v této kapitole více zabývat tím, jak dochází k takové změně a co vše tradice a rituály znamenají pro jednotlivce a společnost. Přechodové rituály jako první definoval francouzský etnograf Arnold van Gennep, a to jako „rituály, jež provázejí každou změnu místa, stavu, společenského postavení a věku“. Mezi tyto rituály patří samozřejmě i zasnuby a svatba.⁵⁵

Ať už se jednatlivec nachází v jakémkoliv typu společnosti, tak prochází fázemi a přechází od jednoho společenského postavení ke druhému. S tím je také spojené tvoření a formování sebe sama a svojí identity. Právě tyto přechodové rituály napomáhají k přípravám na nový sociální status a jeho utváření. Společnost v této cestě proměn jednotlivci napomáhá a provádí ho fázemi. Někdy však může být až příliš iniciativní a zastínit potřeby jedince.⁵⁶ Kvůli společnosti se také někdy mladí lidé cítí velice pod tlakem, co se týká svatby a manželství. V určitém věku mají pocit, že je v jejich životech něco v nepořádku, protože zatím nenašli

⁵⁴ ŘÍČAN, P. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*, str. 245.

⁵⁵ TURNER, V., W. *Průběh rituálu*, str. 95.

Kterákoli společnost se rozděluje na několik dalších „podspolečností“. Arnold van Gennep tvrdí, že jasné rozdělení existuje pouze mezi společnostmi náboženskou a světskou. Dále společnosti dělí např. na šlechtu, střední třídu a dělnickou třídu. Pokud člověk chce přejít z jedné takové kategorie do druhé je k tomu většinou nutná ekonomická nebo intelektuální změna. Avšak pokud se např. světský člověk chce stát knězem, tak je zde potřeba provést obřad a neobejde se bez přechodové doby.

⁵⁶ HOLM, J.; BOWKER, J. *Rites of Passage*, str. 8.

životního partnera a neplánují zasnuby a svatbu. Tato fáze společenského nátlaku, i když někdy pouze podvědomého, přichází mezi 25–30 lety,⁵⁷ u žen to obvykle bývá dříve než u mužů.⁵⁸

Podle van Gennepa život jedince můžeme rozdělit do těchto základních etap: narození, společenské dospívání, sňatek, rodičovství, třídní postup, specializace zaměstnání a smrt. Každá tato fáze je uzavíraná či otevíraná obřady, které mají za cíl nechat člověka přestoupit z jedné životní situace do druhé. Z tohoto důvodu jsou si všechny tyto rituály, které jsou součástí např. narození dítěte, zasnub nebo smrti, velice podobné.⁵⁹ Antropolog Victor Turner se u přechodových rituálů soustředil pouze na jejich „prahovou“ fázi a považoval je za stěžejní, protože se tím výrazně odlišují od těch ostatních. Turner vnímal u přechodových rituálů unikátnost ve schopnosti vyvolat „kreativitu a změnu“. Někteří vědci, jako je Ronald Grimes, odborník na náboženství a kulturu, považují přechodové rituály za výjimečné, protože v životě vymezují důležité hranice a můžeme říct, že před rituálem bylo „před a po“. Rozdělují životy do jednotlivých etap, a především na ně máme velice silné vzpomínky.⁶⁰

Konkrétně u přechodových rituálů musíme zmínit rozdělení do tří kategorií, kterými jsou: rituály odluky, pomezí a sloučení. Tyto kategorie nemusí proběhnout u všech přechodových rituálů a ani nemusí být rovnoměrně přítomné u všech společností. Pro bližší představu si můžeme uvést příklady, kde se tyto kategorie rituálů mohou nacházet. Např. odlučovací rituály jsou typické pro pohřební obřady, slučovací/přijímací rituály se vyskytují u svatebních rituálů a pomezí

⁵⁷ V každé společnosti a kultuře se toto věkové rozmezí může samozřejmě lišit.

⁵⁸ ŘÍČAN, P. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*, str. 246.

⁵⁹ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 13.

⁶⁰ BRENNER, A. *Women's Rites of Passage: How to Embrace Change and Celebrate Life*, str. 13.

rituály jsou běžné během těhotenství nebo zasnub.⁶¹ Avšak co se týká svatby a přechodu do manželství, tak zde se nachází všechny tyto tři kategorie. Jako příklad můžeme uvést samotnou svatbu, kdy dochází k oddělení nevěsty a ženicha od rodiny, svatební cesta je dalším pomezím obdobím a období po návratu můžeme považovat za sloučení do nové role a rodiny.⁶²

Všeobecně řečeno však můžeme tyto tři fáze popsat následovně:

1) odloučením považujeme symbolické chování, které znázorňuje vytržení jedince nebo i skupiny z předchozího postavení a místa ve společnosti.

2) Během druhé fáze, která je pomezí, dochází k neurčitému a nejasnému období. Nemá žádné rysy, které by byly spojené s předchozím či nadcházejícím postavením a společností.

3) Poslední fází je jedinec, nebo skupina, přijat do nové společnosti a role. Zařazuje se zpět do stálého stavu a zároveň se mu s tím přisuzují nové povinnosti. Od jedince se očekává, že bude dodržovat určité normy společenského systému, které jsou spojené s novou rolí.⁶³

Životní fáze jako je narození, sňatek nebo smrt ovšem nejsou pouze přechodovými rituály. Obřady, které jsou součástí těchto důležitých etap splňují své vlastní cíle. Obřady narození obsahují ochranné rituály, obřady pohřební rituály obranné nebo obřady svatební rituály oplodňovací. Všechny tyto rituály jsou zároveň součástí těch přechodových a někdy se i kombinují.⁶⁴

⁶¹ BRENNER, A. *Women's Rites of Passage: How to Embrace Change and Celebrate Life*, str. 11-12.

⁶² WINZELER, R., L. *Anthropology and Religion: What We Know, Think and Question*, str. 156.

⁶³ TURNER, V., W. *Průběh rituálu*, str. 95-96.

⁶⁴ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 19.

Procházení jednotlivých etap v životě přináší změny a právě stádium, kde se jedinec dostává do zralého věku se vyznačuje sňatkem a založením rodiny.⁶⁵ Rozhodnutí ke svatbě by mělo být určitým vyvrcholením předmanželského seznamování, sblížování a přípravy na společný život.⁶⁶ Tato fáze je ze společenského pohledu tou nejdůležitější, protože alespoň jeden z partnerů tímto krokem změní rodinu/klan/kmen. Dnes se v mnoha případech novomanželé stěhují do úplně nového domu. Tato změna je považována za součást materiálního přechodu.⁶⁷ Nám je většinou známé institucionálně založené manželství, které má po světě různé formy podob a postupem času se měnilo. V některých částech světa jsou ale i kultury, kde svatba nedoprovází žádné rituály. Jsou například Inuité, žijící na Aljašce, kteří uzavírají tzv. „privátní“ manželství.⁶⁸ Než se dostaneme ale k samotnému sňatku, rozebereme nejdříve zasnuby, které tomu předchází.

3.1 Rituály odluky a pomezí období

Zasnoubení je považováno za pomezí období, u mnoha národů má veliký význam a formuje vlastní obřady.⁶⁹ V tomto období probíhá tzv. předmanželské sblížování, během kterého je také důležité seznamování obou rodin.⁷⁰ Součástí zasnub nejsou jen pomezí rituály, ale současně i ty, které přijímají jedince do nového prostředí. Následně probíhají rituály svatební, které slouží již pro definitivní přijetí do nového

⁶⁵ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 99.

⁶⁶ ŘÍČAN, P. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*, str. 250.

⁶⁷ WINZELER, R., L. *Anthropology and Religion: What We Know, Think and Question*, str. 156.

⁶⁸ BAĎOUROVÁ, M. *Svatební rituály u nás a ve světě*, str. 8.

⁶⁹ WINZELER, R., L. *Anthropology and Religion: What We Know, Think and Question*, str. 156.

⁷⁰ ŘÍČAN, P. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*, str. 252.

prostředí. Je třeba podotknout, že v tomto případě jsou přechodové rituály poněkud složitější než u jiných životních změn.⁷¹

Komplexnost rituálů a s tím spojené osoby a předměty se mohou lišit podle typu rodiny. V převážné většině případů se svazek dvou lidí týká také několika dalších sociálních skupin, kterými je pár součástí a plní v nich určité role. Tyto sociální skupiny mohou být rozděleny podle rodiny, zaměstnání nebo zájmů. Jednotlivé společnosti, ve kterých se pár pohybuje, mohou také určitým způsobem a do jisté míry utvářet komplexnost rituálů, které tedy nejsou výhradně ovlivněny pouze samotnou rodinou.⁷²

Je důležité také vyzdvihnout finanční stránku zasnub a sňatku, která má určitý vliv na samotné rituály. Pokud se na to podíváme z praktického hlediska, tak v případě, že měla rodina/vesnice/klan přijít o pomocnou sílu, tak za to požadovali alespoň finanční náhradu. Odtud pochází tradice rozdávání potravin, šatů, šperků a rituály, kde se něco „vykupuje“ jako např. volný průchod do nového domu. Je zajímavé, že rituály spojené s ekonomickými záležitostmi jsou ve stejném časovém rozmezí jako ty odlučovací. U některých kultur je finanční část tak důležitá, že pokud není věno celé splacené, tak manželství není považované za definitivně uzavřené. Zasnoubení je tedy pouze jakýmsi spojením páru a také rodin, ale ke svatbě jako společenskému aktu dochází až po vyřešení ekonomické stránky.⁷³

Během odlučovacích rituálů můžeme u mnoha kultur vnímat jejich obdobnou formu. Je to část tradice, kdy rodina odvádí svou dceru k ženichovi. Můžeme to vidět u Khondů v jižní Indii, kteří nevěstu oblékají do červeného oděvu a její strýc z matčiny strany s dívkami z vesnice jí

⁷¹ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 100.

⁷² BAĎOUROVÁ, M. *Svatební rituály u nás a ve světě*, str. 7-8.

⁷³ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 102-103.

odvádějí do vesnice ženicha.⁷⁴ U arabských svateb probíhá velice obdobný rituál. Nevěsta je odváděná ke svému ženichovi za doprovodu hudby, zpěvu a někdy také výstřelů ze zbraní. Pro rodinu ženicha to je spíš přijímací rituál.⁷⁵ V západní kultuře se tento způsob rituálu objevuje také, ale ve formě odvedení nevěsty svým otcem k oltáři. Odloučení je během svatebních rituálů vyjadřováno i silnými emocemi jako např. v arabské kultuře, ale i v mnoha jiných, nevěsta prolévá slzy, když opouští své rodiče a domov. Tento projev zármutku může být někdy pouze jen rituální, ale poukazuje na smutek a bolest během odlučovacího rituálu.⁷⁶

Někdy je pouto nevěsty či ženicha s původní rodinou tak silné, že dochází k přerušování a opakování rituálů nebo např. útěkům a vyplácení věna po částech. Může se také stát, že přijetí do nového prostředí neprobíhá najednou a po určitou dobu je nový člen považován stále za cizího. Proto v některých kulturách trvá, než se dívka může ukázat tchánovi nebo má žena nejasné postavení, dokud nepřijde do jiného stavu. V některých případech se toto týká obou rodin navzájem, kdy se např. v Africe rodiny navštěvují a pořádají společné hostiny obou rodin po dobu sedmi dní, aby tak utvrdili sňatek.⁷⁷

Jako další odlučovací rituály můžeme uvést rozbití, odstříhnutí, zahazení něčeho nebo ostříhání vlasů a oholení vousů.⁷⁸ V palestinské kultuře se pro ženicha pořádá tzv. *zijána*.⁷⁹ Během tohoto večera je praktikován rituál, který obnáší právě holení vousů ženicha.⁸⁰ Dále sem

⁷⁴ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 105-107.

⁷⁵ MONGER, G., P. *Marriage Customs of the world: From Henna to Honeymoon*, str. 27.

⁷⁶ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 105-107.

⁷⁷ Ibid, str. 109.

⁷⁸ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 109-112.

⁷⁹ Viz kapitola 7.3 Tradiční svatba.

⁸⁰ COHEN, D.; KATY, R. *Palestinian Arab Music: A Maqam Tradition in Practice*, str. 416.

patří i rozdávání předmětů na památku, zakrytí závojem, ale i koupel. Van Genneep do této skupiny rituálů řadí i takový, který nemusí být vnímán jako odlučovací, a především může být interpretován jinými způsoby. Jde o tradici, která spočívá v přecházení něčeho ať už novomanželi, jen jedním z páru nebo, i celým průvodem. V případě, že pouze dívka překračuje překážku, tak to může být vnímáno jako rituál pro zajištění oplodnění. V případě přeskočení překážky může tento akt symbolizovat přechod z jedné rodiny do nové či z jednoho světa do druhého. V Palestině dívka přijde se džbánem plným vody k domu svého budoucího manžela a ten džbán shodí ve chvíli, kdy překračuje práh. Toto nejspíš symbolizuje odloučení od dřívějšího prostředí a přijetí do nového prostředí jakýmsi křtem.⁸¹

3.2 Rituály sloučení

Nyní přejdeme k přijímacím rituálům, které jsou společenské. Často je tento rituál ve formě hostiny obou rodin a může být až po splacení celého věna, ale nemusí to být vždy zcela spojeno s ekonomickou stránkou sňatku. Avšak přijímací rituál se může nést i v náboženském duchu, a to během obřadu.⁸² V muslimské společnosti se jedná o uzavření manželství, a tedy podpis smlouvy. Obvykle se sejde pouze nejbližší rodina a rituál proběhne v poklidné atmosféře.⁸³ Tato fáze přechodového rituálu se tedy nemusí týkat výhradně celé společnosti, ale jsou zde obřady, které se týkají pouze páru a má na ně individuální dopad. Je to např. výměna prstenů, pásků nebo náramků. Tím se oba svazují stejným poutem, předají si a vymění si předmět, který je vzájemný. Sdílejí společný pohár, jedí ze stejného talíře, jsou pod jedním

⁸¹ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 109-112. Tento zvyk se však dnes v Nazaretě již nepraktikuje, a proto se mu práce dále nevěnuje.

⁸² Ibid, str. 111.

⁸³ EL FEKI, S. *Sex and the Citadel: Intimate Life in a Changing Arab World*, str. 33.

závojem, vstupují do jednoho domu. To vše jsou tradice, které pár sjednotí pouze individuálně. Jak již bylo zmíněno, tak přijímací rituály mají spíše společenský ráz a na rozdíl od individuálního spojení mají za cíl buď přijmout jedince do nové společnosti nebo vzájemně sloučit dvě nové rodiny. Toto společenské přijímání je utvářeno výměnou darů, účastí na kolektivních obřadech nebo vzájemné návštěvy.⁸⁴ Obzvláště výměna darů je velice specifická, jelikož to ve skutečnosti není jen dobrovolné obdarování, jak se většinou domníváme. Dary jsou částí rituálu, od kterých je ale očekávané, že se darovanému vrátí, a to i v jiné formě než pouze hmotným darem. S přechodovými rituály zároveň pro nás vznikají i určité společenské povinnosti u vzájemných a dlouhodobých vztahů.⁸⁵ Nehledě na to, že tyto dary přispívají ke zvyšování nákladů svateb, které jsou na Blízkém východě i tak velice vysoké. Dary mohou být v podobě zlata, oblečení nebo nábytku či dalších potřeb do domácnosti.⁸⁶

Svatba je pro společnost událostí, která určitým způsobem rozhodí rovnováhu a pozastaví kolektiv, kterého se sňatek dotýká. Děje se to ať už z důvodu ekonomického, taky i společenského. Tato velká událost je na některých místech příležitostí pro pozastavení práce nebo utracení úspor. Ve velkých městech a na Západě tento jev už spíše vymizel, ale stále ho můžeme alespoň do určité míry pozorovat např. v oblastech, kde lidé žijí na vesnicích v malých a soudržných společnostech nebo u východnějších kultur. Arnold van Gennep svatbu dokonce přirovnává k adopci, jelikož se jedná o přijetí nového člena do rodiny a společnosti. V některých případech se totiž jeden z partnerů přistěhuje k rodině druhého (většinou to bývá žena) a přizpůsobuje se životu nové rodiny.⁸⁷

⁸⁴ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 111.

⁸⁵ HOLM, J.; BOWKER, J. *Rites of Passage*, str. 8.

⁸⁶ EL FEKI, S. *Sex and the Citadel: Intimate Life in a Changing Arab World*, str. 40.

⁸⁷ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 117-118.

Přechodové rituály jsou pro naši společnost velice důležité a mají určitý význam a funkci v životě jedince a společnosti. Proto je potřeba na tyto rituály dbát a nenechat je vymizet, protože by to mělo velice negativní dopad na společnost. Nejsou to pouhá znamení změn, ale je to podstatná součást změn, kterými procházíme. Výměna prstenů při obřadu a vyjádření svého „ANO“ ustanovuje náš krok, změnu, rozhodnutí a není to jen pouhým symbolem. Pokud tyto rituály vyprchají ze společnosti, tak nejen že dojde ke ztrátě vyznačení životních milníků a změn, ale je možné, že tyto změny přestaneme dělat.⁸⁸

⁸⁸ BRENNER, A. *Women's Rites of Passage: How to Embrace Change and Celebrate Life*, str. 13-14.

4 SŇATEK Z POHLEDU ISLÁMU A KŘESŤANSTVÍ

Na uzavření sňatku se v křesťanství a islámu nahlíží rozdílně, a proto je i jeho forma odlišná. V Nazaretě se v důsledku složení populace uzavírají buď křesťanské nebo muslimské sňatky. Proto je důležité porozumět oběma konceptům sňatku a vysvětlit jaké jsou odlišnosti u těchto dvou náboženství. Je také podstatné ihned na začátku zmínit, že ve státě Izrael není možné uzavírat světské sňatky, ale pouze náboženské. Až v roce 2010 byl vytvořen zákon, který umožňoval světské sňatky, a to pouze pro ty občany, kteří oficiálně nepřísluší k žádné víře.⁸⁹

V islámu se manželství bere jako legální svazek a je uzavřen podepsáním smlouvy mezi dvěma stranami. Není však považované za povinnost, ale za doporučení pro každého, kdo se cítí být finančně i emočně připraven vstoupit do svazku manželského. Manželství je v islámu považováno za základ společnosti. Je to posvátná instituce a svaz, který se uzavírá mezi mužem a ženou a je uznávaný zákonem. Manželství se uzavírá především ze dvou hlavní důvodů. První je určitá regulace vztahů ve společnosti. Druhým je vytvoření zázemí pro dítě, které zároveň určuje vztah dítěte ke komunitě. Zároveň s uzavřením sňatku ale přicházejí pro obě strany práva a povinnosti.⁹⁰ V Koránu je několik veršů, které se buď přímo či nepřímo týkají manželství a postavení mužů a žen:

„A patří k Jeho znamení, že vám se z vás samých manželky stvořil, abyste u nich klid našli. A vložili mezi vás lásku a dobro – a věru jsou v tom znamení pro lidi přemýšlivé.“ (Korán 30:21)

⁸⁹ SCHULTZ, GELFMAN, R. Civil Marriage in Israel: For a large number of Israeli, religious politics and identity issues disrupt the pursuit of holy matrimony, *My Jewish Learning* [online].

⁹⁰ MALAMI, Z., D. *Marriage and Divorce in Islam*, str. 19.

Tento verš můžeme pokládat za jeden ze základů pro manželství i přes to, že v něm není bezprostředně uvedené. Zmiňuje základní rámec postavení a vztahu mezi mužem a ženou, který se má odrážet i v manželství. I když jsou si podle tohoto, ale i jiných veršů, muži a ženy rovni, tak v manželství jsou však pro každé pohlaví určené role v rodině.⁹¹ Pojdme se však podívat na to, jak se v islámu samotné manželství uzavírá a zda se stanovují nějaké podmínky.

Jak již bylo zmíněno, tak sňatek se v islámu uzavírá prostřednictvím písemné smlouvy, a to mezi ženichem a zástupcem nevěsty.⁹² Musí být přítomni dva plnoprávní svědci. Obvykle to jsou dva muži nebo za jednoho muže mohou být dvě ženy. Zákonným zástupcem nevěsty je její otec, ale pokud to není možné, tak ho může nahradit mužský příbuzný z otcovi strany jako např. strýc nebo děd. Součástí smlouvy se stanoví tzv. *mahr* (مهر), což je věno, které přísluší nevěstě. Mahr se rozděluje na dvě části. První se nazývá *al-mahr al-muqaddam* (المهر المقدم). Obvykle to je nižší částka, která se vyplácí po uzavření sňatku. Druhá část *al-mahr al-mu'achchar* (المهر المؤخر) je vyšší a tu manželka dostane v případě rozvodu a zároveň za splnění předem stanovených podmínek.⁹³ *Al-mahr al-muqaddam* je v některých společnostech požadován ve formě předem stanovené finanční částky, která odpovídá společenskému statusu rodiny. Někteří ale preferují věno cestou zapsání určité části majetku na jméno nevěsty.⁹⁴

V islámu je možné, aby se muž oženil s ženou, která patří k tzv. *ahl al-kitáb* (أهل الكتاب). *Ahl al-kitáb* jsou věřící patřící ke křesťanské nebo židovské víře. Žena tuto možnost ale nemá a sňatek s nemuslimem je pro

⁹¹ SIDDIQUI, S. Marriage in Islam, *Why Islam* [online].

⁹² Tzv. *walí* (ولي)

⁹³ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, str. 127-128.

⁹⁴ Hal ju'tabar al-mahr 'á'iqun amáma zawáddž aš-šabáb fí mudžtama'ik?, *BBC 'arabí*. [online].

ni zakázán.⁹⁵ Co se týká Izraele, tak z rozhovorů vyšlo najevo, že i přesto, že je možné uzavřít manželství mezi muslimem a křesťankou/židovkou, se takové páry berou v zahraničí. V Izraeli není možné uzavřít nejen civilní sňatek, ale ani mezináboženský. Pokud ale pár uzavře civilní manželství v jiné zemi, tak je následně v Izraeli legálně uznané.⁹⁶ Respondenti nejčastěji uváděli Kypr jako zemi, kde se jejich známí rozdílného vyznání brali.⁹⁷

Rozvod je povolen pouze v případě splnění podmínek, které islám stanovil. Pár by se ale vždy měl snažit konflikty mezi sebou urovnat a rozvod by měl být až posledním možným řešením. Právo na rozvod má nejen muž, ale také žena, i když za velmi striktních a omezených podmínek.⁹⁸ Ze strany muže může k rozvodu dojít formou zapuzení nebo propuštění ženy mužem. Výrok zapuzující manželství musí být pronesen třikrát.⁹⁹ V takovém případě muž musí ženě vyplatit *al-mahr al-mu'achchar*. K rozvodu může dojít také žádostí jednoho z manželů u soudce. Mezi důvody k rozvodu může být např. impotence, šílenství nebo neschopnost ženu uživit.¹⁰⁰

⁹⁵JUERGENSMEYER, M.; ROOF, W., C. *Encyclopedia of Global Religion*, str. 563.

⁹⁶MURPHY, C. Religious groups in Israel keep to themselves when it comes to marriage and friendships, *Pew Research Center* [online].

⁹⁷ Každý rok se na Kypru oddá palem 3 000 párů, kteří ve své zemi nemohou uzavřít civilní sňatek. Většina těchto párů pochází z Izraele nebo Libanonu. (KNELL, Y. The island where thousands go to get married, *BBC News* [online].)

⁹⁸ALI, M., M. *The Religion of Islam: A Comprehensive Discussion of the Sources, Principles and Practices of Islam*, str. 670-671.

⁹⁹ Zapuzení může být po prvních dvou vyslovení odvolatelné. Avšak třetí vyslovení je již konečné. Je třeba ho vyslovit ideálně po měsíci, aby byl omezen škodlivý dopad impulzivního jednání. (KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, str. 128.)

¹⁰⁰ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, str. 128-129.

V křesťanství je uzavření manželství, stejně jako v islámu, považováno za očekávané, avšak není přikázané.¹⁰¹ Určitou podobnost u těchto dvou světových náboženství můžeme vnímat i v účelu manželství. Křesťanská víra také chce prostřednictvím manželství naplnit především založení rodiny a utvoření řádu ve společnosti.¹⁰² V křesťanských textech je manželství označováno za „svátost“. Je to unikátní požehnání, které je přisuzované muži a ženě, kteří se berou.¹⁰³

Manželství je z teologického pohledu považováno za instituci, která byla zformována se samotným stvořením světa Bohem. Příkladem z Bible je verš Marek 10:6-9:¹⁰⁴

„Ale od počátku stvoření On je učinil člověka jako muže a ženu. A tak muž opustí svého otce a svou matku a ti dva budou jediným tělem. Tak už nejsou dva ale jen jediné tělo.“

V křesťanské víře se sňatek považuje za „dohodu“ či „úmluvu“. Úmyslně se používá slovo „smlouva“, protože to nemá reflektovat uzavření legální smlouvy, ale dobrovolnou domluvu milujícího vztahu mezi člověkem a Bohem. Manželství je úmluvou mezi mužem, ženou a Bohem. Ta nevyžaduje svědky, protože Bůh je svědkem uzavření manželství.¹⁰⁵

Pokud přejdeme k samotnému uzavření sňatku, tak se zde objevují odlišné názory jednotlivých církví v uznání manželství. Všeobecně však u všech platí stejná základní pravidla, kterými jsou: 1) svatební obřad je

¹⁰¹ DAN, C.; CHRYSIDIS G., D.; EL ALAMI, D. *Love, Sex and Marriage: Insights from Judaism, Christianity and Islam*, str. 63.

¹⁰² VORSTER, J., M. *Christian ethical perspectives on marriage and family life in modern Western culture* [online], str. 466.

¹⁰³ THOMAS, Fr., B., M. *History of Christian Marriage* [online], str. 1.

¹⁰⁴ THATCHER, A. *Marriage after Modernity: Christian Marriage in Postmodern Times*, str. 9.

¹⁰⁵ PALMER, P., F. S.J. *Christian Marriage: Contract of Covenant?* [online], str. 617-618.

náboženský, 2) musí být proveden příslušnou osobou s náboženským oprávněním a 3) obřad musí proběhnout v kostele.¹⁰⁶

Zákaz uzavírání manželství s někým, kdo náleží k jiné víře, se odlišuje a každá církev má rozdílná pravidla. Manželství mezi příslušníky jiných křesťanských církví nejsou překážkou.¹⁰⁷ Možným řešením pro pár je světský obřad buď ve své zemi, nebo v zahraničí, pokud to daný stát nenabízí. Jak již bylo zmíněno, tak v Izraeli není možné ani pro křesťany uzavřít náboženský sňatek mezi párem, kde nejsou oba křesťané. V minulosti byl překážkou i sňatek mezi páry pocházejících z odlišných církví. Avšak postupem času toto vymizelo a dnes manželka po svatbě přechází k církvi svého manžela.¹⁰⁸

Specifikací křesťanského obřadu je výměna slibů mezi nevěstou a ženichem. Zavazují se k věrnosti a oddanosti vůči druhému v dobrých a horších časech. Tento slib je zajisté mnohým velice známý:

„Já (...) odevzdávám se tobě (...),

a přijímám tě za manžela(ku).

Slibuji ti věrnost v časech dobrých i zlých,

ve zdraví i nemoci,

v hojnosti i nedostatku.

Chci tě milovat a ctít po celý svůj život,

¹⁰⁶ DAN, C.; CHRYSIDES G., D.; EL ALAMI, D. *Love, Sex and Marriage: Insights from Judaism, Christianity and Islam*, str. 65.

¹⁰⁷ JUERGENSMEYER, M.; ROOF, W. C. *Encyclopedia of Global Religion*, str. 563.

¹⁰⁸ Rozhovor Nancy, Nof haGalil, 30.9.2019.

dokud nás smrt nerozdělí.“¹⁰⁹

Uzavření manželství se nepovažuje za pouhé spojení dvou jedinců, ale očekává také jeho dlouholeté celoživotní trvání. Je to porovnáváno s Bohem, který vytvořil svět a jeho pravidla, ale následně je neopustí. Jako Ježíš, který by se neoddal víře, kterou by poté opustil. Žádný křesťan by neměl věřit, že vstoupí do manželství, které je následně možné opustit. Z tohoto důvodu by měl pár ve vztahu udržovat takové chování, které podpoří dlouhotrvající vztah.¹¹⁰ Uzavřením křesťanského sňatku mezi mužem a ženou je vztah od této chvíle spojen i s Ježíšem a církví. Manželství není pouze obdobou úmluvy mezi párem, ale je to také dohoda svátosti mezi Bohem a člověkem.¹¹¹

Ježíš křesťanům rozvod zakázal. Jedinou výjimkou by měl být pouze v případě smilstva partnera. Pokud se muž s ženou rozvedou a opětovně se ožení/vdají, tak je to považované za cizoložství. Podle apoštola Pavla by páry, kteří se rozvedli, měli vyhledat usmíření. Verš Marek 10:10, který navazuje na již zmíněný Marek 10:6-8, je velice známé vyřčení:¹¹²

„Nuže! Co spojil Bůh, člověk nerozděluj!“

Jak vidíme, tak základní pohled na uzavření sňatku a manželství, je v obou náboženstvích velice podobný. V porovnání s muslimským sňatkem je u uzavírání manželství velký rozdíl v její formě, kdy u křesťanské víry to není považováno za uzavření smlouvy, ale úmluvy jejíž součástí je Bůh. Mahr je specifickou součástí pouze islámského

¹⁰⁹ LAWLER, M., G. *Marriage and Sacrament: A Theology of Christian Marriage*, 1. kapitola - podkapitola „Marriage“, 1.-4. strana.

¹¹⁰ Ibid, 2. kapitola - podkapitola „The Covenant of Marriage“, 1.-3. strana.

¹¹¹ BROWNING, D., S.; GREEN, M., C.; WITTER, J. *Sex, Marriage and Family in World Religions*, str. 82.

¹¹² Ibid, str. 81–82.

sňatku. Z toho vyplývají i odlišnosti v průběhu ceremonie, a i času konání. Odlišnosti jsou i v možnosti rozvodu, která je v islámu stanovená. Kdežto v křesťanství se rozvod nepovažuje za řešení nefungujícího manželství.

5 SOUČASNÉ PŘEDSVATEBNÍ ZVYKY V NAZARETĚ

Arabská společnost v Izraeli, a tedy i v Nazaretě, je z historických důvodů odlišná od ostatních arabských zemí. Nejen, že si prošla specifickým vývojem od roku 1948, čelí znevýhodňování v zaměstnání nebo vzdělání, ale také již po více než 70 let žije bok po boku s židovskou většinou obyvatelstva Izraele. Globalizace je zajisté také důležitým faktorem, který má velký vliv na společnost a odráží se i do předsvatebních a svatebních tradic. Tyto faktory ovlivnily palestinskou menšinu v Izraeli v mnoha aspektech a jedním z nich je i seznamování, zasnuby a svatby. Tyto procesy a rituály většina dnešní mladé generace slaví modernější a uvolněnější formou než jejich rodiče a prarodiče.

5.1 Seznámení

Již několik let se většina mladé generace v Nazaretu seznamuje sama bez předchozího výběru rodičů. K seznámení dochází mnoha způsoby. Ten nejčastější je ve školním nebo pracovním prostředí ale také je běžné seznámení i přes společné přátele, rodinu či rodinné známé. Tímto seznámením přes rodinu není myšleno úmyslné a oficiální setkání, ale spíše společenské události rodin a přátel. Avšak nelze zcela vyloučit, že k těmto „dohazovačským“ praktikám nedochází. Příkladem toho je respondent ^oAzíz A., který měl být původně se svou manželkou seznámen přes jeho tety. On s tímto způsobem seznámení ale nesouhlasil: *„Moje teta a matka mojí manželky jsou kamarádky. Dlouhou dobu se nás snažili dát dohromady a seznámit nás. Oba jsme to ale odmítali. Po pár letech jsme se náhodně setkali na rodinné události, dali jsme se do řeči a zjistili, že si rozumíme.“*¹¹³

¹¹³ Rozhovor s ^oAzízem A., Nazaret, 30.9.2019.

I během nestrukturovaných rozhovorů s přáteli a rodinou došlo ke zjištění, že se některé ženy snaží zasahovat do seznamování mladých lidí (bývají to matky či tety). Je důležité zmínit, že tento způsob seznámení není na vyžádání mladých, ale bývá to iniciativa žen, které mají pocit, že by se určitý příslušník rodiny měl již oženit/vdát nebo zná dva mladé lidi, kteří by se k sobě hodili. Tuto cestu ale nemůžeme považovat za tradiční cestu sňatku, jelikož „dohazovačkám“ jde především o to, aby jedince seznámila neoficiální cestou a další vývoj vztahu je již přenechán jim.

První hypotéza předpokládala, že se dnes již všichni seznamují sami a odmítají tradiční cestu výběru partnera. To však potvrzeno nebylo. Během výzkumu bylo zjištěno, že je zde stále menší část společnosti, která se této tradici nebrání nebo ji dokonce preferuje. Během rozhovoru se Hana zmínila, že byla již jednou zasnoubená a s dotyčným se seznámila sama. Po jejich rozchodu došla k závěru, že se chce se svým budoucím manželem seznámit tradiční cestou. Na otázku, proč jí tradiční způsob připadá lepší odpověděla: *„Podívala jsem se na starší generaci. Na vztah mých rodičů a vnímám ho jako velice stabilní a silný. Moji rodiče se také před svatbou neznali a mají skvělý vztah. Taky mi přijde, že je touto cestou lehčí se seznámit a vztah vybudovat.“*¹¹⁴

Hajfa měla ale opačnou zkušenost s tradičním seznamováním: *„Původně jsem byla proti této tradici, protože si myslím, že člověk ukáže jen pozitivní věci, a ne své skutečné já. Moje mamka mi pořád volala do Tel Avivu, že jí volají nápadníci, ale já jsem to dlouho odmítala. Nakonec jsem na to přistoupila, protože jsme dokončovala studium, měla jsem se vrátit do Nazaretu a měla bych se už vdát. Nakonec jsem přistoupila na seznámení s jedním z nápadníků a po dvou měsících jsme se zasnoubili.*

¹¹⁴ Rozhovor s Hanou, Nazaret, 1.10.2019.

Všechno bylo ale tak rychlé a nestihli jsme se dobře poznat, a proto jsme se bohužel dva měsíce po zasnubách rozešli.“¹¹⁵

Tradiční cesta seznamování v Nazaretě probíhá tak, že buď muž nebo jeho matce dá někdo tip na vhodnou dívku. Pokud dají na doporučení, tak matka muže zavolá matce dívky a snaží se domluvit oficiální setkání rodin. Pokud rodina a dívka souhlasí, tak rodina dívky pozvou rodinu muže domů na návštěvu. Na tomto setkání se rodiny seznámí a probírají věci, jako je studium nebo práce. Pro získání lepší představy o druhé rodině si rodiče vždy zjišťují další informace od lidí, kteří je znají. Pokud rodina nevěsty uzná nápadníka za vhodného a zároveň tak i dívka, domlouvají se na dalších schůzkách. V případě Hany si se svým nápadníkem vyměnila čísla a od druhého setkání se již scházeli sami.¹¹⁶ Nelze však vyloučit, že některé rodiny jsou přísnější a páru dovolí se vídat pouze na návštěvách u rodiny dívky a za dohledu třetí osoby.

Z rozhovorů s respondenty, ale i nestrukturovaných rozhovorů, vyšlo najevo, že tuto cestu tradičního seznamování většinou preferují buď ti, co pochází z více tradičních a věřících rodin nebo ti, kteří se věkově blíží ke 30. roku. Dalším důvodem může být stydlivost a s tím spojená neschopnost se s někým seznámit přirozenou cestou. Z rozhovorů nebylo patrné, že by rodiče a starší generace nutila tu mladší k tradičnímu seznamování. Je to vždy volba daného jedince, jak se chce seznámit s partnerkou/partnerem.

Za posledních 10 let pro bližší seznámení a navázání kontaktu mladí lidé využívají zejména sociální sítě (Facebook a později Instagram). Drtivá většina respondentů potvrdila, že první kontakt po seznámení byl přes Facebook, kdy si muž vyhledal dívku a přidal si ji „do přátel“. Po

¹¹⁵ Rozhovor s Hajfou, Nazaret, 2.8.2019.

¹¹⁶ Rozhovor s Hanou, Nazaret, 1.10.2019.

přijetí žádosti si začali dopisovat. Je tedy vidno, že sociální sítě jsou dnes velice silnou platformou a pomocníkem pro navázání přímého kontaktu.¹¹⁷ Doba mezi dopisováním si a první schůzkou se u dotazovaných pohybovala kolem několika týdnů. Fáze vztahu mohou být ovlivněné např. obdobím, kdy se seznámili nebo věkem a také striktností rodin.

Z výzkumu je zřejmé, že pokud je jedinci kolem 25 let a více, tak už není nutné vztah dlouho tajit a někteří svým rodičům řeknou již od první schůzky o partnerce/partnerovi. Avšak respondentky, které se vdávaly ve věku kolem 21–23 let a mezi lety 2011 až 2014, zmínily, že v té době nebylo přijatelné, aby se páry scházely samy bez předchozího oficiálního seznámení s rodiči. Tyto páry se scházely buď potají nebo čekaly na schválení rodiči.¹¹⁸ Např. Sáleh si dopisoval celý rok s dívkou, než se s ní mohl začít vídat. Sáleh se nejdříve musel sejít s jejím otcem a ten ho pozval na návštěvu, kde se Sáleh viděl s dívkou poprvé od té doby, kdy se s ní seznámil.¹¹⁹ V případě tohoto páru vidíme kombinaci všech faktorů, jelikož dívka měla velice přísného otce, zároveň jí v době seznámení se Sálehem bylo 17 let a v tomto období nebylo přijatelné, aby se pár scházel sám bez souhlasu rodičů.

Schválení partnera rodiči je pro všechny velice důležité a při seznamování na to myslí. Jak uvidíme v následující podkapitole, tak je ale možné prvotní rozhodnutí rodičů změnit a přesvědčit je o tom, že je vyvolený/á ten/ta pravý/á. Pro mnoho lidí je ale na prvním místě to, aby si

¹¹⁷ Z výzkumů společnosti Booz&co. ve spolupráci s Google jde vidět, že i v jiných zemích Blízkého východu jsou dnes sociální sítě využívány pro seznámení mladých lidí. Především v oblasti Levanty s 63 % lidé preferují volbu budoucího partnera na základě jejich osobního výběru. (SABBAGH, K.; MOURAD, M.; KABBARA, W.; SHEHADI, R.; SAMMAN, H. *Understanding the Arab Digital Generation* [online], str. 19.)

¹¹⁸ Za posledních pět let došlo k uvolnění ve společnosti, a proto je dnes pro většinu již možné, aby se páry scházely i před oficiálním představením partnerů.

¹¹⁹ Rozhovor se Sálehem, Nof haGalil, 30.9.2019.

oni sami s partnerem rozuměli. Při výběru partnera se respondenti dívali především na povahu a charakteristiky. Pro ženy bylo důležité, aby její partner věděl, co chce v budoucnu dělat, má stabilní životní situaci a dokáže zajistit rodinu. Pouze dvě respondentky přiznaly, že bylo pro ně kritériem i finanční situace, a především zajištění bytu či domu. Je zajímavé, že šest žen zmínilo důležitost toho, aby je jejich partneři neomezovali např. v oblékání a chození do společnosti. Mirvat během rozhovoru zmínila: *„Jednou z důležitých věcí bylo to, aby mi můj manžel neříkal, že si беру na sebe něco moc krátkého a mám se jít převléct nebo že se vracím domů příliš pozdě.“*¹²⁰ Pro muže byla při výběru partnerky důležitá také povaha a aby ve své ženě měl oporu. Velice zajímavý byl názor ^cAzíze B.: *„Pro mě bylo také velice důležité, aby moje žena byla silnou ženou se silným charakterem. Také aby byla nezávislá, dokáže se o sebe postarat a ví, co chce v životě dělat.“*¹²¹

U většiny účastníků výzkumu nejdříve uběhla určitá doba seznamování samotného páru, než došlo k oznámení a oficiálnímu představení. V tomto období mají o vztazích povědomí matky a otcové jsou většinou informováni až ve chvíli, kdy se pár rozhodne udělat další krok a partnera představit. Obvykle o páru ví i sourozenci a přátelé. Délka této fáze je také u každého rozdílná. Se stoupajícím věkem bylo u respondentů pozorované zkracování období, než dojde k představení v rodině. Toto období se většinou pohybuje v rozmezí od tří do šesti měsíců.

Je možné říct, že dnes je výběr partnera ponechán na mladé generaci. I přesto, že existují rodiny, které vybírají svým synům nevěsty, tak jde spíše o určitou pomoc při hledání a dávání tipů než tradiční domlouvání sňatků. I v případě tradičnější cesty výběru partnera má stále konečné rozhodnutí o výběru budoucí/ho partnera/ky vždy dotyčný/á.

¹²⁰ Rozhovor s Mirvat, Nazaret, 22.7.2019.

5.1.1 Schválení rodinami

Je pravda, že seznamování je dnes výrazně jednodušší a v posledních přibližně pěti letech je společnost i vůči schůzkám před žádostí o ruku o něco uvolněnější. Schválení je ale stále pro všechny důležité a při výběru partnera to mladá generace bere na vědomí.

Ve chvíli, kdy je pár připraven udělat další krok a představit se navzájem rodině, tak to musí oznámit otci, který většinou o vztahu od začátku neví. Obvykle to pár oznámí přímo svým rodičům a ve výjimečných případech dívka tento krok nechá na partnerovi nebo jeho otci, který zavolá jejímu otci a domluví první setkání.

V případě, že se rodiče o partnerovi dozví přímo od svých dětí, tak zjišťují základní informace jako je vzdělání, zaměstnání, věk, z jaké rodiny pochází atd. V tuto chvíli může nastat problém a rodiče nemusí s vyvoleným/vyvolenou souhlasit. Tři z respondentek uvedly, že jejich otcové s jejich partnery původně nesouhlasili. V těchto případech to byly důvody jako velký věkový rozdíl, rodinné příbuzenství nebo dokonce i to, že nápadník nepocházel z Nazaretu, ale z malé vesnice. Dalšími důvody může být rozdílná úroveň vzdělání a povolání. V takových případech to je překážkou převážně u žen, které mají vystudovanou např. lékařskou fakultu a vyberou si muže, který nemá vysokou školu nebo pouze bakalářské vzdělání. I když i v tomto ohledu existují výjimky, jak dokládá Ruba. Ruba je lékařka a její manžel dosáhl bakalářského vzdělání. Z rozhovoru bylo jasné, že otec Ruby je velice moderní a tyto věci nepovažuje za příliš relevantní. Ruba vysvětlila, co bylo pro jejího otce důležité: *„Pro mého tátu bylo nejdůležitější, abych měla vedle sebe muže, který mě bude respektovat a bude mě brát jako sobě rovnou.“*¹²²

¹²¹ Rozhovor s ^oAzízem B., Nazaret, 6.10.2019.

¹²² Rozhovor s Rubou, Nazaret, 6.10.2019.

Všem třem ženám se nakonec podařilo otce přesvědčit k osobnímu setkání s nápadníkem, aby se sami přesvědčili, zda jsou pro dcery vhodnými manželi. Tato setkání nebyla oficiální a byla bez přítomnosti nápadníkových rodičů. Šlo tedy o první setkání za účelem poznat nápadníka a zjistit, zda jsou obavy oprávněné. V těchto případech otcové po osobním setkání změnili názor a nakonec se vztahem souhlasili.¹²³ Nemusí to však vždy dopadnout pozitivně, jelikož někdy rodiče mohou být tak přesvědčení, že k této schůzce ani nedojde.

K prvnímu setkání dochází u rodiny dívky a nápadník s sebou přináší dar (např. květiny nebo sladkosti). V posledních 10 letech téměř vymizela tradice, kdy se prvního setkání účastní celá rodina.¹²⁴ Na schůzku se tedy dostaví nejprve sám nápadník bez rodiny a seznámí se s rodiči dívky. Většinou jde o formální seznámení, kdy se rodina snaží muže blíže poznat. Na těchto setkáních se neprobírají závažná témata a jen malý počet respondentů zmínil, že se dostanou i k tématu financí, majetku a zajištění bytu. Respondentka Hajfa o prvním setkání jejího manžela s rodiči, mimo jiné, zmínila: *„Můj táta si vzal manžela na stranu a řekl mu, že pro něho není prioritou majetek, ale to, aby jeho dcera měla muže, který se o ni postará.“*¹²⁵ Avšak několik participantů zmínilo, že znají případy, kdy se páry rozešly, protože nebylo možné naplnit požadavky na byt/dům: *„Některé rodiny i dnes pořád lpí na vysokých finančních požadavcích, a hlavně postavení vlastního bytu, protože odmítají, aby jejich dcery bydlely v pronájmu. Páry se někdy kvůli těmto neshodám i rozcházejí.“*¹²⁶ Respondentka Hana během rozhovoru

¹²³ Rozhovor s Rozan, Nazaret, 22.7.2019; s Amínou, Nazaret, 24.7.2019 a s Hajfou, Nazaret, 2.8.2019.

¹²⁴ V minulosti bylo první setkání rodičů velice důležitou událostí i proto, že obvykle došlo i na žádost o ruku. Z tohoto důvodu se události obvykle účastnili dědové, všichni strýcové (minimálně z otcovi strany) anebo i starší bratřenci.

¹²⁵ Rozhovor s Hajfou, Nazaret, 2.8.2019.

¹²⁶ Rozhovor se Sulajmánem, Nazaret, 3.10.2019.

přiznala, že pro ni vždy bylo velice důležité, aby její budoucí muž měl zajištěné bydlení: „Nemyslím si, že je dobré bydlet v podnájmu a nebyla to pro mě možná varianta. Proto pro mě bylo od začátku důležité, aby můj muž měl postavený vlastní byt.“¹²⁷ Získáním těchto informací byla částečně vyvrácena hypotéza, která předpokládala, že se dnes v Nazaretě již zabezpečení bytu a financí nepovažuje za klíčovým kritériem pro schválení vztahu a sňatku.

Stále se ale můžeme setkat s rodinami, které preferují první setkání uskutečnit s rodiči z obou stran. Nebývá to již tak časté, avšak v takových případech na této schůzce dojde i k oficiální žádosti o ruku, tzv. *al-džáha* či *tulba* (الجاهة / طلبية). Tato tradičnější cesta seznámení je však spíše spojená s těmi, kteří jsou více věřící a respektující tradice, ale může to být i kvůli jiným okolnostem jako to bylo v případě ^oÁdiba: „Museli jsme vše udělat hodně rychle, protože jsme to museli stihnout, než dostanu výsledky národních testů z medicíny. Pokud bych neuspěl, tak bychom vše museli odložit přibližně o půl roku, než bych znovu test absolvoval.“¹²⁸

Z tohoto prvního setkání je pár většinou velice nervózní, protože se jedná o důležitý moment pro jejich vztah. Především muži vyjádřili pocit velkého nátlaku a zodpovědnosti ukázat, že právě on je vhodným manželem. Pokud schůzka půjde dobře a nápadník se rodičům zalíbí, tak to znamená, že jejich vztah je schválený a mohou očekávat další vývoj ve vztahu.

5.1.2 Žádost o ruku

Žádost o ruku, tzv. *al-džáha/tulba* (الجاهة / طلبية), je dalším krokem vpřed pro vztah, který více zpevní nejen pouto mezi oběma rodinami, ale především je to krok pro ukázání oficiálního vztahu před společností.

¹²⁷ Rozhovor s Hanou, Nazaret, 1.10.2019.

Již víme, že první setkání ve většině případů probíhá nejprve se samotným nápadníkem. Není to však pravidlem a někdy se celá rodina dostaví na první schůzku s rodinou nevěsty. Dnes se tohoto rodinného shledání účastní vždy nejbližší rodina jako jsou rodiče, sourozenci a v některých případech nejstarší strýcové ze strany otce. Ne vždy však toto setkání bývalo v takovém počtu. Žádost o ruku je tradičně velkou událostí, které se účastnila i široká rodina a bylo na ni pozváno i kolem 50–60 lidí.¹²⁹ I dnes se mezi respondenty našli tací, pro které je žádost o ruku důležitější událostí, než jsou samotné zasnuby. Obvykle to jsou spíše rodiny muže, jako to bylo u Rozan a jejího manžela: „*Pro rodinu manžela byla al-džáha velice důležitá a řekli nám, že by chtěli pozvat i příbuzné z širšího okruhu.*“¹³⁰ Z rozhovoru s Rozan vyšlo najevo, že rodina jejího manžela je tradičnější a pochází z vesnice. Proto si přáli uspořádat větší žádost o ruku. Tradičnost rodiny se ukázala být důvodem i u ostatních respondentů, kteří uspořádali početnější žádost o ruku.

Ke druhé schůzce dochází obvykle týden až dva po té první a zde již dorazí celá rodina nápadníka (samozřejmě, pokud k tomu nedošlo již na prvním shledání). Na základě výzkumu je možné potvrdit, že u převážné většiny muslimů po takto krátké době již dojde k setkání obou rodin a zároveň k oficiální žádosti o ruku. Avšak u křesťanů k tomuto setkání dochází až po výrazně delší době jako např. po 6 měsících až jednom roce. Je také velice zajímavé, že k oficiální žádosti o ruku nedochází u všech křesťanů. Pouze jeden křesťanský pár zmínil, že u nich došlo k oficiální žádosti o ruku. Zbylí dotazovaní a jejich rodiny takové gesto nepovažovali za příliš důležité.

Žádost o ruku u muslimů i křesťanů vždy probíhá u rodiny dívky. Obvykle přímo u jejich rodičů nebo u prarodičů. Rodina nápadníka na

¹²⁸ Rozhovor s Ābidem, Nazaret, 30.7.2019.

¹²⁹ Rozhovor s Nā'ilou Libbis, Nazaret, 1.10.2019.

¹³⁰ Rozhovor s Rozan, Nazaret, 22.7.2019.

návštěvu přinese malé občerstvení (sladkosti) jako poděkování za přijetí. Shledání je, stejně jako u prvního setkání, ze začátku velice neformální a rodiny se seznamují, jelikož se většinou neznají vůbec nebo pouze zběžně. Několik participantů však zmínilo, že slýchávají a znají případy, kde sňatek nebyl schválený, protože rodina nápadníka nedokázala uspokojit požadavky a představy rodiny ženy nebo i ženy samotné.

Ve chvíli, kdy rodina nápadníka uzná za vhodné, nejstarší přítomný muž rodiny pronese oficiální žádost o ruku. Pokud je v rodině přítomná osoba s vysokým společenským či duchovním postavením, tak on je ten, kdo za nápadníka požádá o ruku. Může to být osoba na pozici starosty či u muslimů *šajch* (شيخ) a u křesťanů kněz (خوري). Tato osoba pronese větu, ve které požádá o ruku dcery pro jejich syna. V tuto chvíli je vždy důležité, aby byla zmíněna jména nápadníka a dívky, o kterou se žádá. Důvodem zmínění jmen nalezneme v dobách, kdy se páry samy neseznamovaly a viděly se poprvé buď během *al-džáha* nebo dokonce až na samotné svatbě. V této době byla předem domluvená manželství, a proto bylo důležité vyslovit jména, aby bylo jasné, o kterou dceru žádají a pro kterého syna.¹³¹

Pokud se rodiny na žádosti domluvili již dopředu a otec dívky ví, že ona má opravdu zájem o nápadníka, tak okamžitě s žádostí souhlasí. U většiny respondentů tomu tak bylo, a proto po souhlasu došlo k přečtení súry *al-Fátihy*¹³² z Koránu. Následují gratulace a ženich věnuje dívce šperk (obvykle náramek), který přinesl jako dar (Obr. 1 a 2). Avšak ve výjimečných případech se stane, že rodina nevěsty na žádost není předem připravená, a tak potřebují čas na promyšlení, a především získání informací o nápadníkovi. Amdžad a jeho rodina na prvním setkání

¹³¹ Rozhovor s Ná'ilou Libbis, Nazaret, 1.10.2019.

¹³² Súra umístěna na začátku Koránu, tzv. „Otevíratelka Knihy“ a někdy je chápána jako modlitba Muhammadova. Je recitována při narození dítěte nebo během některých svatebních a pohřebních rituálů. (KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, str. 30.)

požádali o ruku rodiče jeho vyvolené. Musel ale vyčkat týden, než dostal odpověď od rodiny: „*Po požádání o ruku jsem musel počkat týden a poté zavolala matka manželky té mojí s pozitivní odpovědí. Fátihu jsme tedy přečetli na dalším setkání.*“¹³³

Po souhlasu s žádostí jsou žena s mužem oficiálně považováni za pár a o dívku již nikdo jiný nemůže vyjádřit zájem. Používá se termín *ʿallama ʿalajhá/ʿaláma* (علم عليها/علامة). Tyto výrazy znamenají označení si/značka. Vyjadřuje tedy to, že dívka je již zadaná. Následně se po této události domlouvá datum zasnub. V tomto případě také platí to, že se obvykle s vyšším věkem zkracuje i doba mezi *al-džáha* a zasnubami.

Až po *al-džáha* se vztah považuje za oficiální a pokud se pár do této chvíle nesměl vídat nebo pouze tajně, tak tímto okamžikem jsou povolené návštěvy nebo se pár může i spolu ukazovat na veřejnosti. Pro většinu společnosti to však zatím není natolik oficiální krok, jako jsou zasnuby. Někteří mají i po této události omezení do zasnub, jako např. přítomnost třetí osoby (tyto případy jsou dnes již velice ojedinělé) na schůzkách nebo u respondentů, kteří se brali ve věku mezi 20-23 let se objevuje vyhraněný čas schůzek, kdy se pár nesmí opozdit ve večerních hodinách.

Žádost o ruku je na jednu stranu velice důležitým krokem, ale je to pouze jedním z prvních kroků pro vytvoření závazku vůči partnerovi. Z většiny respondentů působilo, že tento krok je spíše symbolický a není příliš zavazující. Zasnuby jsou mnohem oficiálnější událostí a nejspíš i proto jsou obvykle naplánované do několika týdnů od *al-džáha*.

¹³³ Rozhovor s Amdžadem, Nazaret, 31.7.2019.

5.2 Zásnuby

Dostáváme se k události, která je pro všechny ve společnosti v Nazaretě velice důležitá. Zásnuby byly vždy tím prvním závazným krokem páru a rodin vůči sobě. V minulosti byly zásnuby zlomovým momentem, protože se až po nich mohl pár začít vídat, ale obvykle pouze pod dohledem, a to během návštěv u rodiny nevěsty. Během nestrukturovaného rozhovoru zmínil pán mezi 55 a 60 lety: *„Svoji manželku jsem před zásnubami viděl jen jednou. Po zásnubách jsem mohl k jejím rodičům začít chodit na návštěvy. Byl jsem ale tak stydlivý, že jsem stejně většinu času strávil s otcem manželky a vedl konverzace s ním.“*¹³⁴

Dnes jsou zásnuby stále velice důležité. Jsou součástí tradic a také celého procesu, který vede až k uzavření sňatku. Nemůže se tedy stát, že by někdo neuspořádal zásnuby, jelikož to je pro všechny samozřejmostí. Nikdo z respondentů nevedl, že by neuvažovali o uspořádání zásnub. Respondent Iháb se k zásnubám vyjádřil následovně: *„Nikdy by mě nenapadlo neuspořádat zásnuby. Nikdy jsem ani neslyšel o někom, kdo by je nechtěl mít, vždyť je to důležitá událost pro obě rodiny.“*¹³⁵ Pouze participant Amdžad zmínil, že by se zpětně rozhodl pro pozvání menšího počtu lidí.¹³⁶ Tím se potvrzuje hypotéza, která předpokládala, že v rámci této společnosti jsou zásnuby nedílnou součástí předsvatebních tradic.

Zásnuby jsou po *al-džáha* dalším krokem a konají se od ní do několika měsíců až jednoho roku. U menšího počtu respondentů se objevily i případy, kdy se zásnuby konaly ihned do dvou až tří týdnů nebo naopak i do dvou až tří let. Tyto případy jsou ale ojedinělé. Důvody těchto

¹³⁴ Rozhovor proběhl na svatbě Najrúz, Nazaret, 1.8.2019.

¹³⁵ Rozhovor s Ihábem, Nazaret, 2.10.2019.

¹³⁶ Rozhovor s Amdžadem, Nazaret, 31.7.2019.

rychlých či naopak delších zasnub je buď věk nebo studium, kdy si jeden z páru přeje nejdříve dokončit studium.

Mezi žádostí o ruku a zasnubami se neprovádí žádné tradice ani oficiální události či setkání. Rodiny se pouze navštěvují, a to obvykle během svátků, narozenin a jiných oslav. Po stanovení data zasnub začínají přípravy, které nejsou příliš náročné, jelikož dnes většina párů volí spíše možnost menších zasnub s nižším počtem hostů, a to v okruhu nejbližší rodiny.

5.2.1 Přípravy a finance

Podle tradice by měla zasnuby hostit rodina nevěsty. Proto se v minulosti vždy konaly doma u rodiny nevěsty, která vždy připravila všechno občerstvení a přivítala rodinu ženicha. Dnes tomu tak v Nazaretě nebývá. Pouze participanti Alá' a °Azíz A. měli zasnuby u rodiny nevěsty. Důvodem však nemusí být dodržení tradice, ale jiné okolnosti jako finance nebo úmrtí v rodině, jako u Alá': *„Několik měsíců před zasnubami umřel můj bratranec, a proto jsme nechtěli dělat nic velkého. Zasnuby byly jen doma v malém počtu lidí a nepouštěli jsme ani hudbu.“*¹³⁷

Místo konání zasnub je nyní obvykle restaurace. Proto je zamluvení místa jedním z prvních věcí, které musí být v rámci příprav zajištěné. I přesto, že se změnilo místo konání zasnub, tak pořád přetrvává tradice, že hostujícími jsou rodiče nevěsty. V takovém případě to znamená, že platí občerstvení, které je objednané v samotné restauraci a také obvykle připraví sladké dezerty, které je možné s sebou přinést. Toto místo je voleno v případech, že jsou na zasnuby pozvaní jen nejbližší příbuzní, kterými jsou tety, strýcové a s nimi bratřenci a sestřenice. V takovém případě se jedná o malé zasnuby, na které dorazí kolem 20 až 30 lidí.

¹³⁷ Rozhovor s Alá', Nazaret, 22.7.2019.

Je zde ale stále část společnosti, která ráda pořádá velké zasnuby podobající se svatbě. Na velké zasnuby jsou pozvaní vzdálenější příbuzní a také mnoho přátel. Počet hostů se pohybuje od 80 a může dosáhnout až na 200 hostů. V takovém případě se pronajímají sály, kde se koná hostina. Pronájem sálu a občerstvení financuje také rodina nevěsty. Cena pronájem takového sálu s občerstvením pro 200 hostů se pohybuje kolem 180.000Kč.¹³⁸

Důležitou součástí přípravy jsou šaty pro nevěstu a oblek pro ženicha. Šaty jsou obvykle velice honosné a některé nevěsty si je nechávají šít na míru. Pár se často i sladí, aby měli stejné nebo podobné barvy. Tato část příprav je již na ženichovi a jeho rodině, kteří finančně zajistí jak šaty nevěstě, tak oblek pro ženicha. S tím je spojená vizáž nevěsty, která se připravuje u vizážistů. Ti ji v den zasnub jak nalíčí, tak učešou vlasy. Vizáž také obvykle platí rodina ženicha nebo on sám.

Velice významnou součástí příprav na zasnuby je nákup zlata pro nevěstu. Zlato, které nevěstě daruje rodina ženicha, bylo původně jako součást věna. Dnes na nákup vždy vyrazí matka ženicha, matka nevěsty i samotná nevěsta. V Nazaretě na starém trhu bývala ulice, které se říkalo *súq al-^cará'is* (سوق العرائس)¹³⁹ a zde byly pouze obchody s šaty, zlatem, svíčkami a dalšími věcmi, které nevěsta potřebuje pro přípravu na zasnuby nebo svatbu. Do této ulice nevěsta se svojí matkou a budoucí tchýní vyrazily a nakoupily veškeré zlato. Nevěsta má tedy možnost si vše vybrat podle svého vkusu. Cena zlata se může pohybovat od 60.000 Kč po 120.000 Kč. Avšak dnes si dívky, které zlato příliš nenosí, říkají pouze o několik symbolických šperků. Například nevěsta ^cAzíze A. si

¹³⁸ Rozhovor s Mirvat, Nazaret, 22.7.2019.

¹³⁹ Název sice znamená „trh nevěst“ avšak ve skutečnosti šlo jen o jednu ulici v rámci nazaretského trhu. Dnes je většina obchodů na starém trhu již dlouhodobě uzavřena, a proto nevěsty chodí nakupovat zlato a jiné věci více do obchodů mimo trh nebo do moderních nákupních center.

vybrala šperky pouze v hodnotě 12.000 Kč.¹⁴⁰ Ani respondentka Ruba neměla zájem o velice drahé zlato: „*Rodiče mého manžela mě skoro prosili, abych si vybrala něco dražšího nebo více kusů šperků.*“¹⁴¹ Pokud nevěsta i přes naléhání rodiny ženicha nesouhlasí s výběrem drahých šperků, tak se mohou domluvit buď na koupi jiného daru nebo vynahrazení v rámci finančního daru.

Některé matky ženichů na zlato myslí předem a koupí ho již v útlém věku svých synů. Jednou z těchto matek byla také ^oÁbidova: „*Když jsme byli hodně malí, tak mně a mým bratrům mamka koupila zlato pro naše budoucí nevěsty a nechala je schované.*“¹⁴² Jeho nevěsta tedy tu možnost výběru svého zlata neměla.

V případě rozchodu po zasnubách se zlato rodině ženicha vrací. Jedna z respondentek byla před svou svatbou již jednou zasnoubená, ale bohužel se krátce poté rozešli a během rozhovoru zmínila, že po rozchodu šla se svojí matkou k rodině bývalého snoubence a všechno zlato, které od nich dostala, vrátila.¹⁴³

V neposlední řadě v případě velkých zasnub si pár domluví DJ nebo dokonce i zpěváka. V případě, že je DJ na večer zajištěný, tak ho financuje rodina ženicha.

Před samotnými zasnubami se ve stejný den odpoledne pár fotí. Jsou to obvyklé párové fotky, které známe ze svatebního focení, jen nevěsta není v bílých šatech. Proto je v rámci příprav potřeba zajistit i fotografa, který je též zaplacený ženichem.

¹⁴⁰ Rozhovor s ^oAzízem A., Nazaret, 30.9.2019.

¹⁴¹ Rozhovor s Rubou, Nazaret, 6.10.2019.

¹⁴² Rozhovor s ^oÁbidem, Nazaret, 30.7.2019.

¹⁴³ Rozhovor s Hajfou, Nazaret, 2.8.2019.

V posledních několika letech se uchytil nový trend, kdy na zásnubách hosté dostávají malé dary jako vzpomínky na zásnuby páru. Je na každém páru, co si přejí připravit, ale obvykle to je předmět, na kterém je napsané datum a jména či iniciály páru. Jako příklad můžeme uvést dary ze zásnub respondentky Najrúz, která rozdávala malé skleněné svíčky.¹⁴⁴

Výzdoba běžně bývá součástí příprav pouze pro páry, které pořádají zásnuby ve velkých sálech. V takovém případě je potřeba si objednat floristu, který sál vyzdobí. Několik respondentek během rozhovoru zmínilo, že si koupily materiály samy a prostor v restauraci, kde se zásnuby konaly, si vyzdobily samy, resp. s pomocí rodiny nebo kamarádek.

I přes to, že dnes je mnoho výdajů za zásnuby většinou na ženichovi a jeho rodině, tak se objevují případy, kdy se rodina nevěsty finančně postará i o jiné náklady, než večeři a občerstvení. V případech, že je nevěsta již dlouhodoběji finančně nezávislá, tak si i sama chce zajistit některé položky během příprav. Zatím to není příliš obvyklé, ale pokud se tak nevěsta rozhodne, zaplatí si vizáž nebo výzdobu. Někdy se může i stát, že rodina ženicha nabídne zaplacení celých zásnub, a to včetně pronájmu místností, večeře a občerstvení i přesto, že by to měla zajistit rodina nevěsty. Toto je ale možné pouze v případech, kdy rodiče ženicha vyjádří ochotu pokrýt náklady zásnub, což zatím není příliš běžné.

Zásnuby oproti svatbě nebývají příliš velkou událostí z pohledu oslav či počtu hostů. Avšak již pouze ze zmíněné koupě zlata vidíme, že zásnuby jsou finančně náročné. Je důležité vzít v potaz, že během

¹⁴⁴ Rozhovor s Najrúz, Nazaret, 21.7.2019.

samotných oslav pár dostává tzv. *nuqút* (نقوت).¹⁴⁵ Je to svatební dar od každého hosta, kdy v dnešní době to je většinou formou peněz.¹⁴⁶ Pokud je host vzdálenější příbuzný či přítel, tak daruje částku, která by měla pokrýt alespoň večeři. V případě, že to je někdo blízký, tak samozřejmě daruje větší částku, která pomůže pokrýt i jiné náklady. S *nuqút* se setkáme i u samotné svatby.

Rodina nevěsty může díky *nuqút* pomoci s pokrytím nákladů, pokud rodina ženicha nesouhlasí se společným financováním nákladů. Rubin snoubenec chtěl zaplatit celé zásnuby, ale její otec to nechtěl nechat finančně pouze na něm. Ruba vysvětluje situaci: „*Můj snoubenec chtěl za každou cenu zaplatit celé zásnuby i včetně večeře a občerstvení. Můj táta s tím nesouhlasil, ale nedokázal ho přesvědčit. Na samotných zásnubách mu tedy dal hodně vysoké nuqút, aby mu to alespoň částečně vrátil. On se potom velmi zlobil.*“¹⁴⁷ I přes to, že se Rubin snoubenec zlobil, tak *nuqút* samozřejmě vrátit nemohl. To by bylo považované za neslušnost.

Podle respondentů jsou přípravy v porovnání se svatbou mnohem klidnější už jen díky tomu, že zásnuby jsou pouze jeden večer. Mezi snoubenci nebo rodinami nedochází k žádným neshodám. Rodiče většinou vše nechávají na svých dětech a pouze pomáhají nebo radí, když je potřeba. Někteří respondenti ale zmínili, že slyšeli o případech, kdy o přípravách rozhodují více rodiče. Je ale velice pravděpodobné, že některým respondentům rodiče také zasahovali do rozhodování o zásnubách, ale neradi to přiznají.

¹⁴⁵ Odvozené od slovesa نط = kapat. Slovo *nuqút* tedy označuje obdarovávání novomanželů po menších částech od každého hosta, jako když kapou malé kapky.

¹⁴⁶ Od blízké rodiny to může být i dar formou potřebných věcí do domácnosti. V minulosti se daroval např. dobytek nebo obilniny.

¹⁴⁷ Rozhovor s Rubou, Nazaret, 6.10.2019.

5.2.2 Průběh zasnub

Zásnuby se obvykle konají až večer a jsou celé pojaté v rámci společné večeře a večírku. I přes to, že je hlavní program ve večerních hodinách, tak přípravy začínají dříve a to z toho důvodu, že před večeří mají snoubenci společné focení.

Pro snoubenku jsou v tento den hlavní přípravy v salónu, kde se jí ujmou make-up artisté a hairstylisté. Obvykle se začíná v pozdních dopoledních hodinách. Snoubenec se připraví doma a následně si pro snoubenku přijede a odjíždí spolu na domluvené místo, kde probíhá celé focení (Obr. 13 a 14).

Pokud si snoubenka připravila vlastní výzdobu, tak se domluví se svou družičkou, sestrou nebo jinými příbuznými, které se postarají o výzdobu a vše připraví během toho, co se pár fotí, aby bylo vše v pořádku a včas připravené.

Po focení snoubenci odjíždí do restaurace nebo sálu, kde celé zásnuby budou probíhat. Pokud se jedná o menší zásnuby, kde je jen nejbližší rodina, tak snoubenci nemusí být nutně na místě přítomni jako první. Avšak u velkých zasnub, které se konají v sálech, probíhá uvítání hostů stejně jako u svatby. Snoubenci stojí se svými rodiči u otevřených dveří do sálu a při příchodu hosté nejprve do sejfu vhodí *nuqút* a poté gratulují snoubencům a jejich rodičům.

U takovýchto velkých zasnub se po usazení všech či alespoň většiny hostů přivítají snoubenci tancem a potleskem (Obr. 3 a 4). Při takovém uvítání se hosté shromáždí od vchodu až k tanečnímu parketu a snoubenci začínají tančit uličkou, kterou vytvořili hosté, až k tanečnímu parketu. Po určité době se přidávají rodiče a postupně další příbuzní a přátelé. U malých zasnub se takové velké přivítání nekoná. Za prvé je to z důvodu menšího počtu hostů, za druhé také kvůli omezenému prostoru v restauracích, kde zásnuby povětšinou uspořádají.

U takovýchto zásnub v restauracích má mnohdy otec snoubence proslov u společného stolu, kdy přivítá všechny přítomné a poděkuje za to, že dorazili oslavit tento důležitý moment.

Atmosféra zásnub může být velice ovlivněna úmrtím v rodině. Několik respondentů zmínilo, že kvůli takové nešťastné události v rodině zásnuby nebyly příliš velkou oslavou. Jednou z nich byla i Lama: *„Kvůli tomu, že půl roku¹⁴⁸ před našimi zásnubami zemřel můj bratranec, tak jsme na zásnubách nepouštěli žádnou hudbu. Se snoubencem jsme dorazili na místo a bylo tam úplné ticho.“*¹⁴⁹

Poté následuje velký moment večera, kdy si snoubenci vyměňují prsteny (Obr. 7). U muslimů neprobíhá žádný náboženský obřad a ani není přítomný duchovní. Snoubenci si pouze vymění prsteny. Avšak křesťané na zásnuby vždy zvou kněze, který snoubence celým rituálem provází. Nejprve provede modlitbu, která je úvodem a poté vyzve pár, aby si vyměnili prsteny. Prsten nedostává pouze žena, ale i muž. Oba je mají na pravém prsteníčku. Je zajímavé, že žena nemá prsten s drahokamem, které jsou známé západní kultuře. Prsten vypadá jako snubní a na svatbě se pouze přemístí z pravé ruky na levou.

Po výměně prstenů následují gratulace. Snoubenci zároveň dostávají od nejbližších členů rodiny další šperky a zlato jako dary. Snoubenec dá své snoubence alespoň několik symbolických kusů šperků z těch, které kupovaly společně s jeho matkou (Obr. 8 a 9). Dále každý člen rodiny obdaruje oba snoubence buď šperkem zlata nebo peněžním darem (Obr. 10). Snoubenka může také koupit dar svému snoubenci

¹⁴⁸ Podle tradice (u křesťanů i muslimů) je po smrti blízkého příbuzného třeba držet smutek po dobu 40 dní. Rodina nesmí oslavovat, pořádát zásnuby/svatby nebo chodit na návštěvy. Delší období smutku se drží v případě úmrtí mladého člověka. Pokud se někdo rozhodne zásnuby/svatbu odložit o více jak 40 dní, tak je to pouze volba jedince, ne povinností.

¹⁴⁹ Rozhovor s Lamou, Nazaret, 28.9.2019.

a nemusí to být pouze zlato. Například respondentka Hajfa se rozhodla svému muži na zásnubách darovat hodinky.¹⁵⁰

Když skončí tato hlavní část večera, tak si všichni hosté dají společnou večeři. Někteří snoubenci si objednájí dort, který společně krájí (Obr. 12). Je to tedy velice podobné západní tradici, kdy na svatbě novomanželé také krájí společný dort. V Nazaretě tento trend krájení dortu na zásnubách zatím není příliš běžný. Můžeme ale předpokládat, že je to převzaté ze západní kultury,¹⁵¹ jelikož tradice krájení dortu se na svatbách vůbec nevyskytuje a na zásnubách jen ojediněle.

Zbytek večera je v duchu volné zábavy. Tanec je samozřejmě také důležitou součástí celého zásnubního večírku. Během celého večera se tančí a oslavuje tento velký moment, kdy je pár již oficiálně zasnouben. Zásnuby nejsou ničím oficiálně zakončené. Jako první obvykle odcházejí hosté, kteří jsou vzdálenějšími příbuznými nebo známými. Do konce zůstávají ti nejbližší, kteří samozřejmě pomohou i s případným úklidem nebo odvozem věcí.

5.2.3 Po zásnubách

Po skončení oslav zásnub se dělá také tradice, které se říká *mubáraka* (مباركة). Znamená to tedy gratulace. Do několika týdnů po zásnubách musí přijít rodina ženicha k rodině nevěsty. Na návštěvě s sebou přinesou několik darů pro nevěstu, kterými již bývají potřebné věci do nové domácnosti. To stejné se opakuje ze strany rodiny nevěsty, která po této návštěvě gratulace oplatí ženichovi a jeho rodině.

¹⁵⁰ Rozhovor s Hajfou, Nazaret, 2.8.2019.

¹⁵¹ Na podobný trend upozornily také výzkumy Petry Kaplanové (2014) a Terezy Sváškové (2013).

U *mubáraka* se respondentka Mirvat zmínila, že zde došlo k malé neshodě, která dobře ilustruje rozdíl mezi různými městy. Její manžel je z malého města °Arrábi a zde na *mubáraka* příliš nespěchají. Mirvat situaci vysvětlila takto: *„My jsme na ně pořád čekali, kdy k nám konečně dorazí na mubáraka. Chtěli jsme už totiž k nim jít i my, protože to je na lidi z Nazaretu moc dlouhá doba. Zároveň jsme ale k nim nemohli jít, protože oni musí k nám přijít jako první. Trochu jsme se kvůli tomu s Amírem (jejím manželem – pozn. autorky) pohádali. Po delším čekání k nám nakonec dorazili.“*¹⁵²

Pro většinu respondentů je po zasnubách velký rozdíl především v samotném vztahu a pocitu většího závazku k tomu druhému. Jelikož mnoho párů krátce po zasnubách začne řešit praktické věci jako je zajištění bytu a jeho vybavení, tak pociťují také větší zodpovědnost. Mají pocit, že vztah je mnohem vážnější a už by nebylo tak jednoduché se rozejít.

Pár je ale zároveň mnohem uvolněnější před jejich rodinami. Jsou již běžné návštěvy u rodin partnera. Velmi často byly zmiňované účasti na rodinných výletech a událostech. Také samotné rodiny se navzájem navštěvují během svátků nebo zvou na události.

Jelikož je pár již oficiálně zasnouben a okolí rodin je s tím seznámeno, tak je také pro většinu párů povoleno spolu trávit čas i o samotě a objevovat se na veřejnosti. Pokud tedy pár někdo uvidí spolu na veřejnosti, tak by se od této chvíle neměly objevit žádné pomluvy. V Nazaretě je ale stále menší část společnosti, která je více věřící než její zbytek. Ti podle některých participantů požadují podpis manželské smlouvy již na zasnubách. Příkladem jsou rodiče Amíny, kteří měli kvůli podpisu manželské smlouvy spor: *„Moje mamka chtěla podepsat smlouvu hned po zasnubách, aby nás lidi nepomlouvali. Táta byl ale zásadně*

¹⁵² Rozhovor s Mirvat, Nazaret, 22.7.2019.

*proti, protože nechtěl, abych byla rozvedená, pokud by nám to nevyšlo a rozešli bychom se ještě před svatbou.*¹⁵³

Po zasnubách je pár už i oficiálně zván na zasnuby nebo svatby společně. Respondent °Azíz B. zmínil, že se po zasnubách pro něho nic zásadního nezměnilo: *„Žádnou změnu jsem nepocítil. Jen jsme se snoubenkou začali chodit na svatby. Začal jsem dostávat pozvánky pro nás oba.*“¹⁵⁴

Jednou velice zajímavou změnou je prezentace na sociálních sítích. Pokud se pár tajně scházel před oficiálním seznámením, tak by bylo nemyslitelné, aby na sociální sítě sdíleli své společné fotografie. Po seznámení s rodinami a před zasnubami je dnes už u někoho možné, aby se pár prezentoval i na sociálních sítích. Avšak zatím to není příliš časté. Zasnuby jsou pak přesně tím momentem, kdy už ani pro samotný pár a ani pro nikoho jiného z rodiny není překážkou sdílet fotografie, kde je pár společně.

Jak již víme od Arnolda van Geneppa, tak zasnubami se pár dostává do pomezního období, kdy zatím nejsou zcela odtrženi od své rodiny, ale ani nepatří do nové rodiny. Potvrzení pomezního období jako neurčitého bylo také vyzorováno během výzkumu. Především posledních několik týdnů před svatbou, kdy snoubenci mají již mnoho svých věcí přestěhováno do nového bytu a jsou rozdělení mezi dvěma domovy, ale zároveň na 100 % nepatří ani do jednoho. Toto období u každého páru trvá jinak dlouho. Některé páry a rodiny ihned na první schůzce po zasnubách stanoví datum svatby. Jiné páry jsou zasnoubení i dva roky, tím pádem přibližně první rok po zasnubách není stanovení data svatby příliš důležité. Ať už je doba zasnoubení delší či kratší, tak od stanovení data svatby jsou přípravy intenzivnější.

¹⁵³ Rozhovor s Amínou, Nazaret, 24.7.2019.

¹⁵⁴ Rozhovor s °Azízem B., Nazaret, 6.10.2019.

6 SVATBA

Svatba je pro rodinu velice významnou událostí. Netýká se však pouze samotného páru, ale všech jejich blízkých. Proto svatby v Nazaretě trvají nejen několik dní ale dokonce až týden, a účastní se jich stovky až tisíce hostů. Z tohoto důvodu jsou přípravy velmi nákladné. Počty pozvaných hostů a délka oslav se liší od toho, zda se v rodině žení první syn nebo vdává první dcera. Všeobecně jsou svatby u prvního dítěte vždy velké, a u synů jsou oslavy vždy větší než u dcer.¹⁵⁵

Svatba je velkolepá událost pro celou rodinu, všichni se rádi zapojují do veškerých příprav a na jednotlivých oslavách jsou nápomocní. Tato výpomoc je potřebná především proto, že by pouze rodiče a případně sourozenci všechnu přípravu a úklid nezvládli sami a bylo by to příliš náročné. Tety na oslavy zajišťují sladké cukroví, které napečou a pokud nemají čas, tak alespoň něco objednájí. Takto se pro rodiče svatebčanů i sníží náklady, protože každý přinese část občerstvení. Muži se zase např. při grilování masa postarají o jeho přípravu a podávání.

Dnešní několikadenní svatby mají historický původ. Avšak v minulosti samotná svatba a oslavy netrvaly tolik dní, jako dnes, ale pouze jeden až dva dny. Jak již bylo zmíněno, tak celá rodina, přátelé a sousedi se do příprav zapojují. I v minulosti tomu také tak bylo a ženy chodily pomáhat matce ženicha/nevěsty s několikadenními přípravami. Ženy si tyto pracovní večery zpříjemňovaly zpěvem a takto se postupně z přípravných dnů staly oslavné dny a svatební slavnosti se prodloužily na několik dní.¹⁵⁶

Celý týden oslav je ale velice náročný, a to nejen pro snoubence, ale také pro jejich příbuzné. Mnoho respondentů zmínilo, že poslední den

¹⁵⁵ Tato tradice je stejná u muslimů i křesťanů.

¹⁵⁶ Rozhovor s Ná'ilou Libbis, Nazaret, 1.10.2019.

byli už velice unavení a příliš si oslavu neužívali. Participant Sáleh během rozhovoru i zmínil, že na některých oslavách doma nebyl přítomný od začátku, protože byl zaneprázdněný dodělávání bytu a zároveň pokud byla možnost, tak odešel dříve a ostatní oslavovali bez ženicha.¹⁵⁷ Pokud rodiče a sourozenci chtějí, tak si v práci vezmou úplné nebo alespoň částečné volno. Sourozenci, kteří chodí do škol někdy i zmeškají výuku. Pokud si volno nevezmou, tak se únava velice projeví, protože se slaví každý den až do pozdních nočních hodin. Během účasti na svatbách bylo vyzorované, že rodina novomanželů poslední večer byla opravdu unavená.

I přes náročnost svatebních oslav jsou tyto dny především radostnými událostmi. Pro nevěstu a obzvláště její rodinu to může být také i smutnou chvílí, kdy dcera odchází od své rodiny a začíná novou fázi života. Obvykle je tento odchod dcery obtížný především pro její rodiče, ale také může být i pro její strýce a tety, se kterými si je velice blízká. Během představování jednotlivých tradic zaměříme pozornost právě na ty, kdy se rodina loučí se svojí dcerou.

Během let samozřejmě prošly svatební tradice mnoha změnami a vývojem. Interpretace zvyků se s časem změnila. Z rozhovorů vyšlo najevo, že mnoho respondentů neví, co jednotlivé zvyky znamenají nebo proč se dělají. Některé tradice se pomalu vytrácejí nebo jsou modifikované podle potřeb jedinců. Také můžeme vnímat působení globalizace, která tradice buď ovlivňuje, nebo pomalu vytváří nové. K některým změnám došlo kvůli nepříznivým vnějším vlivům, které donutily společnost jednat.

¹⁵⁷ Rozhovor se Sálehem, Nof haGalil, 30.9.2019.

6.1 Přípravy a financování

Velké přípravy na svatbu trvají od půl roku až po jeden rok. Netýkají se samozřejmě jen samotného páru, ale i rodiny, která se snaží co nejvíce pomáhat. Rodiče bývají velkými rádci během příprav a jsou nedílnou součástí celého procesu. Nevěsta a ženich někdy mívají svou družičku a družbu, avšak obvykle to je pouze neformální udělení role, která nemá žádné určité úkoly ani postavení během celých příprav. Některé páry je více zapojují během svatby a konzultují s nimi přípravy svatby. Agentury, které by s přípravami pomohly, nejsou zatím využívány. Byl by to další náklad na svatbu, která je i tak velice finančně náročná.¹⁵⁸

Z odpovědí respondentů vyplývá, že o přípravách rozhoduje obvykle sám pár a rodiče do těchto záležitostí příliš nezasahují. Jen se snaží poradit a pomoci, když si o to pár řekne. Lze předpokládat, že pokud rodiče financují svatbu, tak mohou odmítnout zaplacení věcí, které si nevěsta/ženich vybere. Neshody během těchto příprav zmínily pouze dvě respondentky. U Amíny byly konflikty převážně o samotném výběru zpěváka, vizážisty atd.¹⁵⁹ Avšak u Rozan byly problémy spojené i s organizací samotné svatby. Tyto neshody byly způsobené tím, že její manžel a jeho rodina pocházejí z vesnice a jsou tradiční. Její manžel si přál na hlavním večírku Rozan zůstat až do konce, avšak podle tradice rodina ženicha pouze přinese *hennu* (حنة) a přibližně po 10-15 minutách odejde. Další překážkou byla samotná *henna*, kdy rodina ženicha chtěla Rozan podle tradice *hennou* ozdobit dlaně, ale ona si to nepřála. Kvůli těmto konfliktům se pár dokonce na krátkou dobu rozešel. Nakonec se ale vše vyřešilo a vrátili se k sobě.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Náklady spojené s jednotlivými položkami naleznete v tabulce 2.

¹⁵⁹ Rozhovor s Amínou, Nazaret, 24.7.2019.

¹⁶⁰ Rozhovor s Rozan, Nazaret, 22.7.2019.

6.1.1 Výběr data

Na začátku je důležité si nejprve určit datum, resp. data jednotlivých oslav pro nevěstu a ženicha, jelikož každý má obvykle hlavní oslavu v jiný den a navzájem se jich zúčastní, a proto se data nesmí krýt. Páry se převážně rozhodují na základě dostupností míst a také zpěváků, které by chtěli na své svatbě mít. Není obvyklé, že by si pár přál určité datum a podle toho by vyhledávali místo. Avšak všeobecně nejpreferovanější roční období pro svatby je léto. Zpravidla se svatba nekoná mimo město, odkud nevěsta/ženich pochází. Pokud se v jejich městě nachází místo, které pojme daný počet hostů, tak není důvod hledat mimo Nazaret.

Jak již bylo řečeno, určení data svatby je různé. Některé rodiny ho chtějí stanovit ihned po zasnubách a jiní příliš nespěchají a toto téma se obvykle otevře až po několika měsících až roce. V několika případech ženy zmínily, že jejich snoubenec, nebo jeho rodina na svatbu spěchala více než sama snoubenka. Většinou to bývá u mužů, kterým je kolem 30 let a nemají důvod čekat další rok na svatbu. U všech respondentek, které během výzkumu zmínily, že chtěly datum svatby určit později, tak nakonec ke svatbě došlo dříve, než si přály. To se stalo např. respondentce Lamě: *„Nechtěla jsem na svatbu příliš spěchat, protože jsem nedávno před vztahem s manželem ukončila jiný vztah. Chtěla jsem tedy více času na to se poznat a celkově jsem neměla pocit, že je potřeba nějak spěchat. Manžel mě ale nakonec přesvědčil a já jsem přistoupila na konání svatby ještě v ten stejný rok.“*¹⁶¹

Jiným faktorem, který má vliv na datum konání svatby jsou okolnosti v rodině, jako tomu bylo u Hany: *„V měsíci, kdy jsme chtěli mít svatbu, měla rodit moje sestra. Museli jsme to tedy vše posunout o dva*

¹⁶¹ Rozhovor s Lamou, Nazaret, 28.9.2019.

*měsíce dřív, aby si svatbu s námi mohla také užít.*¹⁶² Dalším důvodem pro změnu data je smrt v rodině. Podle tradice, pokud zemře v rodině někdo blízký jako např. prarodič, tak rodina nesmí po dobu 40 dnů oslavovat. Když ovšem Nancy umřel děd, svatbu odložili o rok, což byla jejich volba, ale ne povinnost.¹⁶³

6.1.2 Prostory a občerstvení

Svatby se tradičně vždy slavily doma. Rodiny měly obvykle mnoho prostoru a velké pozemky, kde mohly přivítat všechny pozvané hosty. Dnes je to v Nazaretě téměř nemožné, protože rodiny obvykle bydlí v bytech s malým pozemkem. Tento problém trvá již několik desítek let a začal se objevovat už v 70. a 80. letech 20. století.¹⁶⁴ První svatby, které se nekonaly doma, byly uspořádané v rodinou vlastněné restauraci, která má dnes několik sálů, jež pronajímá.¹⁶⁵ Uspořádání svateb v těchto velkých sálech je již po několik let běžnou záležitostí. To však neznamená, že by dnes již nikdo neslavil svatby tradičnější cestou. Pokud si rodina přeje slavit svatbu venku a nemá pro to prostory, tak je možnost pronájmu míst mimo Nazaret. V menších městech a na vesnicích tyto možnosti ještě někdy jsou.

Zároveň je s pronájmem místa obvykle spojené i občerstvení, které je v takových luxusních sálech zajištěno. Při rezervování sálu se současně vybírá i občerstvení pro hosty. Obvykle to jsou saláty jako

¹⁶² Rozhovor s Hanou, Nazaret, 1.10.2019.

¹⁶³ Rozhovor s Nancy, Nof haGalil, 30.9.2019.

¹⁶⁴ Problém s pozemky nastal v důsledku vyvlastňování palestinských pozemků státem Izrael. K těmto procesům docházelo od vzniku Izraele a trvaly několik desítek let. V důsledku nesouhlasů s vyvlastňováním došlo v roce 1976 k již zmíněným demonstracím. Tento den si dnes Palestinci připomínají 30.3. a nazývá se „Den země“. (HAWARI, Y. Palestine Land Day: A day to resist and remember, *Al-Jazeera* [online].)

¹⁶⁵ Rozhovor s Ná'ilou Libbis, Nazaret, 1.10.2019.

předkrm, poté je hlavní chod, a nakonec následuje dezert. Tyto podniky mají již předem stanovená menu, která jsou v různých cenových kategoriích a podle možností se pár rozhodne, která si přejí podávat. Rodiny také velice často uspořádají oběd či večeři, na které se servíruje tradiční palestinské svatební jídlo. Na tuto událost je běžné pronajmout si kuchaře. Pouze v případě, že jsou oslavy doma v počtu kolem 20 lidí, rodina zajišťuje občerstvení sama.

Pronájem takových prostor je velice nákladný a výrazně zvyšuje svatební výdaje. S tím je spojené i zaplacení obsluhy a celého personálu, který vše připraví. Když byly svatby pouze doma, tak vše bylo připravované rodinou a zároveň náklady na zajištění občerstvení byly nižší. Během nestrukturovaných rozhovorů se starší generací mnoho lidí zmínilo, že dnes jsou svatby v porovnání s jejich generací příliš nákladné. Avšak na druhou stranu si tímto rodina velice uleví, protože se nemusí starat o všechnu přípravu, a to především o přípravu večeře. Jedna z matek respondentek se svěřila, že raději zaplatí lidem, kteří vše připraví a svatbu si užije.

6.1.3 Hudba a výzdoba

Dalším velice důležitým bodem, který se během příprav musí co nejdříve vyřešit, je zamluvení zpěváka, jenž se specializuje pouze na svatby. Na hlavním večírku svatby se vždy tančí na živou hudbu. Ti nejlepší zpěváci jsou zamluvení již rok dopředu. Pokud tedy nevěsta/ženich chtějí toho nejlepšího, tak musí jednat velice rychle. Respondentka Najrúz sdělila svůj postup při vybírání zpěváka: *„Měla jsem připravený seznam všech zpěváků, které bych chtěla. Od těch nejlepších až po ty, které bych na svatbě chtěla méně. Začala jsem tedy obvolávat od toho, kterého jsem si na svatbě přála nejvíce a pokud*

nemohl, tak jsem pokračovala dál v seznamu.“¹⁶⁶ Vybírá se tedy samotný zpěvák, a ne celá kapela. Kapelu má každý zpěvák svou, a proto to není potřeba ji dále řešit.

Výzdoba je samozřejmě také jednou z věcí, kterou je potřeba předem domluvit. Ta se obvykle skládá pouze z květin, a to převážně z bílých. Svatby v Nazaretě se neladí do žádných témat ani stylů, jak je zvykem v České republice. Obvykle se objedná florista na vyzdobení sálu pro hlavní večírek. Dále si rodiče nevěsty mohou nechat vyzdobit dům zevnějšku. Bývají to vstupní dveře a zábradlí schodů vedoucí k hlavnímu vchodu domu. Takto je velice jasně viditelné, že se v této domácnosti vdává jejich dcera.¹⁶⁷

Pronájem sálu, občerstvení, zpěváka a výzdobu vždy hradí rodina, která oslavu hostí. Jelikož obvykle ženich i nevěsta zvou vysoký počet hostů, tak má každý v rámci oslav svou hostinu. Jako příklad uvedeme svatební večírek nevěsty, která pozve kolem 500 hostů. Ženich je sice na tomto večírku také přítomný, ale z celkového počtu hostů on pozve pouze kolem 50 hostů. Tento večírek tedy hradí rodina nevěsty, protože převážná většina hostů je pozvaná z jejich strany. Také *nuqút*, které hosté darují, náleží rodině nevěsty. Může se stát, že počet hostů od nevěsty a ženicha je přibližně stejný. V tu chvíli se o náklady na pronájem, hostinu, zpěváka a výzdobu v sále rodiny dělí rovným dílem.

6.1.4 Oblečení a vizáž

Šaty jsou zajisté nedílnou součástí všech příprav. Jak již bylo zmíněno, tak svatební oslavy trvají několik dní. Také proto nevěsta potřebuje více než pouze jedny šaty. Pokud jsou v rámci oslav naplánované dva různé večírky v sále (*sahra*), pak potřebuje dvoje šaty.

¹⁶⁶ Rozhovor s Najrúz, Nazaret, 21.7.2019.

¹⁶⁷ Ženichova rodina výzdobu nemívá a pokud ano, tak bývá obyčejnější (např. světelné řetězy).

Jedny šaty jsou klasické bílé a druhé jsou barevné a dlouhé, které můžeme přirovnat k šatům plesovým. Tyto šaty vždy hradí ženich a jeho rodina.

V posledních několika letech je mezi nevěstami velice oblíbené nakoupit všechny večerní šaty v Istanbulu. Nevěsty tvrdí, že je tato cesta levnější než nákup šatů v Izraeli, a také je v Istanbulu mnohem zajímavější výběr. Některé zde svým budoucím manželům koupí dary nebo jiné potřebné oblečení na svatbu. Nevěsty si šaty obvykle kupují nebo si je nechávají ušít. Není příliš běžné, že by si je půjčovaly. Nejspíš to je i kvůli tomu, že některé nevěsty využijí bílé šaty na více oslav a finančně by se to nevyplatilo.

Avšak vzhled v tyto významné dny není důležitý pouze pro nevěstu, ale také pro její matku a sestry. Ty si také kupují nové šaty a velmi často velice honosné šaty. To se netýká pouze matky a sester nevěst, ale také matky a sester ženichů. Je velice zajímavé, že v minulosti bylo naopak nevhodné, aby se matka nevěsty a její sestry krášlily, protože právě nevěsta musela vyniknout a nesměl ji nikdo zastínit svými šaty nebo vizáží.¹⁶⁸

Muži při nákupu obleků nemusí být sice tak nároční a postačí jim jeden nový, který může být přesto nákladný. Nejen ženich, ale i otec či bratr nevěsty a ženicha si pořídí nový oblek. Všechny tyto náklady rodičů a sourozenců jsou samozřejmě na dané rodině.

S tímto je úzce spojená vizáž, a tedy zajištění místa v salónu pro nevěstu a popřípadě její sestru a matku. Opět je potřeba počítat s tím, že nevěsta půjde do takového salónu dvakrát až třikrát. Je běžné, že ceny pro nevěsty jsou dvakrát vyšší pouze pro to, že to je nevěsta. Respondentka Nancy popsala příhodu, která se stala její kamarádce:

¹⁶⁸ Rozhovor s Náilou Libbis, Nazaret, 1.10.2019.

„Moje kamarádka se vdávala a rezervovala si místo v salónu, ale neřekla jim, že je nevěsta. Díky tomu zaplatila nižší částku. Kadeřník a majitel salónu to později zjistil a zavolal jí, aby se zeptal, proč mu neřekla, že je nevěsta. Sám jí řekl, že by jako nevěsta za stejný účes a make-up zaplatila vyšší cenu.“¹⁶⁹ Tato položka v rozpočtu svatby je také obvykle pokrytá ženichem. Některé nevěsty se někdy nabídnou, že si vizážisty zaplatí samy.

6.1.5 Příprava nového obydlí

Během období příprav se pár nechystá pouze na samotnou svatbu, ale také na nový společný život, a tedy i společný domov. Tato část příprav je nejspíš i nejnáročnější. Velice často záleží na tom, v jaké fázi se zajišťování nového bytu či domu nacházelo již během žádosti o ruku. Výše již bylo zmíněno, že dnes pro mnoho rodin zabezpečení vlastního bydlení během žádosti o ruku nemusí být klíčovým kritériem pro souhlas se sňatkem. Muž může s výstavbou začít až později nebo ho může koupit. Obvykle ale již má zajištěný byt, který je v procesu výstavby. To je samozřejmě velice finančně náročné, a proto si často musí vzít půjčku v bance.

V minulosti na výstavbu nových domů pro další generace vždy mysleli, a proto kupovali již dopředu velké pozemky, kde pro jejich syny postavili byty. Některým rodičům se to i dnešní generaci podařilo zajistit, ale v současnosti je to velice obtížné kvůli omezenému prostoru pozemků v Nazaretě a nepochybně také kvůli finanční nákladnosti. Ve vedlejších městě Nof haGalil (Nazaret Illit) je také možnost koupě bytu v panelových domech, které využil např. i Sáleh. Pronájmy jsou v Nof haGalil také možné, ale u Palestinců z Nazaretu to není příliš častá varianta řešení.

¹⁶⁹ Rozhovor s Nancy, Nof haGalil, 30.9.2019.

Přesto, že byt nemusí být předem zajištěn, tak se stále předpokládá, že se muž finančně postará o jeho výstavbu nebo koupí. Rodina nevěsty v bytě zajistí a vybaví celou kuchyň, tzn. od talířů po myčku. Dále koupí všechny elektrické spotřebiče jako je televize, pračka, sušička atd.

Je velice důležité zmínit, že tyto finanční standarty nejsou striktní. Pokud rodina nevěsty chce finančně přispět i na jiné vybavení domácnosti, je to možné a také se to děje. Některé respondentky, které jsou již dlouhodoběji zaměstnané a mají úspory, tak nechtějí vše nechat pouze na svých rodičích nebo snoubenci a také se podílí na vybavení nového bytu. Participantka Karolín byla jednou z žen, které se zmínily o jejich aktivním finančním zapojení do pokrytí nákladů na nový byt: *„Během vybavování bytu jsem se manželovi nabídla, že některé věci koupím ze svých úspor. Chtěla jsem mu alespoň v něčem finančně ulehčit. Bylo mi trapné, že by jen on měl za vše platit.“*¹⁷⁰ Tímto se částečně potvrdila hypotéza, která předpokládala, že byt a náklady na svatbu zajišťuje ženich a jeho rodina. V převážné většině případů se tato tradice stále dodržuje, ale v posledních letech se o náklady začíná více dělit i samotná nevěsta a její rodina.

S pokrytím financí svatby také pomáhají *nuqút*, které nevěsta s ženichem dostávají během různých oslav. V Nazaretě je např. na hlavní večírek daný společenský standart, kdy *nuqút* za jednu osobu činí alespoň 1.500 Kč. Tato částka je za večeři za jednu osobu. Pokud je někdo blízký přítel nebo člen rodiny, tak je samozřejmostí, že dá i vyšší částku *nuqút*. Tyto peněžní dary alespoň částečně pokryjí celkové náklady. Některým rodinám se dokonce podaří získat zpět všechny výdaje, které za svatbu zaplatily.

¹⁷⁰ Rozhovor s Karolín, Nazaret, 24.7.2019.

6.2 Manželská smlouva a *mahr*

Manželská smlouva (*ʿaqd az-zawwádž* - عقد الزواج) se uzavírá pouze mezi muslimy. Ve společnosti se této události říká *katb al-kitáb* (كتب الكتاب). Tento pojem doslovně znamená „sepsání knihy“. Není to však skutečné podepsání knihy, ale podpis klasické smlouvy. Na rozdíl od západních zvyků, kdy se úředně uzavře manželství ve stejný den jako je svatba, se v Nazaretě manželská smlouva běžně podepisuje již týden až měsíc před začátkem svatebních oslav. Některé konzervativní rodiny smlouvu podepisují dokonce už na zasnubách, protože si nepřejí, aby pár trávil čas o samotě, aniž by byli oficiálně manželé.

S touto smlouvou se zároveň pojí další pojem, a to *mahr* (مهر), tedy věno. Dnes ve společnosti v Nazaretě existuje standartní výše¹⁷¹ *al-mahru al-muqaddam* (المهر المقدم) a *al-mahru al-mu'achchar* (المهر المؤخر), kterého se všichni ti, kterým na jeho výši nezáleží, drží. Především *al-mahr al-muqaddam* je pouze symbolickou částkou ve výši 300 Kč. Tato částka je zaplacená ihned po podpisu smlouvy. Bankovka je ale zároveň popsána datem podpisu smlouvy a nevěstě zůstane spíš jako vzpomínka na tento den. *Al-mahr al-mu'achchar* se standartně stanovuje ve výši 300.000 Kč. Tyto částky do smlouvy zahrnuli všichni respondenti až na jednu. Touto respondentkou je Ruba: „*Můj táta nechtěl stanovit moc vysoký mahr, protože nechtěl, aby byl překážkou pro případný rozvod. Snažil se s šejchem ujednat, aby ho ve smlouvě vůbec nezmiňoval.*

¹⁷¹ V každé zemi Blízkého východu se standartní výše *mahru* pohybuje v odlišných částkách, např. V Ománu je průměrný *mahr* v hodnotě 200.000 Kč, ale u zámožných rodin může přesáhnout i jeden milion korun. V Jordánsku se průměrný *mahr* pohybuje okolo 350.000 Kč. V Maroku je výše *mahru* oproti jiným zemím velice nízká – pohybuje se mezi 12.000 Kč až 25.000 Kč. (AL-MUKRASHI, F. Oman father asks for 20 riyals (\$52) in dowry, *Gulf News* [online]; AJAKA, N. Waiting longer to marry in Jordan, *Al-Jazeera* [online]; SPORTER, I. Divorce in Transnational Families: Marriage, Migration and Family Law, str. 188.)

*Bohužel se mu to ale nepodařilo, a tak částku alespoň snížil na 120.000 Kč.*¹⁷²

Dle výpovědí respondentů není pro většinu dnešní společnosti v Nazaretě *mahr* již příliš relevantní.¹⁷³ Během jednoho z rozhovorů respondent ^cAzíz B. zmínil velice zajímavou myšlenku, která může být důvodem toho, proč v současnosti *mahr* není již tak relevantní: „*Dnes je pro ženu v Nazaretě běžné, aby pracovala. Vnímám, že v současnosti je převážná většina žen na mužích nezávislá, a to i finančně. Proto v případě rozvodu nepotřebuje,*¹⁷⁴ *aby ji muž zajistil, a dokonce si některé mohou dovolit se mahru i vzdát.*“¹⁷⁵ V Izraeli je skutečně oproti ostatním arabským zemím pro arabské ženy běžnější, aby pracovaly,¹⁷⁶ a to především pro mladou generaci. Důkazem toho je i to, že všechny respondentky pracují, pokud tedy nebyly v době rozhovoru na mateřské dovolené. Participantka Alá' se k *mahru* vyjádřila následovně: „*Mahr беру jen jako povinnou součást uzavření manželství. Nebylo to pro mě důležité a nikdy jsem neřešila, jak vysoká částka se uvede ve smlouvě. Dali jsme tam to, co dávají všichni.*“¹⁷⁷ Respondent Iháb na otázku, proč si myslí, že

¹⁷² Rozhovor s Rubou, Nazaret, 6.10.2019.

¹⁷³ Respondenti potvrdili, že *al-mahr al-muqaddam* není důležitý ani pro tradiční část společnosti. Avšak některé rodiny mohou debatovat nad *al-mahr al-mu'achchar* a stanovit vyšší částku, než je ta standartní.

¹⁷⁴ Podle statistik rozvodovost mezi Araby v Izraeli za posledních několik let stoupá. Za rok 2018 bylo uzavřeno 8 850 sňatků a rozvedeno 3 541 párů, což bylo nejvyšší dosažené číslo v historii. Je zajímavé, že v 54 % případech jsou ženy iniciátorkami žádostí o rozvod. (Alarming increase in divorce rates in Arab societies, *Middle East Monitor* [online].)

¹⁷⁵ Rozhovor s ^cAzízem B., Nazaret, 6.10.2019.

¹⁷⁶ YASHIV, E.; KASIR, N. (KALINER). *The Labor Market of Israeli Arabs: Key Features and Policy Solutions* [online], str. 23–24, tabulka 4a a 4b.

¹⁷⁷ Rozhovor s Alá', Nazaret, 22.7.2019

mahr již není tak důležitý odpověděl: „*Mahr je pro nás důležitý jen na papíře. Nakonec ženich a jeho rodina stejně nevěstě platí mnoho věcí.*“¹⁷⁸

Součástí manželské smlouvy nebo pouze ústní dohody mohou být i další podmínky, které se týkají např. majetku. Všichni participanti výzkumu však vyvrátili, že by jejich smlouva zahrnovala i jiné podmínky kromě *mahru*. Několik z nich zmínilo, že znají případy, kdy si žena nebo její rodina chce do smlouvy přidat i další podmínky. Obvykle si přejí, aby ve smlouvě bylo zmíněno zajištění bytu manželem a někdy chtějí i napsat část majetku na jméno manželky.

O datu podpisu manželské smlouvy a výši *mahru* se obvykle začíná diskutovat až několik týdnů před samotnou svatbou. Jak již bylo zmíněno, tak tato záležitost není pro mladou generaci příliš důležitá a nepovažují za podstatné o tom mluvit dříve. Pro respondenty to je pouze formalita a nevnímají to jako něco, nad čím by rodiny musely debatovat. Pouze jeden respondent uvedl, že se před samotnou událostí zeptali rodičů snoubenky, jak vysoký *mahr* si představují.¹⁷⁹

Poté, co se rodiny dohodnou na přibližném datu podpisu smlouvy, musí tento den a čas zamluvit u *šajcha*. Obvykle je potřeba se s ním domluvit alespoň týden až dva dopředu. Jak již bylo zmíněno, tak smlouva je většinou podepsaná týden až měsíc před svatbou. Pokud je to více, tak obvykle z důvodu svátků, protože se říká, že podpis manželské smlouvy mezi *Ād al-Fitr* (عيد الفطر) a *Ād al-Adhá* (عيد الاضحى) přináší neštěstí a může dokonce jeden z manželů umřít.¹⁸⁰ V takovém případě většina snoubenců smlouvu podepisuje během ramadánu a vybírají si dny, které

¹⁷⁸ Rozhovor s Ihábem, Nazaret, 2.10.2019.

¹⁷⁹ Rozhovor s Ābidem, Nazaret, 30.7.2019.

¹⁸⁰ Tato tradice však není nábožensky podložená a není o ní zmínka ani v Koránu nebo v sunně. Původ této pověry pochází z dob *al-džáhilíja* (doba před prorockým vystoupením Muhammada). (Karáhatu al-tazawwudž bajna al-Ādajn bátil lá asla lahu, *Islám web* [online].)

jsou něčím významné, jako např. *Lajlat al-Qadr* (ليلة القدر).¹⁸¹ Jsou ale rodiny, které si přejí manželskou smlouvu podepsat i několik měsíců dopředu nebo přímo na zasnubách. Jak již bylo zmíněno, tak tyto případy nejsou příliš časté.

V den podpisu manželské smlouvy se příbuzní snoubenců sejdou u rodiny ženy. Obvykle to celé probíhá přímo u rodičů nebo to může být také i u prarodičů. Rodina snoubenky obvykle přichystá pohoštění, a to především sladkosti. Samozřejmě i rodina snoubence přinese malé občerstvení. Důležitou osobou celého rituálu je *šajch*, který rodiny touto ceremonií provádí.

Na této významné události se vždy sejde jen starší generace. Jsou to tedy prarodiče, strýcové a tety. Bratřenci a sestřenice ve stejném nebo mladším věku se obvykle těchto událostí neúčastní. Nemusí nutně dorazit všichni strýcové a tety. Vždy jsou přítomni ti ze strany otce, kteří obvykle bydlí blízko. Pokud někdo z nich nebydlí přímo v Nazaretě, tak se také nemusí účastnit. Velice často záleží na tom, jaké jsou v rodině vztahy. Zpravidla to je pouze malá událost, ale někteří z respondentů zmínili, že pro jejich rodiny tato ceremonie byla velice důležitá a pozvali mnoho členů rodiny.

Pro tento rituál je běžné, že ženy a muži sedí odděleně i přes to, že rodina není tradiční. Podpis manželské smlouvy je jedna z mála událostí, kdy je až dodnes dodržovaná tradice oddělení mužů a žen. Jedinou výjimkou byl již zmíněný otec respondentky Ruby: *„U mého táty neexistuje něco jako oddělení mužů a žen. Celkově nemá rád tuto tradici a také chtěl, abychom všichni takovou událost sdíleli společně. U šajcha*

¹⁸¹ Tato noc je obvykle jednou z deseti posledních nocí měsíce ramadánu. Může to být mezi 21., 23., 25., 27. a 29. nocí. Je důležitá, protože Bůh předurčuje osudy všech muslimů na následující rok. (Lajlatu al-qadr. Afdáluhá wa ʿalámátuhá wa rawáʿiʿ al-duʿáʿi, *al-Džazíra* [online].)

*si prosadil, že celá ceremonie bude společná a všichni budeme sedět pohromadě.*¹⁸²

Šajch je po celou dobu ceremonie přítomný u mužů. Ten všechny přivítá a má úvodní řeč, ve které také mluví o důležitosti sňatku a manželství. Následně šejch buď odchází k ženám nebo přivolá nevěstu k mužům. Nevěsty se zeptá, zda se sňatkem souhlasí a zda ji nikdo k tomu nepřinutil. Pokud to nevěsta potvrdí, tak podepisuje manželskou smlouvu (Obr. 15 a 16). Následně se také ženicha zeptá, zda se sňatkem souhlasí a podepíše smlouvu. Rodiny si předem vyberou dva svědky, které osloví a ti také smlouvu podepíší. Bývají to strýcové a není podmínkou, že každý by jeden měl být z rodiny nevěsty a druhý z rodiny ženicha. Po podpisu smlouvy si podají ruce ženich a otec nevěsty vyjadřující uzavření „dohody“. Následně se opět přečte súra *al-Fátiha* a tím je rituál ukončen.

Po tomto rituálu nevěsta dostane malý dar v podobě šperku (např. náramek nebo náhrdelník – Obr. 18). Ženich však obvykle žádný dar nedostává. Běžně také pár tento mezník v jejich vztahu oslaví společnou večeří. Tato večeře bývá pouze ve dvou v restauraci. Netýká se tedy celé rodiny. Pár také žertuje o tom, že jsou již oficiálně manželé a oslovují se „má manželko“ a „můj manželi“.

Uzavřením manželské smlouvy se pro většinu párů nic nemění. Pouze pro participanta Amdžada tento moment znamenal možnost se konečně scházet o samotě se svou manželkou bez dozoru třetí osoby.¹⁸³ To stejné může nejspíš být i pro ty páry, které podepisují smlouvu již na zasnubách.

¹⁸² Rozhovor s Rubou, Nazaret, 6.10.2019.

¹⁸³ Rozhovor s Amdžadem, Nazaret, 31.7.2019.

V období mezi podpisem smlouvy a začátkem svatebních oslav vrcholí veškeré přípravy – rozdávají se pozvánky, připravuje se občerstvení a snoubenci se začínají stěhovat do svého nového bytu. Jak již víme, tak svatební oslavy trvají několik dní a obsahují rituály, které se liší podle tradiční nebo moderní svatby, a některé jsou také odlišné u nevěsty a ženicha. Snoubenci nesdílí všechny večírky spolu a některé jsou určené pouze pro nevěstu/ženicha a jejich okolí. I přesto, že po podepsání manželské smlouvy jsou muž se ženou už oficiálně manželé, tak vyvrcholením celého procesu jsou svatební oslavy a až poté jsou i společností považováni za manželé. Z tohoto důvodu budou i nadále po zbytek práce označováni za nevěstu a ženicha.

6.3 Tradiční svatba

Pokud dnes někdo uspořádá tradiční svatbu, tak se říká, že měl *ʿurs ʿarabí* (عرس عربي). Tento výraz znamená „arabská svatba“ a automaticky se tím vyjadřuje tradiční charakter svatby. Z respondentů měli tradiční svatbu dva – Jazan a Sulajmán. V případě Jazana se naskytla příležitost zúčastnit se všech níže popsaných svatebních oslav. Respondent Sulajmán průběh své svatby popsal pouze v rámci rozhovoru. Tato podkapitola je tedy založená jak na výpovědi respondenta z polostrukturovaného rozhovoru, tak především na nezúčastněném pozorování na takové svatbě. Na základě toho je možné vyvrátit hypotézu, která nepředpokládala, že by dnes v Nazaretě ještě někdo pořádal tyto tradiční svatby.

Tradiční svatba je zvyklost, o kterou rodina pečuje a preferuje tento typ svatby více než ten moderní. Rodiny, které takové svatby pořádají, jsou obvykle velice konzervativní a věřící. Během účasti na tradiční svatbě bylo také vyzorováno, že v rodině a mezi hosty bylo více zahalených žen než na moderní svatbě. Pokud se někdo v takové rodině bude vdávat/ženit, tak je automatické, že bude mít tradiční svatbu a je

velice obtížné vybočit z tohoto směru. Jazan však během rozhovoru zmínil, že tato tradice se nemusí striktně týkat i žen: „V naší rodině se dělají „arabské svatby“ mužům a pokud si žena přeje mít moderní svatbu, tak to nebývá problém.“¹⁸⁴ Naopak rodina Sulajmána drží tradici arabských svateb i u dívek.¹⁸⁵ Některé konzervativní rodiny také odmítají účast na tzv. moderních svatbách v sálech a pokud jsou pozvaní, tak nedorazí.

Níže popsané rituály probíhají odděleně v okruhu hostů jednotlivých rodin. Jedinou výjimkou je večírek (*sahra*) nevěsty, kterého se ženich a jeho rodina účastní přibližně od jeho poloviny a stráví tam pouze kolem 15 min. Zvyky a večírky snoubenci tedy neslaví společně a během celých oslav se téměř nevidí. Toto u moderní svatby platí pouze částečně.

Tradiční svatba je typická tím, že je vše uspořádané doma, pokud jsou pro to prostory. Dále je charakteristická svým oddělením mužů a žen po celou dobu všech oslav. Nemusí to však vždy být natolik striktní, aby to byly dvě oddělené místnosti. Pokud se jedná o večírek, kde jsou především členové rodiny, tak je pouze ve stejné místnosti vymezen prostor pro muže a ženy. Na „arabských svatbách“ samozřejmě není vůbec žádný alkohol.

Délka oslav obvykle trvá od jednoho týdne po deset dní. Během těchto dlouhých slavností je několik večírků, které jsou pouhými neformálními oslavami. Jiné jsou významnější a provází je rituály, které jsou níže popsané. Tyto ceremonie mají specifické pojmenování, a i přibližně podobný časový sled. Ilustrační harmonogram „arabské svatby“ muže být následovný:

¹⁸⁴ Rozhovor s Jazanem, Nazaret, 29.7.2019.

¹⁸⁵ Rozhovor se Sulajmánem, Nazaret, 3.10.2019.

- *ta^clíl* (1. - 4. den)
- *henna* (5. den)
- *sahra* nevěsty (6. den)
- *zijána* (7. den)
- *hammám al-^carís* (8. den).

6.3.1 Ta^clíl (تعليل)

Jak již bylo vysvětleno, tak několikadenní svatební oslavy vznikly ze dnů, kdy ženy doma připravovaly vše potřebné na svatbu a práci si zpříjemňovaly zpěvem. Právě těmto oslavám se říká *ta^clíl* (تعليل), které pořádá jak ženich, tak i nevěsta. Tyto počáteční oslavy jsou vždy doma u rodiny ženicha/nevěsty, kde se schází blízcí, kamarádi ale i sousedé. Pokud zrovna neprobíhá jiná větší oslava, tak se koná *ta^clíl* doma každý večer. Jazan měl samozřejmě také *ta^clíl*, jež ale uspořádal u svých prarodičů, kteří bydlí v Nazaretě. Rodiče Jazana bydlí v Nof haGalil a jejich byt nemá dostatek prostoru pro všechny hosty. Jazan vysvětlil, že pro uspořádání *ta^clíl* v Nazaretě měli ale i další důvod: „*Nof haGalil je židovské město, kde jsou přísnější pravidla a museli bychom mít povolení k pouštění hudby v noci.*“¹⁸⁶

Ta^clíl během moderní či tradiční svatby slaví muži i ženy. Na tom mužském bývá přítomno více mužů, protože ženich a jeho otec zvou mnoho svých mužských známých a přátel. Ženské *ta^clíl* bývají menší a genderové zastoupení je přibližně stejné. V rámci oslav „arabské svatby“ jsou hosté běžně rozděleni na ženskou a mužskou část hostů. Ke konci večírků jsou obvykle přítomni jen rodinní příslušníci, a proto v tuto chvíli již není problém, aby muži a ženy oslavovali spolu. V případě *ta^clíl*

¹⁸⁶ Rozhovor s Jazanem, Nazareth, 29.7.2019.

Jazana byli na nádvoří sice přítomni muži i ženy, ale ze židlí byla vytvořena dvě velká kolečka a jedno bylo pro muže a druhé pro ženy (Obr. 20). Na večírku *ta^cílíl* nevěsty/ženicha je obvykle kolem 30-40 lidí. Během večera se nabízí jen drobné občerstvení, ale konkrétně u Jazana se podávala i večeře.

6.3.2 Henna (حنة)

Jedním z větších večírků, které provází i ceremonie je večer, kdy se připravuje *henna*. Celý proces je v režii starších žen z ženichovi rodiny, které *hennu* zpracují. Při této příležitosti mají některé ženy na sobě tradiční palestinské kroje. Muži a ženy jsou rozdělení, ale na tomto večírku je převaha žen. Na tuto událost je pozváno mezi 300 a 400 hostů. Jelikož rodina Sulajmána měla dostatek prostoru, tak dokázala přijmout takový počet hostů doma. Rodina Jazana ale takové možnosti neměla, a proto se *henna* konala v restauraci.

Celý večer se samozřejmě tancuje a slaví. Během večera se podává i večeře, která se obvykle skládá z grilovaného masa a různých druhů salátů. Přibližně v půlce večera dorazí ženich se svým otcem k ženám a tancují společně. Později přichází starší ženy z rodiny s *hennou* a začínají s její přípravou (Obr. 22). Během tohoto procesu zpívají tradiční svatební písně, které doprovází rituál, a také vysvětlují zpracování *henny*. Když je *henna* připravena, tak ženichovi dají *hennu* na dlaně (Obr. 24) a rozdělují ji do malých krabiček, které následně rozdají přítomným hostům. Část *henny* se připraví do ozdobené nádoby, která se odnese nevěstě na její večírek (*sahra*), který probíhá následující den. V minulosti nevěstě ženy z ženichovi rodiny *hennou* ozdobily dlaně, avšak dnes se to již nedělá. Tento rituál je více udržovaný spíše na vesnicích.

Henna v minulosti působila jako ozdobný prvek svateb, jelikož se postupem času začaly kreslit různé ornamenty na ruce a nohy nevěsty.

Avšak původně měla zcela jiný význam. Paní Ná'ila Libbis se tomu vyjádřila následovně: *„Henna byla v minulosti považována za posvátnou hmotu, a především byla očišťující. Původně se používala k hygieně. Bylo to v dobách, kdy lidé neměli pravidelný přístup k čisté vodě a nemohli dodržovat hygienu. Proto se henna před svatbou používala jako prostředek, který vyčistil např. chodidla a vlasy. Henna byla tedy používaná jak nevěstou, tak ženichem. Dále se využívala jako pozvánka na svatbu. Při přípravě henny se do malých pytlíčků dalo malé množství henny a matka nevěsty/ženicha rozdávala tyto pytlíčky jako pozvánku na svatbu.“*¹⁸⁷

6.3.3 Zijána (زيانة)

Nejdůležitějším večerem pro ženicha je tzv. *zijána* (زيانة). Nevěsta *zijána* nemá a muslimské nevěsty se této části ženichových oslav neúčastní. Avšak křesťanské nevěsty jsou na tuto událost obvykle zvané. Je to večer, kdy se na tradiční svatbě pozve nejvíce hostů. Na tradiční *zijána* se obvykle zve přes 1 000 lidí (mužů i žen), kteří jsou zvaní pouze ženichem a jeho rodinou. Ženich Jazan měl na tomto večírku dokonce 3 000 hostů. Pro *zijána* neplatí žádná společenská pravidla oblékání. Někteří muži se na tento večírek neoblékají příliš honosně. Dokonce někteří bližší členové rodiny měli pouze džíny a obyčejné tričko. Někteří měli alespoň košili a část mužů zvolila oblek. Avšak všechny ženy byly upravené a měly buď honosnější či semi-formální šaty.

Zijána se koná v otevřeném prostoru. Pokud má rodina tu možnost, tak na otevřeném nádvoří. Jestliže nemají tuto možnost, jako rodina Jazana, pak si podobný prostor pronajmou. Důležité je, aby to bylo venku v otevřeném prostoru, protože tradiční svatby se nekonají v restauracích či sálech. Samozřejmě muži a ženy jsou rozdělení, ale v tomto nádvoří na

¹⁸⁷ Rozhovor s Ná'ilou Libbis, Nazaret, 1.10.2019.

sebe zároveň vidí (Obr. 25 a 26). Zahalené ženy tedy nemají možnost si odložit své šátky.

Celý večer začíná tradiční palestinskou svatební večeří – jehněčí maso s rýží a vařeným bílým jogurtem (*aruzz wa laban* = ارز و لبن – Obr. 27 a 28). Některé rodiny, jako např. Sulajmánova, před tímto večerem uspořádají zabíjačku a maso nechají zpracovat řezníkem. Je samozřejmé, že dnes si rodiny pro takové množství hostů, pronajímají kuchaře, kteří vše připraví.

Po večeři se tančí a následuje volná zábava. Muži tancují také palestinský tanec *dabka* (دبكة). Na *zijána* jsou obvykle zpěváci, kteří znají staré tradiční písně. Velice často spíše recitují do hudby, než zpívají. Tito zpěváci nemají svoji kapelu, ale pouze recitují na hudební podklad.

Ke konci večera se ženich přesune k ženám a zde s nimi tancuje. Matka ženicha přinese *hennu* a společně tančí i s otcem ženicha. Postupně se vytvoří průvod, který vede ženich s jeho rodiči a přesouvají se do části mužů (Obr. 29). Avšak ne všechny ženy jdou k mužům, pouze příbuzné. Mezitím, co byl ženich u žen, tak pro něj muži připravili místo, kam ho po návratu posadí. Nejdříve jeden z mužů ženichovi *hennou* nakreslí na dlaně symboly a iniciály nevěsty a ženicha (Obr. 31 a 32). Mají také připravený vyzdobený ručník, na kterém jsou iniciály nebo jména novomanželů a datum svatby.

V tuto chvíli přichází vrchol večera, kdy mu jeho družba a přátelé dávají pěnu na tvář a předstírají, že mu holí vousy (Obr. 33 a 34). Během tohoto rituálu vždy hraje píseň, která je určená pro tento moment večera. Píseň se jmenuje „Hol, holiči“ (*Ihliq já halláq* = اطلق يا حلاق). Zároveň do prostoru jiní muži stříkají pěnu, která je spíše přidaným prvkem zábavy. Respondent Sulajmán během rozhovoru zmínil, že si tento rituál velice užíval: „*Byl to skvělý zážitek, i když se holení jen předstírá, tak je to moment, kdy jsem si mnohem více začal uvědomovat,*

že brzy svatební oslavy skončí a začne nový manželský život.“¹⁸⁸ Dnes se všichni domnívají, že tento rituál znázorňuje přípravu ženicha pro jeho nevěstu. Avšak podle Ná'ily Libbis je jeho původ zcela jiný: „V minulosti se mladí kluci ženili ve velmi nízkém věku, a to přibližně v 15 letech. V tomto věku kluci obvykle nemají zatím žádné vousy. Právě vousy a holení je symbol mužnosti, a proto těmto mladým klukům dělali tento rituál, který vyznačoval připravenost na manželství.“¹⁸⁹

6.3.4 Hammám al-^carís (حمام العريس)

Poslední den oslav začíná již od oběda, kdy se všichni hosté sejdou u rodiny ženicha a k obědu se opět podává tradiční svatební jídlo. Ženich se v tento den k hostům přidá jako poslední a má na sobě každodenní oblečení. Rodina ho vítá hudbou, tancem a dostane připravený oblek na podnose (Obr. 35 a 36). Následně se přidá k ostatním hostům a také si dá oběd jako ostatní členové rodiny (Obr. 37). Poté, co je ženich připravený, tak ho jeho družba, kamarádi a příbuzní provedou do domu, kde proběhne rituál odloučení,¹⁹⁰ tzv. *hammám al-^carís* (حمام العريس) což znamená ženichova koupel. Tomuto průvodu se říká *zaffa* (زفة) (Obr. 38). *Hammám* se vždy dělá u někoho, kdo ženicha pozve. Bývají to buď sousedé nebo jeho družba, pokud bydlí blízko.

Na *zaffa* se obvykle objednává skupina muzikantů, kteří doprovází celý průvod a tvoří jeho atmosféru (Obr. 39). V průvodu jsou pouze muži, kteří tleskají, střídají si podnos s oblekem a také zvedají ženicha na ramena. Přibližně v půlce průvodu z druhé strany přijíždí jeden z ženichových přátel na koni (Obr. 40). Přijíždí až k ženichovi a ten

¹⁸⁸ Rozhovor se Sulajmánem, Nazaret, 3.10.2019.

¹⁸⁹ Rozhovor s Ná'ilou Libbis, Nazaret, 1.10.2019.

¹⁹⁰ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 109-112.

nasedá na koně (Obr. 41). Když přijede do domu družby, tak z koně sesedá a je hudební skupinou a přáteli doprovázen do domu. Zde všichni dostanou malé pohoštění, které připraví matka družby.

Následně jde ženich do koupelny a oblékne si svůj oblek (Obr. 42). Na koni se vrací zpět do domu rodičů nebo prarodičů, kde ho vřele přivítají hudbou a tancem. Poté část jeho rodiny odjede k rodině nevěsty a on čeká, až nevěsta přijede s nimi zpět. Jeho otec po příjezdu do domu nevěsty znovu požádá o ruku dcery otce nevěsty. Po tomto okamžiku odvádí nevěstu do auta, které ji odveze k ženichovi.

Po příjezdu auta poblíž domu, před kterým ženich čeká, nevěsta vystoupí a pár od sebe stojí několik desítek metrů. Ženich podle tradice sedí na koni (Obr. 43). Zde nastávají dva průvody (*zaffa*), které jsou naproti sobě – jeden v čele s nevěstou a druhý v čele s ženichem.¹⁹¹ Do průvodů, které se k sobě přibližují, hraje kapela. Nevěsta má přes tvář závoj a až ve chvíli, kdy k sobě s ženichem přijdou, ji může ženich odkrýt obličej (Obr. 45 a 46). Poté ji ženich políbí na čelo (Obr. 47) a pokračují společně v průvodu až ke svému domu nebo domu rodičů ženicha. Svatebčané během společného průvodu na novomanžele hází bonbóny s rýží. Ve chvíli, kdy jsou již u domu, tak společně připevní vedle vchodových dveří těsto, na kterém jsou květiny a uvnitř mince (Obr. 48 a 49). Tato tradice symbolizuje gratulace a přeje štěstí novomanželům. Pokud ale těsto do druhého den spadne, tak to údajně znamená neštěstí.

Následně se novomanželé přesunou na místo, kde jsou shromážděni ostatní hosté a zde si vymění prsteny z pravé ruky na levou (Obr. 50). Obvykle drží prsty pravé a levé ruky naproti sobě a partner přesune prsten. Údajně to symbolizuje kontinuitu mezi přechodem ze zasnoubení na manželství. Poslední tradicí je připitek, kdy si

¹⁹¹ Dnes ženich nemusí být vždy na koni. V některých případech může ženich přijít až k autu, pomůže nevěstě vystoupit a v průvodu jdou od začátku společně.

novomanželé dávají navzájem napít ze svých pohárů (Obr. 51). Tímto jsou všechny slučovací rituály¹⁹² vykonány a tradiční svatba je uzavřena. Následně hosté odchází a novomanželé odjíždí do svého nového domova nebo na hotel.

Tento poslední den a jeho rituály jsou pro snoubence a jejich rodiny velmi emotivní. Jsou to chvíle, kdy se rodina loučí s nevěstou a rodina ženicha přijímá nového člena rodiny. Respondent Sulajmán vyzdvihnul především moment, kdy s nevěstou šli naproti sobě: *„Na ten moment nikdy nezapomenu. Byla to skutečně radostná událost, když jsme společně kráčeli průvodem a všichni s námi oslavovali tento důležitý moment.“*¹⁹³

Je velice pozitivní vidět udržování tradic jako je tanec *dabka* nebo *zaffa* s koněm. Na druhou stranu se některé konzervativní prvky svatby mohou zdát jako překážkou pro užívání si oslav. Několik dívek si svatbu příliš neužívalo, protože hlavní část zábavy probíhala u mužů, kde ženich byl většinu času oslav. Sestřenice ženicha Jazana během jednoho z nestrukturovaných rozhovorů zmínila: *„Přijde mi, že když se u nás žení muž, tak jsme my ženy trochu odstrčené. Všechna pozornost je u ženicha a vidíme ho jen na chvíli, když si k nám přijde zatancovat nebo během nějakého rituálu.“*¹⁹⁴ I přesto, že někteří tyto tradiční svatby považují za zbytečné a staromódní, tak jsou velice důležité a mají své místo ve společnosti, protože díky nim máme možnost získat vhled do svatebních zvyků, které jsou staré několik stovek let.

¹⁹² VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*, str. 111.

¹⁹³ Rozhovor se Sulajmánem, Nazaret, 3.10.2019.

¹⁹⁴ Rozhovor proběhl na svatbě Jazana, Nazaret, 3.8.2019.

6.4 Moderní svatba

Pojmenování „moderní svatby“ může samozřejmě být velice subjektivní a individuální. V tomto případě se jedná o druhý typ svatby v Nazaretě, který je tím častějším. O moderní svatbě jste se již mohli dočíst v podkapitole „Přípravy a finance“, kde bylo zmíněno místo konání svateb. Hlavní večírky nevěsty a ženicha se typicky konají ve velkých moderních sálech (Obr. 52). Těmto večírkům, které jsou v sále, se arabsky říká *sahra* (سهرة) a znamená to jednoduše „večírek/párty“. To je tedy jedním z prvních odlišností od tradiční svatby.

Dalším rozdílem je také počet hostů, který stále souvisí i s místem. Na moderní svatbě není běžné, aby na jednom večírku bylo pozváno více jak 1 000 hostů. V Nazaretě ani není možnost pronájmu tak velkého sálu, do kterého by se mohl vejít tak velký počet hostů. Na základě výzkumu bylo zjištěno, že počet hostů se obvykle pohybuje mezi 400-600 lidí. Toto platí pro hlavní večírek, který se koná v sále.

Hlavním rozdílem moderní svatby od té tradiční je společné oslavování všech hostů pohromadě. Muži a ženy tedy nejsou rozděleni ale jsou společně ve stejném sálu, kde spolu tančí a oslavují radostnou událost. Mnoho muslimských rodin také při těchto oslavách podává alkohol. I přes to, že rodina sama nepije, tak může mít alkohol na svatbě kvůli hostům. Obvykle se podává červené víno a whiskey. Pro většinu společnosti v Nazaretě to je přijatelné a dokonce i některé ženy pijí alkohol. Především z těchto dvou důvodů tradiční část společnosti a starší generace odmítají chodit na tyto moderní svatby.

Část společnosti, která chce mít moderní svatby a zároveň chtějí sdílet radost i s těmi, kteří se neúčastní smíšených večírků s alkoholem, reaguje relativně flexibilně. Během oslav naplánují oběd či večeři, na kterou pozvou pouze ty hosty, o kterých ví, že na *sahru* nedorazí (Obr. 53). Je to také možné spojit s již existujícím večírkem jako např. se

zijána, jako to udělal respondent ^cÁbid: „*Na večeri jsme měli kvůli konzervativním hostům ženy a muže oddělené alespoň závěsem. Poté, co večere skončila a starší lidé odešli, jsme dali závěs pryč a zahájili jsme zijána.*“¹⁹⁵ Podává se palestinské svatební jídlo, které bylo již zmíněno v předchozí podkapitole, tedy rýže s jehněčím masem a vařeným bílým jogurtem. Hosté by měli být ideálně odděleni na muže a ženy. Obvykle to není klasický večírek, kdy se tančí. Hosté pográtulují, chvíli posedí se známými a odchází (Obr. 54). Je velice zajímavé, že poté, co všichni tradiční hosté odchází, tak se muži a ženy spojí, tančí spolu a večírek pokračuje ve stylu, který rodina preferuje (Obr. 55).

S těmito moderními svatbami se v Nazaretě také vytrácejí některé tradice. Tento jev je specifický spíše pro toto město, než pro malá města a vesnice. Jednou z mizejících tradic je např. tanec *dabka*, který je běžnou součástí „arabské svatby“. Je to způsobené tím, že většina dnešní generace v Nazaretě tento tanec neovládá, a proto se již netančí. Druhá tradice, která u většiny respondentek ztratila svou důležitost je *henna*. Mnoho žen zmínilo, že *hennu* sice na jejich večírek (*sahra*) rodina ženicha přinesla, ale nechtěly si ji nechat nanést na dlaně. Pokud jsou oba snoubenci z Nazaretu, tak odmítnutí tohoto rituálu není problém. V případě, že je ženich z malého města či vesnice, kde se tato tradice stále dodržuje, tak může dojít ke konfliktu, jako tomu bylo u respondentky Rozan: „*Nechtěla jsem hennu, protože se mi to nelíbí. Přejde mi, že to vypadá, jako kdybych měla špinavé ruce. Rodina mého manžela na této tradici ale trvala, protože je ale z vesnice, kde tento rituál stále dodržují. Nakonec jsem si vymyslela, že mám na hennu alergii, abych se tomu s jistotou vyhnula.*“¹⁹⁶ Naopak např. respondentky Ruba a Mirvat *hennu* sice měly, ale pouze na večírku doma (Obr. 59). U této příležitosti měla

¹⁹⁵ Rozhovor s ^cÁbidem, Nazaret, 30.7.2019.

¹⁹⁶ Rozhovor s Rozan, Nazaret, 22.7.2019.

většina žen palestinské kroje (Obr. 60), protože je rituál *henny* vnímaný jako velice tradiční událost.

Zatím, co některé zvyky mizí, tak se v rámci svatebních oslav některé prvky i přidávají. V posledních několika letech se přidal k oslavám trend, který je díky moderním technologiím a možnostem sledování amerických filmů převzatý ze západní kultury. Je to tzv. „rozlučka se svobodou“, kterou začaly dělat ženy. Tato čistě ženská oslava se běžně koná dva týdny před začátkem svatebních oslav. Samozřejmě to není zcela stejný koncept, který je známý pro západní kulturu. Základ této události je však stejný. Družička či sestra nevěsty uspořádá odpolední program pro nevěstu, její přítelkyně a blízké příbuzné. Mezi oblíbené aktivity patří turecká koupel nebo zábava u bazénu. Samozřejmě u takové události nesmí chybět ani občerstvení, o které se postarají dívky.

Samotné svatební oslavy u nevěsty a ženicha obvykle také začínají několik dní před hlavním večírkem (*sahra*). *Ta^clíl* u nevěsty nemusí trvat stejný počet dní jako u ženicha, avšak především u prvních dcer to je běžné. Během těchto večírků, které jsou doma, se celá rodina a blízcí baví a tancují (Obr. 21). Obvykle se podává jen menší občerstvení v podobě ovoce a sladkostí. Některé rodiny se ale mohou rozhodnout připravit večeři v podobě salátů, grilovaného masa a dezertu.

6.4.1 **Sahra nevěsty** (سهرة)

Sahra, tedy hlavní večírek, je velkým dnem. Již odpoledne nevěsta odchází do salónu, aby se připravila na velký večer. *Sahra* obvykle začíná od 19:00 avšak nevěsta a její rodina musí dorazit alespoň o hodinu dříve. Musí zkontrolovat, že je vše připravené a v pořádku.

Zároveň se také domlouvají, kdo bude usazovat hosty a na jaké místo.¹⁹⁷ S tímto obvykle pomáhají strýcové a tety, protože znají většinu hostů. Nevěsta se svou rodinou stojí u vchodových dveří a čekají, až budou moci přivítat první hosty (Obr. 61). U vstupu je obvykle také sejf, kam mohou hosté hodit *nuqút* (Obr. 62). Přicházející lidé nejprve vhodí obálku s *nuqút* a následně pográtulují nevěstě a její rodině. Zpravidla trvá hodinu, než se celý sál naplní.

Když jsou všichni přítomni, tak je večírek zahájen uvítáním nevěsty (Obr. 63). Je důležité vyzdvihnout, že v této části večera nevěsta má na sobě barevné šaty, jakou jsou např. plesové. Respondentka Hála svůj vstup popsala takto: „*Na hudbu jsem vstoupila do sálu a tančila, až jsem se dostala na taneční parket. Postupně se ke mně přidal otec, matka a další členové rodiny.*“¹⁹⁸ Přibližně do půlky večera je volná zábava, kdy se lidé baví a oslavují. Obvykle kolem 22:00 přichází ženich s jeho rodinou a s sebou přináší *hennu*, která má dnes už jen symbolický význam. Vstupují na uvítací píseň a v čele je ženich (Obr. 67). Na druhé straně tanečního parketu čeká nevěsta, která se k ženichovi přidává a tančí spolu. Ženich na večírku zůstává až dokonce a zbytek rodiny se zdrží pouze kolem 15-30 minut.

Ke konci večera se nevěsta převlékne do bílých šatů kvůli tradici, které se říká *tidžlájja* (تجلاية) (Obr. 70). Nevěsta drží v obou rukou dlouhé svíčky, které jsou zdobené květinami. Na hudbu jde pomalým krokem na taneční parket a zde pokračuje v chůzi do kruhu. Na konci si svíčky převezme ženich, položí je na zem a nevěsta je uhasí zašlápnutím plamínek.

¹⁹⁷ Na stolech nejsou umístěné jmenovky a je potřeba dohlédnout na to, aby bližší rodina seděla blíže k tanečnímu parketu.

¹⁹⁸ Rozhovor s Hálou, Nazaret, 2.8.2019.

U této tradice mnoho respondentů netušilo, co tento rituál znamená. Někteří odpověděli, že se nevěsta ukazuje v plné kráse. Tito respondenti byli svými odpověďmi blízko k vysvětlení této tradice. Paní Ná'ila Libbis význam tohoto zvyku vysvětlila následovně: *„Slovo tidžlája je odvozené od slovesa indžalá – jandžalí (انجلى – ينجلي), což má jako jeden z významů „vyniknout“. K tomuto rituálu původně docházelo až ke konci oslav, kdy se nevěsta ukázala ženichovi a ostatním přítomným. Muslimové toto dělali po zaffa, kdy se novomanželé spojili a následně bez závoje chodila v kruhu a ukazovala se v plné kráse. U křesťanů je tento rituál spojený s příchodem nevěsty do kostela, při kterém byly zapálené svíčky. Svíčky se nevěstě zapalovaly jako panně Marii, protože nevěsta je také panna. Tyto dvě tradice se časem spojily a nevěsty se nyní ukazují pomalou chůzí do kruhu se svíčkami v rukou.“*¹⁹⁹

Sahra nevěsty nikdy není posledním večerem oslav. Běžně bývá v půlce svatebního týdne. Po tomto večírku se tedy ženich s nevěstou rozejdou do domovů svých rodičů, kde bydlí až do posledního dne oslav.

6.4.2 Oslavy ženicha

Moderní svatba ženicha se v jednotlivých oslavách a večírcích od tradiční svatby v mnoha věcech neliší. Samozřejmě pro všechny tyto večírky platí výše zmíněné odlišnosti jako je místo konání nebo genderové rozdělení. Jsou zde i jiné rozdílnosti, které musí být zmíněné. První z nich je zabíjačka, kterou téměř nikdo v rámci moderní svatby již nedělá. Večírek, kdy ženy z ženichovi rodiny připravují *hennu*, až na jednu výjimku nikdo z ženichů nezmínil. *Hennu* na večírek nevěsty sice přinesou, ale nejspíš protože tomu již není daná taková váha, tak se tomu ani nevěnuje příliš pozornosti. Respondent Iháb se k večírku pro přípravu henny vyjádřil následovně: *„Pro přípravu henny jsem neměl žádný*

¹⁹⁹ Rozhovor s Ná'ilou Libbis, Nazaret, 1.10.2019.

*vyhrazený večírek. Jen se ženy z mé rodiny sešly večer před sahra mé nevěsty a hennu připravily bez žádné velké pozornosti hostů.*²⁰⁰

Ženich sice také pořádá *zijána*, ale oproti tradiční svatbě je ve výrazně nižším počtu než v rámci tradiční svatby. Na *zijána* moderní svatby je obvykle zváno kolem 100 až 150 hostů. Není to považované za hlavní večírek, ale spíše za neformální událost, součástí které je tradice holení ženicha. Hlavní oslava ženicha (*sahra*), která je v honosném duchu, je obvykle až poslední den. *Sahra* se koná poslední večer oslav poté, co byla nevěsta během dne odvedena z domu jejich rodičů. Na tento závěrečný večírek se zve nejvíce hostů, což se u ženicha obvykle pohybuje okolo 600 lidí.

6.4.3 Poslední den oslav

Poslední den oslav je u „moderní svatby“ stejný jako u tradiční. Tento den začíná mnohem dříve než ty předešlé. Ženicha čeká *hammám*, který byl již zmíněný v popisu tradic „arabské svatby“. Nevěsta se musí připravit již ráno, protože kolem 14:00 začíná tzv. *tafat al-carús* (طلعة العروس). *Tafat al-carús* je odchod nevěsty z domova rodičů. Tato oslava je jediná, na které se u všech až do dnešního dne dodržuje rozdělení hostů na muže a ženy. Ženy tančí (Obr. 71) a muži debatují. Přibližně po hodině či dvou přijíždí rodina ženicha. Sám ženich však nesmí přijet, ten zůstává doma a čeká, až nevěstu přivezou. Muži jdou k mužům a ženy k ženám. Otec ženicha znovu požádá otce nevěsty o ruku dcery pro jeho syna. Po několika minutách jdou otec, bratr a strýcové nevěsty k ženám. Nejen pro respondentku Samáh byl tento moment velice těžký: „*Ve chvíli, kdy jsem viděla, že už můj otec přichází, tak se mi nahruly slzy do očí. Nebylo to těžké jen pro mě, ale i pro ostatní blízké. Otec mi dal závoj přes tvář (Obr. 72) a někteří členové rodiny a hosté se se mnou rozloučili. Za doprovodu*

²⁰⁰ Rozhovor s Ihábem, Nazaret, 2.10.2019.

hudební kapely mě otec a bratr²⁰¹ doprovodili do auta (Obr. 73), které mě odvezlo k mému ženichovi.²⁰² S nevěstou obvykle odjíždí také sestra nebo družička. Rodiče však zůstávají doma, protože truchlí nad „ztrátou“ dcery. Hosté, kteří chtějí, tak mohou jet s ostatními auty k ženichovi. Po cestě auta troubí, aby všichni věděli, že vezou nevěstu. Po příjezdu jsou zvyky a další dění stejná jako bylo vysvětleno u tradiční svatby. Avšak už není pravidlem, že ženich přijede ke své nevěstě na koni (Obr. 44).

Po těchto tradicích si ženich s nevěstou odpočinou přibližně dvě hodiny a poté vyrazí společně na *sahra* ženicha, která se také koná v moderním sálu. Avšak oproti večírku nevěsty, kam ženich dorazí až v půlce večera, je v tento večer nevěsta přítomna už od samého začátku a má na sobě bílé šaty (Obr. 74). Během *sahra* se již nedějí žádné tradice. Pouze pokud si to nevěsta přeje, tak může znovu mít *tidžlája*. Několik respondentů zmínilo, že na tomto večírku již byli vyčerpaní a neužívali se ho stejně jako předešlé dny. To se stalo i respondentce Moně: *„Po tom, co jsem dorazila do domu manžela a všichni hosté odešli, tak jsem byla velice unavená a měli jsme jen kolem hodiny a půl na odpočinek. Měla jsem velice těžké šaty, a nedokázala jsem si představit, že v nich budu muset vydržet další hodiny. Po celou dobu sahra jsem se jen těšila, až si šaty svléknu a odpočinu si.“²⁰³ Po tomto večírku je svatba považována za uzavřenou a pár společně odchází a odjíždí na hotel nebo do nového domu.*

6.4.4 Křesťanská svatba

Svatby u křesťanů se příliš neliší od těch muslimských. Většina oslav a ceremonií probíhají stejně. Nepatrný rozdíl je pouze ve *zijána*, kdy

²⁰¹ Pokud nevěsta nemá bratra v dospělém věku, tak ji s otcem může doprovodit nejstarší strýc z otcovy strany.

²⁰² Rozhovor se Samáh, Nazaret, 31.7.2019.

²⁰³ Rozhovor s Monou, Nazaret, 30.7.2019.

jsou nevěsty také přítomné na tomto večírku, což u muslimů nebývá běžné. Respondent ^oAzíz A. na svou nevěstu na *zijána* pozval: „*Moje žena na zijána byla po celou dobu přítomná. Celý večer jsme tančili s hosty a během ceremonie holení byla s ostatními ženami a bavila stejně jako ostatní.*“²⁰⁴ Největší rozdíl mezi křesťanskou a muslimskou svatbou je náboženský obřad, který je u křesťanů až poslední den. Křesťanské páry se tedy oficiálně stanou manželi až poslední den oslav, podobně jako tomu je v západní kultuře, kdy je obřad ve stejný den, jako svatba. Křesťané nevěstu po *ta'at al-carús* neodvezou do domova ženicha, ale do kostela. S nevěstou v autě jede její otec a bratr. Rodiče nevěsty tedy nezůstávají doma, jako u muslimů, ale odjíždí do kostela, aby se také zúčastnili obřadu. Před kostelem na nevěstu čeká ženich a uvnitř jsou všichni hosté. Otec a bratr nevěstu dovedou od auta k ženichovi, který si ji převezme a společně kráčí kostelem uličkou ke knězi. Následně začne modlitba a celý obřad, který trvá 30 až 60 minut. Obřad a jeho délka se odlišuje podle církve. Respondenti, kteří měli koptský a katolický obřad měli podobný obřad. Participantka Karolín patří právě ke katolické církvi: „*Celý obřad začal modlitbou. Následně se nás kněz zeptal, jestli se sňatkem souhlasíme. Po našich kladných odpovědích nám nasadil koruny a v rámci rituálu jsme společně obešli kostel. Celý obřad byl ukončen výměnou prstenů a podpisem dokumentů.*“²⁰⁵ Po ukončení obřadu nevěsta a ženich dostávají gratulace a hosté malé dary jako vzpomínku na tento obřad. Poté novomanželé odjíždí do nového domu a stejně jako muslimové připevní těsto pro štěstí ke vchodovým dveřím. Následně je večer čeká poslední večírek, kterým je *sahra* ženicha.

Během celé svatby se na straně nevěsty i ženicha odehrává mnoho rituálů, které symbolizují odloučení od původní rodiny nebo sloučení páru a přijetí do nové rodiny. Většinu z nich doprovází pocit radosti, ale

²⁰⁴ Rozhovor s ^oAzízem A., Nazaret, 30.9.2019.

²⁰⁵ Rozhovor s Karolín, Nazaret, 24.7.2019.

např. rituál odloučení dívky pozitivní atmosféru svatby na kratší dobu přeruší. Po svatebních oslavách však následuje svatební cesta a až po jejím návratu dojde k úplnému sloučení páru s novou rodinou, rolemi a povinnostmi.

6.5 Svatební cesta

Novomanželé obvykle odjíždí na svatební cestu druhý den po posledním dni oslav. Pokud má pár čas, tak ještě před odjezdem krátce navštíví své rodiče. V arabštině se líbánky řeknou *šahr al-casal* (شهر العسل). Doslovně tento výraz znamená „medový měsíc“.

Páry na líbánky většinou odletí na dva týdny a není příliš běžné, že by opravdu odletěli na celý měsíc. Celou svatební cestu hradí ženich. V tomto případě se žádná z respondentek nezmínila, že by na líbánky finančně přispěla. Neoblíbenějšími destinacemi je Turecko a Thajsko. Někteří respondenti se zmínili o cestě do Evropy.

Po návratu z líbánek novomanžele čeká mnoho návštěv. Jedná se opět o *mubáraky*, jako tomu bylo i po zasnubách. Přátelé a rodina nosí malé dary a chtějí novomanželů pogratulovat a popřát jim jen to nejlepší do společného života.

Po návratu ze svatební cesty samozřejmě přichází velké životní a sociální změny. V této společnosti jsou ale rodinné vztahy většinou tak silné, že to vztah s rodiči nebo jinými příbuznými nezmění. Pár je s rodinou nadále v úzkém kontaktu, velice často navštěvuje svoje rodiče a pokud zůstanou ve stejném městě, tak se mohou vídat dokonce i denně.

7 ZÁVĚR

Palestinci v Nazaretě zajisté oslavují svatby ve velkém. Je to velkolepá událost, která trvá několik dní a nejbližší rodina a přátelé se scházejí, aby společně oslavili tento důležitý životní moment svých blízkých. Sňatkem se pro pár uzavírá jedna fáze života a otevírá nová cesta, na kterou vyкроčí společně. Pro jejich vztah to je výrazná změna, protože po sňatku pár může spolu žít, sdílet domácnost a založit rodinu.

Samotné svatbě ale předchází několik oficiálních i neoficiálních kroků, které vedou k „požehnání“ vztahů. I když má dnešní mladá generace možnost si svého partnera vybrat sama, tak je stále velice důležité schválení rodiči. Pokud nedojde k tomuto schválení ihned od začátku, tak mají páry stále šanci své rodiče přesvědčit o správnosti jejich výběru budoucího životního partnera. Podle výpovědí několika respondentek je tato cesta také možná a může být i úspěšná.

V současnosti proces schvalování nemusí být již tak striktní jako v minulosti, kdy se na prvním setkání požadovala i přítomnost rodičů nápadníka. Avšak následné oficiální kroky jsou stále potřeba, a to nejen pro samotné rodiny, ale také především pro společnost. I přesto, že je dnes většina společnosti uvolněnější vůči vztahům mezi mladými, ale oficiální kroky před zásnubami jsou nadále vyžadovány.

Zásnuby jsou první větší událostí, která je spjatá s oslavami a tradicemi. Zatímco v minulosti byly zásnuby velké (přes 200 lidí), tak dnes obyvatelé Nazaretu preferují spíše poklidnější večírky. Dá se předpokládat, že tato změna nastala z toho důvodu, že páry obvykle mívají volnost před zásnubami a není to tedy veliký zlom pro jejich vztah. Po zásnubách následuje fáze, která je tzv. pomezí. Mezi zásnubami a svatbou můžeme vidět, že je vše v procesu, probíhají velké přípravy a snoubenci stále částečně patří do svých rodin, ale jsou již částečně přijaty do těch nových.

Se změnami ve společnosti, globalizací a dalšími jinými okolnostmi se dnešní svatby v Nazaretě samozřejmě již odlišují od těch původních tradičních. Mladá generace chce být moderní. Nelpí na rozdělování hostů na ženy a muže, někteří dokonce podávají alkohol anebo již odmítají praktikovat některé tradice, jako je rituál *henny*. Nesmíme ale zapomínat na část společnosti, která je stále silně věřící, tradiční a snaží se dodržovat tradice a původní formu arabské svatby. Proto se „moderní část společnosti“ snaží té „tradiční části“ vycházet vstříc a některé večírky přizpůsobovat, aby mohli tyto významné dny oslavovat společně.

Samozřejmě takto rozsáhlé svatební oslavy pro několik stovek hostů jsou nesmírně nákladné. Nehledě na to, že rodina ženicha obvykle musí zajišťovat nový byt, a to ideálně vlastní, protože pronájmy nejsou příliš vítané. Z těchto důvodů mladí muži pociťují veliký nátlak na finanční a hmotné zajištění své budoucí manželky. Pro mnohé páry je svatba sice velice důležitá, ale pociťují jejich finanční nákladnost za negativní faktor. Avšak jako pozitivní změnu lze vnímat ochotu některých nevěst přispět na tyto vysoké náklady. Jsou to obvykle ty ženy, které jsou zaměstnané a mají tuto možnost.

Dlouhé oslavy jsou nepochybně velice náročné, a proto si poslední den oslav ženich s nevěstou příliš neužívají. Někteří jedinci pociťují, že by kvůli fyzické a finanční náročnosti mělo ve společnosti dojít ke změně. Oslavy by se podle nich mohly zkrátit a také by se mohly snížit počty hostů. Tento zlom bude ale velice těžký, jelikož se mezi rodinami pozvání na svatby hlídají a pokud je někdo pozvaný, tak je povinen následně pozvat na oplátku.

Na náboženských záležitostech spojených se sňatkem dnes převážná většina společnosti příliš nelpí. Pro muslimy je tedy již nerelevantní výše tzv. *mahru*. Podpis manželské smlouvy a domluva výše *mahru* je jen formalitou, která je nutná pro legální uzavření sňatku. Je to nejspíš způsobené tím, že manželství již nejsou domluvená a páry se

znají a důvěřují si. Druhým důvodem může ale být také nepříliš silná duchovnost většiny společnosti.

Cílem práce bylo představení předsvatebních a svatebních zvyků Palestinců za Nazaretu. Tato práce bez pochyby představuje průběh seznamování dnešní mladé generace také zasnuby a svatbu většinové společnosti. V rámci výzkumu se rovněž podařilo nahlédnout i do tradičnějších vztahů a zvyků svateb, které jsou dnes v nazaretské společnosti méně časté. V rámci práce bylo také stanoveno pět hypotéz, které byly postavené na základě předešlých znalostí tematiky. Ze všech hypotéz byla potvrzena pouze jedna. Dále dvě byly pouze částečně potvrzené a zbylé dvě hypotézy byly zcela vyvrácené.

Tato práce představuje hloubkovou sondu do studia společnosti v Nazaretě. Je to kvalitní základ pro vytvoření si představy o tom, jak tato společnost dnes vnímá svatbu a jakou formou ji slaví. Rozhodně by bylo zajímavé, pokud by se podařilo dostat více do „tradiční části“ společnosti v Nazaretě, pro to by však bylo potřeba strávit více času v terénu a získat důvěru této části společnosti. To ale přesahovalo možnosti této práce, a proto by právě důkladnější zmapování konzervativní společnosti mohlo být další možností pro rozšíření tohoto výzkumu.

I přes to, že se forma svatebních oslav mění nebo jsou ve společnosti rozdíl mezi tou tradiční a moderní částí, tak má svatba roli ukončení procesu přechodových rituálů. Ukončením všech oslav, tradic a rituálů jsou jedinci, a to zejména žen, ale i muži, sloučeni a přijati do nové společnosti a s tím přichází a jejich nové role. Stávají se manželkami/manželi, zeti a snachami atd. a s tím jsou samozřejmě spojené i nové povinnosti, přichází nový životní režim, který by už ale do dalšího přechodového rituálu měl být ustálený.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Monografie a časopisy

AL HAJ, Majid. *Education, empowerment, and control: the case of the Arabs in Israel*. Albany: State University of New York Press, 1995. SUNY series in Israeli studies. ISBN 0-7914-2201-1.

ALI, Maulana Muhammad. *The Religion of Islam: A Comprehensive Discussion of the Sources, Principles and Practices of Islam*. Dublin: Ahmadiyya Anjuman Ishaat Islam Lahore USA, 2015. ISBN 1934271187.

AZAIZA, Faisal. *Processes of Conservation and Change in Arab Society in Israel: Implications for the Health and Welfare of the Indigenous Arab Population*. International Journal of Social Welfare, 2013. 22. 15-24. 10.1111/j.1468-2397.2011.00866.x.

BAĎOUROVÁ, Monika. *Svatební rituály u nás a ve světě*. Praha: Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7106-229-5.

Bible: český překlad Jeruzalémské bible. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. V Praze: Euromedia Group, 2010. ISBN 978-80-86938-93-6.

BLACK, Ian a MORRIS, Benny. *Mossad: izraelské tajné války: dějiny izraelské tajné služby*. Brno: Jota, 2001. ISBN 80-7217-145-3.

BRENNER, Abigail. *Women's Rites of Passage: How to Embrace Change and Celebrate Life*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2007. ISBN-10 0-7425-4748-5.

BROWNING, Don, S.; GREEN, M., Christian a WITTER, John, Jr. *Sex, Marriage and Family in World Religions*. New York: Columbia University Press, 2006. ISBN 0-231-13116-X.

COHEN, Dalia a KATY, Ruth. *Palestinian Arab Music: A Maqam Tradition in Practice*. Chicago & London: University of Chicago Press, 2006. ISBN 0-226-11298-5.

COHEN-HATTAB, Kobi a SHOVAL, Noam. *Tourism development and cultural conflict: The case of 'Nazareth 2000'*. *Social & Cultural Geography*, 2007. 8. 701-717. 10.1080/14649360701633220.

DAMOHORSKÁ, Pavla. Několik poznámek k právnímu postavení arabské menšiny v současném Izraeli. *Acta Universitatis Carolinae-Iuridica* 1/2013, Praha: Karolinum 2014.

DAN, Cohn-Sherbok; CHRYSSIDES George, D. a EL ALAMI, Dawoud. *Love, Sex and Marriage: Insights from Judaism, Christianity and Islam*. London: SCM Press, 2015. ISBN 0334051525.

DENSCOMBE, Martyn. *The good research guide: for small-scale social research projects*. 4th ed. Maidenhead: Open University Press, 2010. ISBN-13 978 0 335 24139 2.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost, Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0139-7.

EL FEKI, S. *Sex and the Citadel: Intimate Life in a Changing Arab World*. New York: Anchor Books, 2013. ISBN 978-0-307-39029-5.

ELAD-BOUSKILA, Ami. *Modern Palestinian Literature and Culture*. Abingdon: Routledge, 2014. ISBN 978-0-714-64956-6.

GANIM, As'ad. *The Palestinian-Arab minority in Israel, 1948-2000: a political study*. Albany: State University of New York Press, 2001. ISBN 0-7914-4997-1.

HOLM, Jean a BOWKER, John. *Rites of Passage*. London: Pinter Publishers, 1994. ISBN 1-85567-102-6.

ISRAELI, Raphael. *Green Crescent Over Nazareth: The Displacement of Christians by Muslims in the Holy Land*. London: Frank Cass, 2002. ISBN 0-7146-5258-X.

JUERGENSMEYER, Mark a ROOF, Wade Clark. *Encyclopedia of Global Religion*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2012. ISBN 978-0-7619-2729-7.

KAPLANOVÁ, Petra. *Proces zasnub a svatby v současné Alexandrii* (nepublikovaná bakalářská práce). Plzeň: Západočeská univerzita, 2014.

Korán. Překlad Ivan Hrbek. [Praha]: Československý spisovatel, 2012. ISBN 978-80-7459-080-1.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7021-925-6.

LANDUA, Jacob, M. *The arab minority in Israel, 1967-1991: political aspects*. Oxford: Clarendon Press, 1993. 237 s. ISBN 0-19-827712-1.

LAWLER, Michael, G. *Marriage and Sacrament: A Theology of Christian Marriage*. Collegeville: Liturgical Press, 1993. ISBN-10 0-8146-5051-1.

MALAMI, Zubairu, Dalhatu. *Marriage and Divorce in Islam*. Kano: Alhazai Global Services Limited, 2017.

McGAHERN, Una. *Palestinian Christians in Israel: state attitudes towards non-Muslims in a Jewish state*. London: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-60571-7.

MONGER, George P. *Marriage Customs of the world: From Henna to Honeymoon*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2004. ISBN 1-57607-987-2.

NEUBERGER, Benyamin. *The Arab Minority in Israeli Politics 1948–1992: From Marginality to Influence*. Israel: Asian and African Studies 27 (1993), pp. 149–169.

PAPPÉ, Ilan. *The forgotten Palestinians: a history of the Palestinians in Israel*. New Haven Conn: Yale University Press, 2011. ISBN 978-0-300-13441-4.

PELEG, Ilan a WAXMAN, Dov. *Israel's Palestinians: the conflict within*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. ISBN 978-0-521-76683-8.

REKHEES, Elie. *The Arab Minority in Israel: An Analysis of the „Future Vision“ Documents*. Doroty and Julius Koppelman Institute on American Jewish – Israeli Relationships, American Jewish Committee, 2008. pp. 39.

REKHESS, Elie. *The Evolvement of an Arab – Palestinian National Minority in Israel*. Israel Studies, Vol. 12, No. 3 (Fall 2007), pp. 1–28.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0772-6.

SPORTER, Iris. *Divorce in Transnational Families: Marriage, Migration and Family Law*. Göttingen: Palgrave Macmillan, 2016. ISBN 978-3-319-34008-1.

STEIN, Rebecca, L. a SWEDENBURG, Ted. *Palestine, Israel, and the Politics of Popular Culture*. Durham & London: Duke University Press, 2005. ISBN 978-0-8223-3516-0.

STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

SVÁŠKOVÁ, Tereza. *Drúzská svatba* (nepublikovaná diplomová práce). Plzeň: Západočeská univerzita, 2013.

THATCHER, Adrian. *Marriage after Modernity: Christian Marriage in Postmodern Times*. Midsomer Norton: Sheffield Academic Press, 1999. ISBN 1-85075-944-8.

TURNER, Victor Witter. *Průběh rituálu*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004. Eseje a studie. ISBN 80-7226-900-3.

VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1374-1.

WINZELER, Robert L. *Anthropology and Religion: What We Know, Think and Question*. 2nd ed. Lanham, Md: Rowman & Littlefield Publishers, 2012. ISBN 978-0-7591-2189-8.

Webové stránky

AJAKA, Nadine. Waiting longer to marry in Jordan. In: *Al-Jazeera* [online]. [cit. 2020-04-25]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/02/waiting-longer-marry-jordan-201421972546802626.html?xif=%20/>

Alarming increase in divorce rates in Arab societies. In: *Middle East Monitor* [online]. [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: <https://www.middleeastmonitor.com/20191028-alarming-increase-in-divorce-rates-in-arab-societies/>

AL-MUKRASHI, Fahad. Oman father asks for 20 riyals (\$52) in dowry. In: *Gulf News* [online]. [cit. 2020-04-25]. Dostupné z: <https://gulfnews.com/world/gulf/oman/oman-father-asks-for-20-riyals-52-in-dowry-1.1979588>

Americký vzdělávací systém. In: *Národní informační centrum pro mládež* [online]. [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/americky-vzdelavaci-system>

An-Násira. In: *Al-Džazíra* [online]. [cit. 2020-02-06]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.net/encyclopedia/citiesandregions/2015/11/26/%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%A7%D8%B5%D8%B1%D8%A9>

Beduin in the Negev [online]. Inter – Agency Task Force on Israeli Arab Issues, 2014 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <http://iataskforce.org/sites/default/files/resource/resource-250.pdf>.

Hal ju^čtabar al-mahr ^čá'iqun amáma zawádž aš-šabáb fí mudžtama^čik? In: *BBC ^čarabí* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://www.bbc.com/arabic/interactivity/2015/05/150521_comments_dowry#orb-banner

HAWARI, Yara. Palestine Land Day: A day to resist and remember. In: *Al-Jazeera* [online]. [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/palestine-land-day-day-resist-remember-180330054113738.html?xif=%20/>

Karáhatu al-tazawwudž bajna al-^čídajn bátil lá asla lahu. In: *Islám web* [online]. [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.islamweb.net/ar/fatwa/25622/?fbclid=IwAR2ukrZl0dS_I3dLCG6afLDqDQ2CGiMc1MH6MW3KdwLxDZnOXhS8NleO7qw

KNELL, Yolande. The island where thousands go to get married. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/magazine-37321298>

Lajlatu al-qadr. Afdáluhá wa ¨alámátuhá wa rawá'ic al-duá'i. In: *al-Dazíra* [online]. [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <http://mubasher.aljazeera.net/news/%D9%84%D9%8A%D9%84%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%AF%D8%B1-%D8%A3%D9%81%D8%B6%D8%A7%D9%84%D9%87%D8%A7-%D9%88%D8%B9%D9%84%D8%A7%D9%85%D8%A7%D8%AA%D9%87%D8%A7-%D9%88%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A6%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D8%AF%D8%B9%D8%A7%D8%A1>

MURPHY, Carely. Religious groups in Israel keep to themselves when it comes to marriage and friendships. In: *Pew Research Center* [online]. [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/04/04/religious-groups-in-israel-keep-to-themselves-when-it-comes-to-marriages-and-friendships-2/>

Nazareth. In: *Tourist Israel – The Guide* [online]. [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.touristisrael.com/nazareth/664/>

PALMER, Paul, F. S.J. *Christian Marriage: Contract of Covenant?* [online]. St. John's Provincial Seminary [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <http://cdn.theologicalstudies.net/33/33.4/33.4.1.pdf>

RIBA, Naama. Israel's Largest Christian City Glows on Christmas. Then Reality Returns: Tourist crush in Nazareth exposes poor and neglected infrastructure in Jesus' hometown. In: *Haaretz* [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium.MAGAZINE-beyond-the-glow-of-christmas-nazareth-still-struggles-1.6781817>

RUDNITZKY, Arik. *Arab Population in Israel: Demographic, Socio-Economic and Political Indicators* [online]. Moshe Dayan Center, Tel Aviv University, 2018. [cit. 2020-02-06]. Dostupné z: <https://www.iataskforce.org/sites/default/files/resource/resource-1588.pdf>

SABÁTA, °Abd al-°Adžíd: Mádha ta°rif °an °aqídat ad-Durúz wa tabi°atu °iláqatihim bi Isrá'íl? In: *Sasa Post* [online]. [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: <https://www.sasapost.com/druz-israel/>

SABBAGH, Karim; MOURAD, Mohamad; KABBARA, Wassim; SHEHADI, Ramez a SAMMAN, Hatem. *Understanding the Arab Digital Generation* [online]. Booz&company, 2012 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: https://www.investinlebanon.gov.lb/Content/uploads/Understanding_the_Arab_Digital_Generation.pdf

SCHULTZ, GELFMAN, Rachael. Civil Marriage in Israel: For a large number of Israeli, religious politics and identity issues disrupt the pursuit of holy matrimony. In: *My Jewish Learning* [online]. [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.myjewishlearning.com/article/civil-marriage-in-israel/>

SIDDIQUI, Shahina. Marriage in Islam. In: *Why Islam* [online]. [cit. 2020-07-03]. Dostupné z: <https://www.whyclam.org/social-issues/marriage-in-islam/>

SILLIMASN, Jael. Israel's old city Nazareth: An ancient hub that is being rightfully revived. In: *Business Standard* [online]. [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: https://www.business-standard.com/article/beyond-business/israel-s-old-city-nazareth-an-ancient-hub-that-is-being-rightfully-revived-119020101327_1.html

Social Media Stats Israel: Mar 2009 – July 2019. In: *Statcounter, GlobalStats* [online]. [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://gs.statcounter.com/social-media-stats/all/israel/#monthly-200903-201907>

THOMAS, Fr., B., M. *History of Christian Marriage* [online]. Academia [cit. 2020-03-07]. Dostupné z:

https://www.academia.edu/37603670/HISTORY_OF_CHRISTIAN_MARRIAGE?fbclid=IwAR08_rgptykNZy0UAFYVDX1cuP5AXdiT_EZfABVXbbusDKNYxvN2F1EA1NU

Vital Statistics: Latest Population Statistics for Israel. In: *Jewish Virtual Library – A Project of Aice* [online]. [cit. 2020-02-06]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/latest-population-statistics-for-israel>

VORSTER, J., M. *Christian ethical perspectives on marriage and family life in modern Western culture* [online]. School of Ecclesiastical Sciences, North-West University, 2008. [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <http://www.scielo.org.za/pdf/hts/v64n1/a26v64n1.pdf>

WEISS, Avi. *A Picture of Nation: Israel's Society and Economy in Figures* [online]. Jerusalem: Taub Center for Social Policy Studies in Israel, 2019 [cit. 2020-05-03]. Dostupné z: http://taubcenter.org.il/wp-content/files_mf/pon201950.pdf

YASHIV, Eran a KASIR, Nitsa (KALINER). *The Labor Market of Israeli Arabs: Key Features and Policy Solutions* [online]. Tel – Aviv University, 2014 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <http://www.tau.ac.il/~yashiv/Israeli%20Arabs%20in%20the%20Labor%20Market%20--%20Policy%20Paper.pdf>.

Rozhovory s respondenty

Rozhovor s Ābidem, Nazaret, 30.7.2019.

Rozhovor s Alá', Nazaret, 22.7.2019.

Rozhovor s Amínou, Nazaret, 24.7.2019.

Rozhovor s Amdžadem, Nazaret, 31.7.2019.

- Rozhovor s °Azízem A., Nazaret, 30.9.2019.
- Rozhovor s °Azízem B., Nazaret, 6.10.2019.
- Rozhovor s Hajfou, Nazaret, 2.8.2019.
- Rozhovor s Hálou, Nazaret, 2.8.2019.
- Rozhovor s Hanou, Nazaret, 1.10.2019.
- Rozhovor s Ihábem, Nazaret, 2.10.2019.
- Rozhovor s Jazanem, Nazaret, 29.7.2019.
- Rozhovor s Karolín, Nazaret, 24.7.2019.
- Rozhovor s Lamou, Nazaret, 28.9.2019.
- Rozhovor s Mirvat, Nazaret, 22.7.2019
- Rozhovor s Monou, Nazaret, 30.7.2019.
- Rozhovor s Ná'ilou Libbis, Nazaret, 1.10.2019.
- Rozhovor s Najrúz, Nazaret, 21.7.2019.
- Rozhovor s Nancy, Nof haGalil, 30.9.2019.
- Rozhovor s Rozan, Nazaret, 22.7.2019.
- Rozhovor s Rubou, Nazaret, 6.10.2019.
- Rozhovor se Sálehem, Nof haGalil, 30.9.2019.
- Rozhovor se Samáh, Nazaret, 31.7.2019.
- Rozhovor se Sulajmánem, Nazaret, 3.10.2019.

9 RESUMÉ

This diploma thesis is focusing on description of pre-wedding and wedding traditions in the biggest Arab city in Israel – Nazareth. Goal of this thesis is to describe current situation of the whole process: from the ways of how current generation get to know each other, through the engagement ceremony and tradition to the wedding itself. It is important to highlight that this realized research is focusing on young people who got married in last 10 years (2009-2019). Therefore, the thesis is not focusing and describing many differences between generations.

Basic sources for this thesis were books and articles about Palestinian minority in Israel, rites of passage and marriage from the viewpoint of religion. But the biggest part of this diploma thesis is based on research which was realized in July-August and September-October 2019. There were realized in total 19 interviews and participation at 3 weddings.

Young generation today has much more opportunities to meet and therefore most of them get to know each other by themselves. However, approval and blessing of their parents is still particularly important. Before the engagement party itself some formal steps and proposals from the man's family are also needed. However, engagement is the most valued step by the society.

Weddings especially are important rituals also for the society in Nazareth. It is celebrated for many days and they invite hundreds of people to share this important moment of their lives. We can say that weddings are absolutely part of the whole society and not only about the couple. During the years, weddings changed and became more modern. But there is still some part of Nazareth's society which is religious and traditional, and they keep their celebrations in the old way of Arab weddings.

10 PŘÍLOHY

Tabulka 1: Seznam informátorů a základní informace o nich.²⁰⁶

Jméno	Věk	Pohlaví	Vzdělání	Zaměstnání	Rok svatby	Náboženství
Alá´	29	Žena	Bc.	Podnikatelka	2012	muslimka
Amdžad	28	Muž	SŠ s maturitou	Malíř	2014	muslim
Amína	29	Žena	Diplomovaný specialista	Recepční	2011	muslimka
°Ábid	30	Muž	Postgraduální	Lékař	2019	muslim
°Azíz A.	40	Muž	Bc.	Ředitel SŠ	2009	křesťan
°Azíz B.	32	Muž	Bc.	Projektový manažer	2019	muslim
Hajfa	31	Žena	Bc.	Marketing	2012	muslimka
Hála	31	Žena	Bc.	Zástupkyně ředitele telefonní společnosti	2018	muslimka
Hana	29	Žena	Diplomovaný specialista	Podnikatelka	2019	muslimka
Iháb	35	Muž	SŠ s maturitou	Podnikatel	2017	muslim
Jazan*	23	Muž	SŠ s maturitou	Rodinná firma	2019	muslim

²⁰⁶ Všichni respondenti souhlasili s uvedením jejich pravých jmen. Respondenti označení hvězdičkou jsou ti, na jejichž svatbách se autorka účastnila.

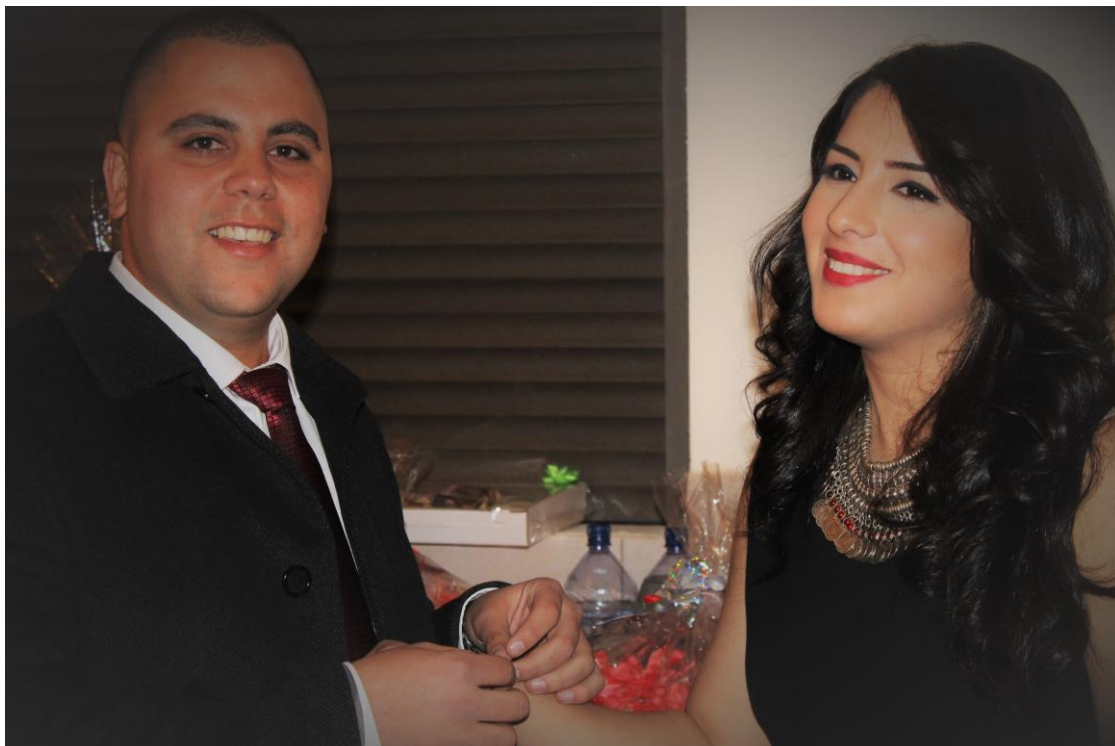
Karolín	27	Žena	Diplomovaný specialista	Zdravotní sestra	2019	křesťanka
Lama	30	Žena	Diplomovaný specialista	Mateřská dovolení	2018	muslimka
Mirvat*	27	Žena	Bc.	Učitelka	2019	muslimka
Mona	30	Žena	Postgraduální	Lékařka	2019	muslimka
Najrúz*	25	Žena	Diplomovaný specialista	Učitelka	2019	muslimka
Nancy	27	Žena	Diplomovaný specialista	Mateřská dovolení	2014	křesťanka
Rozan	28	Žena	Bc.	Ředitelka reklamního oddělení	2013	muslimka
Ruba	27	Žena	Postgraduální	Lékařka	2019	muslimka
Sáleh	31	Muž	Bc.	IT	2014	křesťan
Samáh	27	Žena	SŠ s maturitou	Mateřská dovolená	2014	muslimka
Sulajmán	35	Muž	Postgraduální	Inženýr strojového učení	2018	muslim

Tabulka 2: Ukázka rozpočtu respondentky Mirvat.²⁰⁷

Položka	Cena	Ženich a jeho rodina	Nevěsta a její rodina
Prsteny	21.600 Kč	X	
Svatební šaty – bílé	27.000 Kč	X	X
Šaty – barevné	8.400 Kč		X
Oblek pro ženicha	12.600 Kč	X	Přispěla částkou 3.000 Kč
Pronájem sálu	324.000 Kč		X
Fotograf	54.000 Kč		X
Zpěvák a kapela	66.000 Kč		X
Občerstvení	126.000 Kč		X
Vizáž	21.600 Kč		X
Výzdoba	18.000 Kč		X
Zlato	102.000 Kč	X	
Celkem	781.200 Kč	146.700 Kč	634.500 Kč

²⁰⁷ V rozpočtu jsou zahrnuty pouze náklady na nevěsty večírky bez ženichových oslav.

Obrázek 1 a 2: Oficiální žádost o ruku nevěsty. Žena dostane alespoň jeden kus šperku jako malý dar (obvykle náramek).



Zdroj: archiv respondentky Ruby

Obrázek 3 a 4: Ukázka úvodního tance snoubenců na velkých zásnubách (kolem 200 hostů).



Zdroj: archiv respondentky Mirvat

Obrázek 5: Ukázka stolování na zasnubách



Zdroj: archiv respondentky Mirvat

Obrázek 6: Zlato, které žena na zasnubách dostane od rodiny jejího snoubence.



Zdroj: archiv respondentky Mirvat

Obrázek 7: Výměna zásnubních prstenů. Žena i muž prsten do svatby nosí na pravé ruce.



Zdroj: archiv respondentky Najrúz

Obrázek 8 a 9: Po výměně prstenů snoubenec oblékne snoubence zlato. Také další členové rodiny obdarují snoubence zlatem (zde sestra).



Zdroj: archiv respondentky Mirvat

Obrázek 10: Snoubenci s rodiči. Snoubenci dostávají také finanční dary (*nuqút*), které jim rodina připne na šaty.



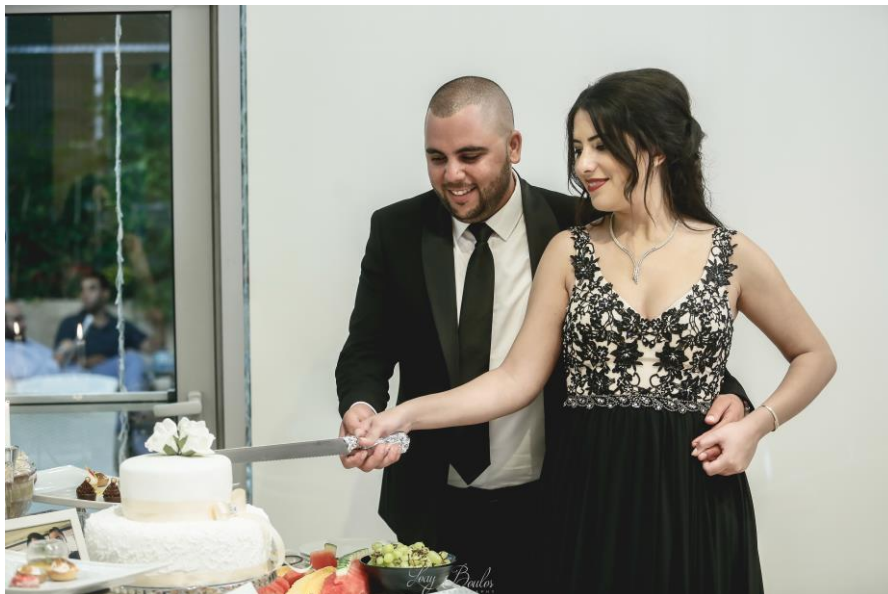
Zdroj: archiv respondentky Najrúz

Obrázek 11: Sweetbar na zasnubách.



Zdroj: archiv respondentky Ruby

Obrázek 12: Někteří snoubenci na zasnubkách krájí dort. Avšak na svatbách toto není běžnou tradicí.



Zdroj: archiv respondentky Ruby

Obrázek 13 a 14: Snoubenci obvykle mají i zasnubní focení.



Zdroj: archiv respondentek Mirvat a Najrúz

Obrázek 15 a 16: *Katib al-kitáb*, nebo-li podpis manželské smlouvy. V tomto případě byla nevěsta vyzvána, aby se přidala k mužům.



Zdroj: archiv respondentky Mirvat

Obrázek 17: Po podpisu manželské smlouvy si otec nevěsty s ženichem podají ruce a poblahopřejí.

Zdroj: archiv respondentky Najrúz



Obrázek 18: Při příležitosti podpisu smlouvy žena dostane šperk.

Zdroj: archiv respondentky Mirvat

Obrázek 19: Ukázka pozvánky na jednu ze svatebních oslav.



Zdroj: archiv respondentky Mirvat

Obrázek 20: *Ta'ílíl* – obvykle probíhá doma s rodinou a přáteli. Na snímku *ta'ílíl* tradičnější rodiny, která má ženy a muže odděleně.



Obrázek 21: Zde pro porovnání – *Ta^llil* v rodině, kde muži a ženy slavili a tančili společně.



Obrázek 22: Příprava *henny*.



Obrázek 23: S *hennou* v ozdobené nádobě tančí ženichova matka.



Obrázek 24: Ženy ženichovi *hennu* nanesou na dlaně.



Obrázek 25 a 26: *Zijána* ženicha, na které bylo přes 1 000 hostů. Na prvním snímku je ženská sekce a na druhém je mužská sekce.



Obrázek 27 a 28: Tradiční palestinské svatební jídlo – rýže s jehněčím masem a vařeným bílým jogurtem.



Obrázek 29: Malý průvod, který se přesouvá od ženské sekce k mužské, aby zde provedli rituál holení.



Obrázek 30: Ženich s rodiči a sestrami.



Obrázek 31 a 32: Ženichovi před oholením jeden z přátel nanese *hennu* na dlaně.



Obrázek 33 a 34: Rituál holení.



Obrázek 35: Ženich na oběd před rituálem *hammám al-^carís* přichází jako poslední. Hosté ho přivítají a dostane květiny.



Obrázek 36: Oblek ženicha slavnostně připravený na rituál *hammám al-^carís*.



Obrázek 37: Oběd před *hammám al-^carís*.



Obrázek 38: Tzv. *zaffa* do domu družby, který pozval ženicha na *hammám al-^carís*.



Obrázek 39: Kapela, která hraje během *zaffa*.



Obrázek 40: Jeden z mužů přijíždí průvodu naproti na koni. Následně na koně nasedne ženich a dojede k domu družby.



Obrázek 41: Ženich nasedne na koně a dojede k domu družby.



Obrázek 42: Po koupeli je ženich připravený přivítat svou nevěstu.

Obrázek 43: Ženich na koni po koupeli, čeká na svou nevěstu.

Zdroj: archiv respondenta °Ábida



Obrázek 44: Ženich přichází k autu, kde na něho čeká nevěsta. (Dnes již nepřijíždí všichni ženiši ke svým nevěstám na koni.)



Obrázek 45 a 46: Nevěsta vystoupila z auta, ženich ji přehodí závoj přes hlavu.



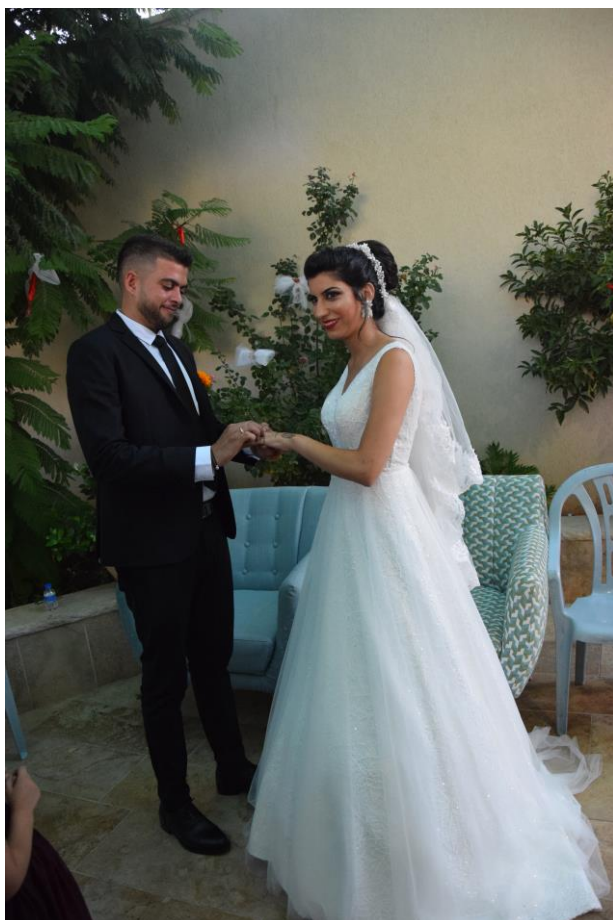
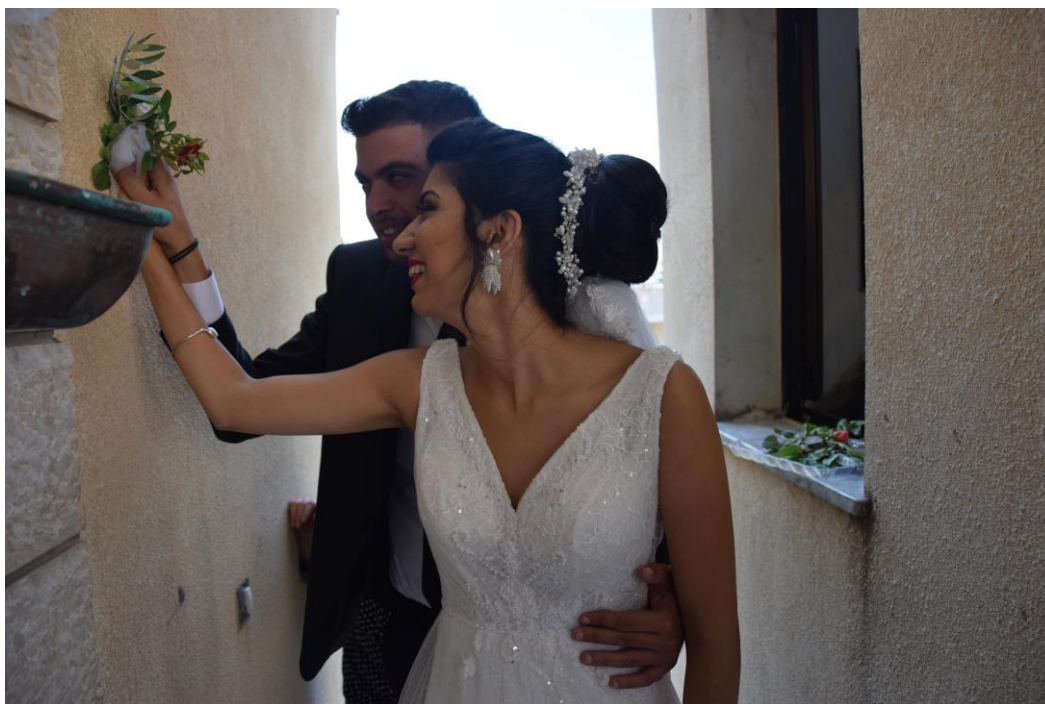
Obrázek 47: Ženich políbí nevěstu na čelo.



Obrázek 48: Těsto zdobené květinami, které nevěsta a ženich přilepí na zeď u vchodových dveří.

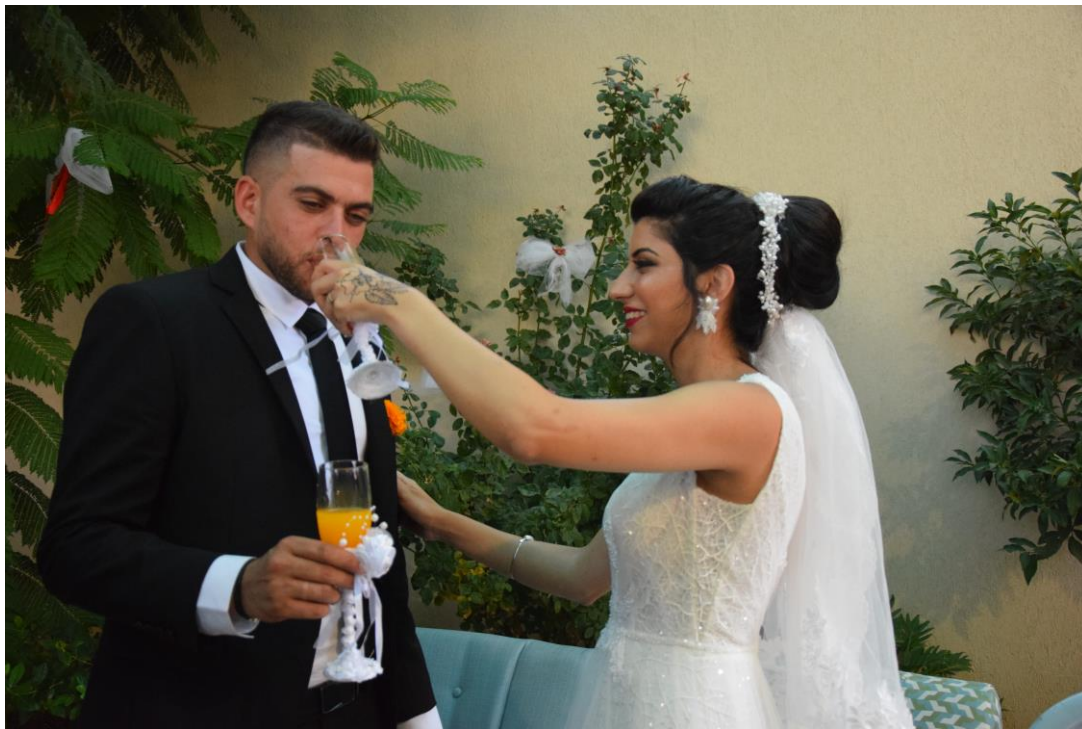


Obrázek 49: Novomanželé společně přilepí těsto pro štěstí.



Obrázek 50: Výměna prstenů.

Obrázek 51: Novomanželé si dávají navzájem napít ze svých pohárů.



Obrázek 52: Moderní sál.



Obrázek 53: Večeře uspořádaná pro tradičnější část společnosti, která nechodí na moderní svatby. Někdy tato událost bývá i oddělená pro ženy a muže.



Obrázek 54: Hosté po večeři jen konverzují a netančí.





Obrázek 55: Poté, co odejde většina konzervativních hostů, tak nejbližší rodina začne oslavovat a tančit.

Obrázek 56: Nevěsta s rodinou. Na večeri jsou obvyklé obyčejnější šaty.



Obrázek 57: Ukázka sweet baru z oslav ženicha.



Obrázek 58: Ukázka sweet baru z oslav nevěsty.



Obrázek 59: *Henna* večírek respondentky Mirvat.



Obrázek 60: Většina žen měla na večírku *henny* oblečené tradiční palestinské šaty.



Obrázek 61: Nevěsta s rodiči vítá hosty.



Obrázek 62: Do sejfu hosté vhazují nuqút.



Obrázek 63: Příklad příchodu nevěsty do sálu.

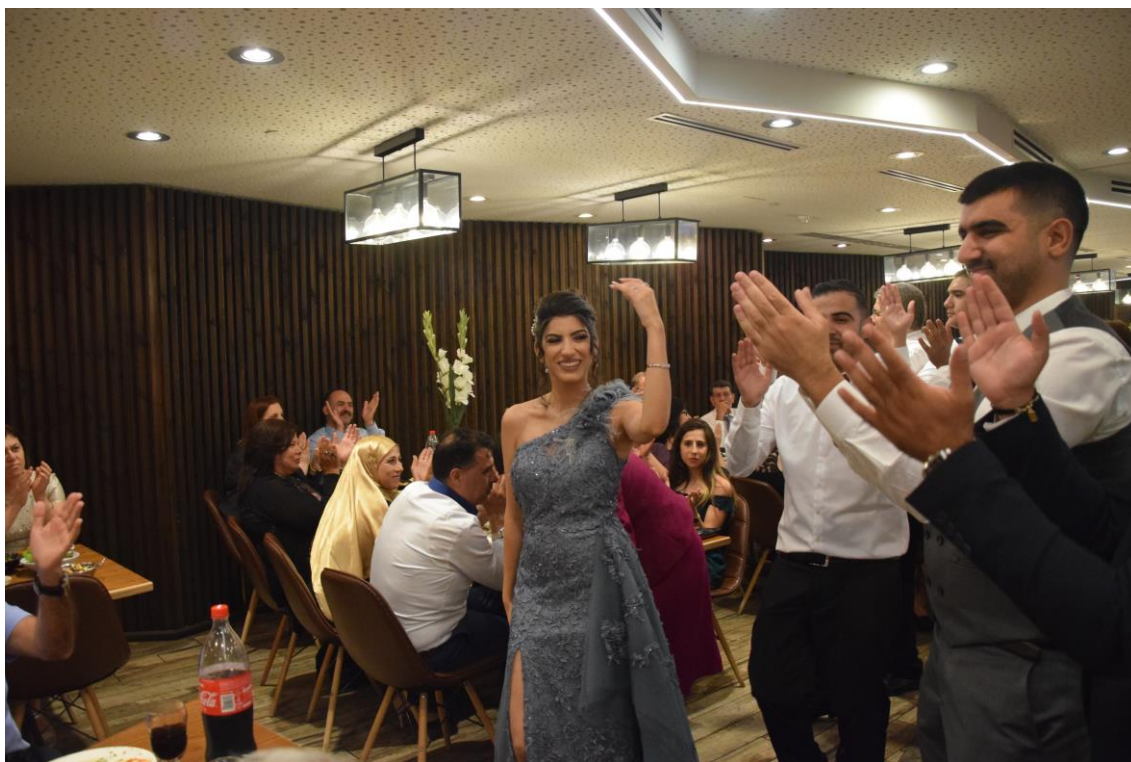


Zdroj: archiv respondentky Mirvat

Obrázek 64: Nevěsta tančí nejdříve sama a postupně se k ní přidají členové rodiny.



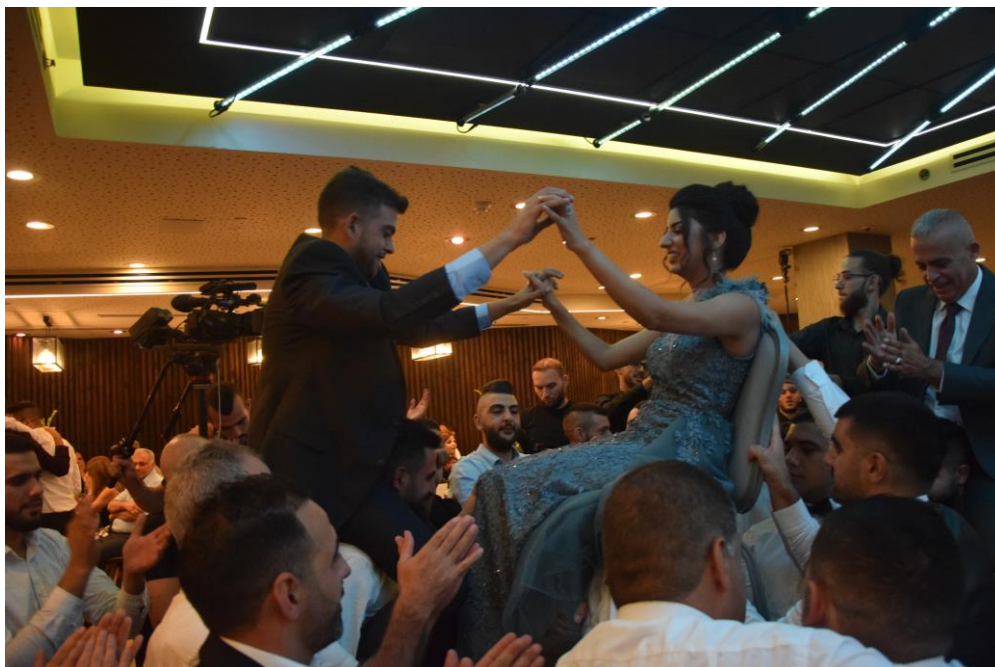
Obrázek 65 a 66: Během večera nevěsta s rodinou obchází hosty, kteří sedí u svých stolů.



Obrázek 67: Příklad ženícha do sálu.



Obrázek 68: Nevěsta a ženich jsou během večera několikrát zvedáni na ramena/židli.



Obrázek 69: Společný tanec nevěsty a ženicha.



Obrázek 70: Rituál *tidžlája*.



Obrázek 71: *Ta'at al-ʿarús* – nevěsta tančí s ostatními ženami.



Obrázek 72: *Ta'at al-ʿarús* – nevěstě je před odchodem přehozený závoj přes obličej.



Obrázek 73: *Ta'fat al-^carús* – nevěsta je odvedena svou rodinou do auta.



Obrázek 74: *Sahra* ženicha zahajuje pár společným tancem.



Zdroj: archiv respondentky Najrúz